

Дневник

(стенографски)

на

XIX^{-то} обикновено Народно събрание

Трета редовна сесия

45. заседание, четвъртък, 1 февруари 1923 г.

(Открыто от подпредседателя Г. Марков в 16 ч. 5 м.)

Председателствующий Г. Марков (Зважни) Моля г. секретаря да провери присъствието на г. народни представители.

Заместник-секретар Х. Пенчев (з): (Прочита списъка) От заседанието съществуващи следните г. г. народни представители: Димитър Анастасов, Александър Атанасов, Селим х. Ахмедов, Димитър Благоев, Стефан С. Бобчев, Лазар Богданов, Атанас Буров, Петър Бъжлов, Григор Василев, Асен Вапцаров, Никола Габровски, Юран Ганчев, Иван Гешов, Никола Гешов, Георги Данчилов, Минчо Дилянов, Георги Димитров, Петър Димов, Васил Димчев, Логин Дончев, Али-ходжа Ибраимов, Захари Каменов, Коста Канев, Ламби Кандев, Драго Коджайков, Васил Коларов, Петър Кораков, Стоян Коустурков, Радослав Крайчев, Тодор Луканов, Андрей Ляпчев, Михаил Маджаров, Рашид Маджаров, Александър Малинов, Владимир Марков, Неделчо Михалев, Георги Минев, Владимир Молов, д-р Христо Мутафов, Никола Мушанов, Георги Ганев Недков, Михаил Неков, Вълчо Неделков, Стефан Обретиков, Никола Пъдарев, Никола Пенев, Параракев Петков, Тодор Петров, Стоян Попов, Минко Радковски, Янко Сакъзов, Мито Семов, Коста Сидеров, Алекси Сирakov, Христо Славейков, Щилиян Сокуров, Атанас Стойчев, Теодор Теодоров, Стефан Тодоров, Христо Тодоров, Жельо Тончев, Юран Урумов, д-р Иосиф Фаденхехт, Никола Хайдуков, Хюсню Хасанов, Димитър Христов, Иван Цанков, Кънчо Чамев, Александър Чапрашкив, Крум Чапрашкив, Григор Чепменджиев, Ахмед Зихни х. Юмеров и Димитър Яблански.

Председателствующий Г. Марков: (Зважни) От 216 души народни представители присъствуват 76. Има законното число депутати.

Обявявам заседанието за открито.

Председателството е разрешило отпуск на следните г. народни представители:

На г. Коста Ципоранов — 6 дни;

На г. Христо Данев — 5 дни;

На г. д-р Юран Данчев — 1 ден;

Народния представител г. д-р Никола Максимов иска 20 дни отпуск по болест, считан от 2 февруари. Които съществуващи да му се разреши исканият отпуск, моля, да вдигнат ръка. Министерство, разрешава му се.

Народният представител Митю Семов иска три дни отпуск от 1 до 3 того. Понеже се е ползвал с 20 дни отпуск, ще питам народното представителство. Които съществуващи да му се разреши исканият отпуск, моля, да вдигнат ръка. Министерство, разрешава му се.

Народният представител г. Гани Радев иска осем дни отпуск, считан от 3 този месец. Понеже се е ползвал досега също 14 дни отпуск, ще питам народното представителство. Които съществуващи да му се разреши исканият отпуск, моля, да вдигнат ръка. Министерство, разрешава му се.

Народният представител г. Хюсню Хасанов иска 4 дни отпуск. Понеже се е ползвал досега с 24 дни, ще питам народното представителство. Които съществуващи да му се разреши исканият отпуск, моля, да вдигнат ръка. Министерство, разрешава му се.

Народният представител г. Асен Вълканов иска да му се извинят отсъствието от 22 януари до 27 същия месец включително. Понеже се е ползвал досега с 24 дни, ще питам народното представителство. Които съществуващи да му се извинят отсъствието, моля, да вдигнат ръка. Министерство, извиняват се.

Народният представител г. Теню Кортенски е бил болен и има приложен билет от болницата. Моля да му се извинят отсъствието за времето, когато е бил в болницата, именно от 23 декември до 30 с. м. миналата година и от 22 януари до 30 с. м. т. г. — всичко 15 дни. Понеже се е ползвал досега също 17 дни, ще питам народното представителство. Които съществуващи да му се извинят отсъствието, моля, да вдигнат ръка. Министерство, извиняват се.

На народния представител г. Нейко Динев се извинява отсъствието на 29 того по важни домашни причини.

Съобщавам на г. г. народните представители, че е постъпил от Министерството на вътрешните работи и народното здраве законопроект за видоизменение и допълнение на чл. 23 от закона за заселване бежанците и обезпечаване поминъкът им и чл. 23а от закона за допълнение на закона за заселване бежанците и обезпечаване поминъкът им.

Този законопроект ще се раздаде на г. г. народните представители и постави на дневен ред.

Постъпило е от Министерството на обществените сгради, пътищата и благоустройството предложение за

приемане на държавна, окръжна и общинска служба по ведомството на същото министерство руски поданици, специалисти: инженери, кондуктори, землемери и землемер-планоснемачи.

Това предложение ще се постави на дневен ред за разискване и одобрение.

Бюрото на Камарата е готово да отговори на питанието на комунистите, подписано от народния представител Г. д-р Никола Максимов.

Г. Ципоранов! Развийте Вие питанието. Вие присъствувахте на отговора, тъй че имате отговора предварително.

К. Ципоранов (к): Г. г. народни представители! Нашия народен представител Асен Вапцаров завчера се оплаква министру полиции, с копие до нашата група, че, отивайки към Свиленград с конвенционала, на гарата Харманли е бил снет от влакът от некой си подпоручик Попов от жандармерията и от един старши стражар Христов — оказа се, че това не било старшият стражар Христов, а полицейския пристав в Харманли.

Некой от земеделците: Там нема полицейски пристав.

К. Ципоранов (к): Нашия другар, от когото съм поискали да се легитимира във влака, представили своята депутатска карта. Органите на властта, подпоручик Попов и полицейския пристав Христов, не признали тази легитимационна карта, защото била от 1920 г.

Д-р Г. Марков (д): С подписа на Стамболовски.

К. Ципоранов (к): В картата, с която пътуват всички депутати, е много ясно казано, че важи за целия мандат на XIX-то обикновено Народно събрание, от 28 март, 1920 г. до 28 март, 1924 г. Камарата не е разтурена още. Говори се, че ще бъде разтурена, и, наверно, органите на властта сметат, че тя е вече разтурена, или, като се готви нейното разтуряне, депутатите съм изгубили своята неприкоснovenост, и те съм посегнали на нея по един най-непозволен начин.

Ние намирраме, че органите на властта съзнателно, умышлено съм посегнали на имунитета на един народен представител, попречвайки му да изпълни своя дълг, отивайки между народа. По повод на туй ние отправихме питание към бюрото: първо, известен ли му е фактът и второ, какво е направило то или мисли да направи за наказанието на двамата линионици, които съм посегнали на неприкоснovenостта на народния представител Асен Вапцаров?

Очевидно е за нас, че този акт на насилие, извършена върху народния представител Асен Вапцаров, е предварително подгответен, скроен от органите на властта. Те съм посълужили с двама полицаи — един на жандармерията и един на администрацията — да го снемат на гарата Харманли точно, за да пропусне влакът, и после да го освободят, като е станало. Тази сутрин за много случайно беше в стаята на министрите, когато г. Марков поискава даниите от началника на жандармерията, как е станала тази работа. Той ще ви прочете тези обяснения. Но тези обяснения щадат само да потвърдят нашата мисъл, не само нашите подозрения, но нашите убеждения, че това посегане на нашия народен представител Асен Вапцаров е преднамерено. Имащо да се съмберат допълнителни дани — аз тех не знам — ще чакам да чуя обясненията на г. подпредседателя на Събранието и ще искам, съгласно шравилица, да кажа, дали съм доволен или не, и тогава ще дам едно малко тълкуване върху тези обяснения.

Председателствуващ Г. Марков: Г. г. народни представители! Вие си спомняте, че вчера при откриването на заседанието един народен представител от комунистите искаше да чете една телеграма и да протестира против известни своееволия на полицията. Разбира се, председателя на Камарата тогава каза, че реда, по който трябва да се предявят известен протест, е определен от шравилица — като се отпращи едно питание. И, действително, до свързванието на заседанието снощи те си представиха своето питание, в което съобщаваха, че народният представител Асен Вапцаров е бил задържан в Харманли. Още с протеста, с телеграмата, която прочетоха, бюрото на Камарата нареди да се провери, дали е върно туй, което се изнася, за задържането на той народен представител, и със следствието, с които разполагат органите на властта, да се освободи веднага, ако е действително задържан. Какво, обаче, се оказва в същност? Оказва се в същност следното:

К. Пастухов (с): Янджи олмуш.

Председателствуващ Г. Марков: На 29 срещу 30 януари окръжният управител в Стара-Загора е телеграфирал на командира на жандармерийския полк в Харманли, че с конвенционалния влак ще пътуват две много съмнителни и важни лица . . .

К. Ципоранов (к): Апапи.

Председателствуващ Г. Марков: . . . вие ги знаете, г. Ципоранов, и нема защо да ги съобщавам, единствено е от чужда народност — и да се вземат всички мерки да се хвъпат тези лица в конвенционалния влак.

По този случай командира на полкът изпраща подпоручик Попов — сега произведен вече поручик . . .

От левицата: За отличие.

Председателствуващ Г. Марков: . . . с няколко войници в помощ на администрацията, която се е представлявала от един полицейски пристав, както аз г. Ципоранов, а в същност той е заведуващ службата. Явяват се тези власти, вардиги конвенционала, кога ще спре, и когато спира на гарата Харманли, претърсват целия влак. Когато приставът и старшият стражар влизат в едно от първокласните купета на обикновения влак, един господин — като се казва в обясненията — не е искал да даде никакви обяснения, кой е, на коя пъттува и даже нещо повече: искал е от старшия стражар да напусне неговото купе и да си отиде по работата. В това време старшият стражар се отнася към поручика, понеже той има по-голяма власт, и последният се отнася по-делничко към този господин да каже, кой е, какъв е.

К. Пастухов (с): Янджи олмуш!

Председателствуващ Г. Марков: Това, което вие съобщихте, че е факт, . . .

К. Пастухов (с): Факт е — приемам го и казвам, че е „янджи олмуш“. Много съм внимателен.

Председателя Г. Марков: Моля. — След всичко това какъв става? Явява се офицерът и помолва пай-учтиво господина да си каже името и да се легитимира. Господина, който в случаите е бил народния представител Асен Вапцаров, не е благоволил да си каже тогава името, но, напротив, извадил една стара легитимация от 1920 г., не тази на Народното събрание, . . .

От комунистите: А каква?

Председателствуващ Г. Марков: . . . а друга.

В. Мулетаров (к): Каква друга?

Председателствуващ Г. Марков: Като дойде, ще ви каже. — Нас ни е казано от властта, че не е представил картата си на народен представител, нико се казал, че е народен представител.

Д-р Н. Максимов (к): Тогава с какво ще пътува?

Председателствуващ Г. Марков: Той може да има карта на народен представител, но не я е представил — такива съм обясненията. След всичко това офицера го показва да слезе на гарата, докато се установи самоличността му, понеже портрета на неговата лична карта от 1920 г., която не е от Народното събрание, не е мязал толкова на него.

В. Мулетаров (к): Ха!

Председателствуващ Г. Марков: След като е слезъл от влакът и е отишъл на гарата, чак там е казал, че е народния представител Вапцаров и там е извадил легитимацията си на народен представител. Поискали съм му извинение и съм го освободили, но влака заминал.

В. Мулетаров (к): И влака заминал — така. Добре, че се смеете като говорите!

Д-р Ю. Данчев (к): Там го познават всички.

Председателствуващ Г. Марков: Като дойде г. Вапцаров, щека ви каже, че не е така; за нас сведенията съм тия,

Г. г. комунистите беха се усъмнили, че тези сведения съм скроени, но по една случайност г. Ципоранов беше в стаята на министрите, когато исках по телефона да чуя, какви сведения съм добит от вчерашните разпореждания, и началника на жандармерията ми каза: „Пращам адютанта да Ви съобщи точно, какви съм сведенията — аз не ги знам“. Казах на г. Ципоранова: елате да присъствувате, като се дават сведенията, за да видите, какви съм. И един офицер от жандармерията, в присъствието на г. Ципоранова — даже офицера не знаеше, че той е народен представител от комунистите — даде пай-свободно показания, които после депозира и официално.

Така че случая, действително, е за съжаление, но мене ми се струва, че г. Вапцаров има една малка грешка, дегто навреме не си е представил картата на народен представител и не се е казал, че е народен представител.

С. Манов (к): Значи не е казал, че е народен представител?

Председателствуващ Г. Марков: Ако беше казал, че е народен представител, никой немаше да го задържа.

Доволни ли сте, г. Ципоранов, от отговора?

Имате думата да кажете доволни ли сте или не.

К. Ципранов (к): Г. г. народни представители! Точно такъв е отговора, който капитанят, адютанта на началника на жандармерията, даде на г. подпредседателя Марков. И именно в този отговор се съдържа изобличението на органите на властта. Аз нема да кажа двесте лица, които съм търсени от полицията — то не интересува Народното събрание — но дължа да кажа, че тия лица съм търсени в конвенционала, който иде от Цариград за София, а напият другар е пътувал от София за Свиленград.

Д-р Н. Максимов (к): Може машината да е била отзад.

К. Ципоранов (к): Сега, понеже жандармерийският адютант се поставил тук в това неловко положение да отговори на този въпрос, остана да се допълнят данните до 4 ч. днес, но, види се, не съм дадени на г. подпредседателя, за да чуем и тех. Но аз считам за нужно да посоча лжката, която органите на властта искат да внесат, за да оправдават това аргументно посегателство на неприносивостта на народния представител. Те искат да кажат, че нашата другар Вапцаров им е посочил една стара карта, която не била депутатска, а на гражданин. Ами че г. подпредседателя не знае ли, че никакъв български гражданин при пътуването си не е длъжен да носи никаква легитимация в Джуба си? Но нещо повече има. Ами че жандармерийският офицер и полицейския пристав от Харманлий познават много добре лично Вапцарова, който е родом от Хасково и е всеки ден в Харманлий!

Некой от комунистите: Забравил е.

К. Ципоранов (к): Те го познават лично много добре, тъй че туй не може да бъде „янлъш олмуш“ в края на крайцата. Те познават лично човека, а не могли да го познаят на портрета! А той в своята телеграма пише, че депутатската карта, която предявил, е била стара, от 1920 г.

Н. Георгиев (з): Предявил я е отпосле.

К. Ципоранов (к): И напият подозрения, което аз казах на г. Маркова преди още да дойде офицера, когото чакахте; се оправдаха. А именно: те съм чакали да замине вляжт и после: „извинявайте, янлъш олмуш — грешка станало!“ Те можаха да проверят факта и на гарата, защото всички служащи — и началника на гарата, и кондукторът, и началника на вляка, който е пътувал — познавал много добре Вапцарова; той е много добре познат там, той е от онзи край, но нито полицейския пристав, нито жандармерийският офицер съм поискали да се информират от началника на вляка, как той и кондукторът съм допуснали да пътува в такова протежение човек при наличността на една карта в ръцете си, която с предявил. Но требовало е да се престорят на невежки, да не разберат, че тази карта е още от 1920 г. за да пропусне вляжт и да му кажат: „Извинявайте, г. Вапцаров, станало е грешка“. Това именно е било нужно на органите на властта, защото той отивал в Свиленград по своя работа. Требаваше да му се попречи да изпълни той своя дълг на народен представител, и органите на властта съм постигнали своята цел. И сега вече почитаемото На-

родно събрание от большинството посреща тази работа с насмешка. Вие, г-да, от большинството, посрещайте с насмешка тази работа! И бюрото иска да я обясни като една случайност, но вие трябва да знаете, че с това посегате твърде осезателно вече върху комунистическите депутати.

От земеделците: А-а-а! Не е верно.

К. Ципоранов (к): Ние виждаме, казвам, че още когато тук вчера лишихте от думата нашия депутат г. Луканов, вие след това се оправдавате, че той сам слезъл, и снощи пото заканвате тук на Ангела Грозков, на Ангела Аргорски — всичко това иде да подкрепи напият подозрение, очакваното от нас вече поставяне на нашата партия вън от законите и поставянето ѝ под един терор, какъвто нашата страна не е видела. Защото вашите депутати (Сочи цетъра) още не съм арестувани по такъв начин, както се посега на нашите депутати комунисти. И да дойдете в края на крайцата да кажете: „Янлъш олмуш“.

Очевидно е, че ние не можем да бъдем доволни от този отговор. Не получихме дори уверение от председателя, да ни каже, че този подпоручик или този старши стражар ще получи своето наказание. Нема подобно нещо; напротив. Е добре, вървете по пътя на насилието и терора върху комунистическата партия, продължавайте — това е ваша работа, но знайте, че в тази посока вие ще счупите главата от главата на българския народ. Защото главата на българския народ е много твърда. (Ръкопискане от комунистите — Възражения от земеделците).

К. Пастухов (с): А бе, за дребни работи не се карайте! (Председателското място се заема от председателя)

Председателя: Напразни съм заплашванията на г. Ципоранова. Това негово заплашване не плаши никого. Обаче ще се направи проверка, и, ако има виновни, ще бъдат наказани.

Минаваме на точка шърва от дневния ред — трето четене на законопроекта за изменение и допълнение на закона за съдете и наказание виновниците за народната катастрофа.

Понеже г. министър-председателя не е тук, а той иска да участва в разискването на самия законопроект, то ще оставим тази точка за утре.

Минаваме на точка втора от дневния ред — трето четене на законопроекта за изменение и допълнение чл. 35 от закона за градските общини и чл. 23 от закона за селските общини.

Моля г. докладчика да го прочете.

Заместник-секретар Х. Пенчев (з): (Чете)

ЗАКОН

за допълнение чл. 35 от закона за градските общини и чл. 23 от закона за селските общини.

„Член единствен. След чл. 35 от закона за градските общини и чл. 23 от закона за селските общини се прибавя следната

Забележка: При разтуряне на съвета, след двукратно произвеждане избори за общински съветници, когато не може да се конституира общински съвет, поради касиране изборът или ново разтуряне съвета, или пък когато след конституиране на съвета стане ново разтуряне, вследствие на които притини общината се управлява от тричленна комисия, последната може да гласува общински и училищен бюджет“.

Председателя: Комито приемат на трето четене законопроекта за допълнение чл. 35 от закона за градските общини и чл. 23 от закона за селските общини, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Министър М. Турлаков: Моля да се мина на точка 16 от дневния ред.

Председателя: Г. министъра на финансите предлага да минем на точка 16. от дневния ред — предложение за одобрение решението за даване концесия на Беленската градска община за построяване на местна железница с нормална широчина на пътя между спирка Стражмен на железопътната линия Русе—Търново с гр. Бела, дълга около 7-5 км. Комито приемат това предложение, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Моля г. секретаря да прочете решението.

Заместник-секретар Х. Пенчев (з): (Чете)

М О Т И В И

како решението за даване концесия на Беленската градска община за построяване местна железница с нормална широчина на пътя между спирка Стружмен на ж. п. линия Рузе—Търново с гр. Бела, дълга около 7·5 километра“

Г. г. народни представителите! Беленското градско-общинско управление с писмо № 2519 от 26 юли 1922 г. е представило протокола на същото № 9 от 30 април с. г., с който иска да му се разреши да построи местна железница с нормална широчина на пътя дълга около 7·5 километра, която да свърже гр. Бела с линията Рузе — Търново при спирка Стружмен, като заявява, че за целта ще си послужи с временната трудова повинност; а нужните средства ще взема от кредити, калъвто ежегодно ще влизава в бюджета си, съгласно чл. 10 от закона за местните и индустрийни железници, също и от помощи от Постоянната комисия и др.

Русенският окръжен съвет е разгледал с протокол № 17 от 4 юли с. г. искането на Беленската община и е взел решение въпросната линия да се впише в мрежата на местните железници в Русенския окръг.

От проучванията, които съм направени по това заявление, съгласно същ чл. 2, 3, 4 и 10 от закона за местните и индустрийните железници, се е дошло до заключение, че постройката на един нормален клон от гр. Бела до недалеч отстоящата железница Рузе — Търново, искане, предявявано ежегодно от 1914 г. досега, ще послужи много за подобряването на този с добри условия за развитието охлийски център, но който без лесни съобщения ежегодно запада, а също твой ще служи и на селата южно от него.

Министерския съвет разгледа горепоменатото заявление на Беленското градско управление и със VII-то постановление, взето в заседанието му на 13 декември 1922 г., протокол № 126, постанови да му се разреши постройката на исканата железопътна линия, вследствие на което имам честта да моля почитаемото Народно събрание да одобри и гласува, съгласно чл. 3 от закона за местните и индустрийни железници, през сегашната му сесия приложеното решение за даване концесия за построяване на местна железница между гр. Бела и спирка Стружмен на железно-пътната линия Рузе — Търново“.

Гр. София, 23 декември 1922 г.

Министър на железниците, пощите и телеграфите:

Х. Т. Манолов.

ПРОЕКТОРЕШЕНИЕ

за даване концесия на Беленската градска община за построяване местна железница с нормална широчина на пътя, дълга около 7·5 километра, между гр. Бела и спирка Стружмен на ж.-пътната линия Рузе — Търново.

Член единствен. Съгласно същ чл. 3 от закона за местните и индустрийни железници, разрешава се на Беленската градска община да построи местна железница с нормална широчина на пътя, дълга около 7·5 километра, която да свърже гр. Бела със спирка Стружмен на ж.-пътната линия Рузе — Търново, като за извършване на землени и др. работи се използва временната трудова повинност, а за посрещане другите разходи по постройката общината ще използва средствата, предвидени в чл. 10 от същия закон“.

Председателя: Има думата народния представител г. Власи Власковски.

В. Власковски (к): Г. г. народни представители! Ние ще трябва да констатираме, какво минаватите режими съм водили една строителна железопътна политика, която не е имала преди всичко пред очи да свързва населените пунктове с тези железопътни възли, а в дадени места партизанта, която е управлявала, е гледала по-скоро да задоволи интересите на своите партизани, като е отдалечавала гарите на големи разстояния от самите населени пунктове и ги е поставяла на места, които съм били притежание на големи имеющи власт тогава в ръцете си лица. Има маса случаи в страната, когато ще видите гари, на които местото с било до самия населен пункт, да съм отстранени на 10, 5 или 3 километра, което нещо създава грамаден труд и щета на всички ония, които имат нужда от железопътен възел. В дадения случай вие имате, напр., Плевенската

гара. Тя е построена на 4—5 км. далеч от града и е недостъпна в калъно и лошо време, защото е отдалечена и ще трябва да изждивява маса средства онзи, който ще иска да улови трена, за да пътува. Има случаи, когато човек ще даде за превоз от гарата до града много повече, отколкото от гарата Плевен, напр., до гарата Дъбник или Левски. И днес ние видяхме много общини да се принуждават да изтощават и без туй своите слаби финансови средства, за да свържат вече градовете си с тези гарии. Така е в Плевен, така е случая села и с Бела. Ние, като подчертаваме тази неразумна и разсипническа политика, която е гледала само да повдигне цената на местата на големите партнизи в онези времена, заявяваме, че належаща нужда за самото население е гарите да бъдат близко до населените места и че ще гласуваме за предложението.

Председателя: Има думата народния представител г. Х. Пенчев.

Х. Пенчев (з): Г. г. народни представители! Сложено е на разглеждане решението на Министерския съвет за даване концесия на Беленската община за постройката на една нормална линия от гаря Бела до гр. Бела, по искане не само на общината на гр. Бела, но и по искане на 17 села около гр. Бела. В 1905, 1906 и 1907 г. при постройката на линията Рузе — Търново проекта на трасето беше прокарано да мине през гр. Бела. Но предприемачите на тази линия, народните братя Симеонови, за да избегнат направата на четири моста чрез тогавашния народен представител Губиделников стария . . .

Д-р К. Миланов (д): В 1907 г., значи.

Х. Пенчев (з): Да . . . съм подкупили братя Пашкулови от гр. Бела, които по един или друг начин съм могли да изтрагнат от населението поддържки, за да простира и да не иска линията тогава да минава през града Бела, защото щела да им плаши добитъка, кокошките и т. н. Значи, целта на братя Симеонови, предприемачите, с била да се избегне направата на четири моста, които трябвало да се направят, ако се построи линията през града Бела, както с била проектирана; значи, да се избегнат няколко милиона лева, да се турят те в джоба на предприемачите, а некоя част, може-би да влезе и в джоба на онези господи, които по такъв начин съм съдействували и спомагали. Тогава министър на железниците прокара линията 7 км. отстрани на гр. Бела. А с отдалечаването на самата гаря от града на 7 км. 17-те села, център на които е гр. Бела, се отдалечават от гарата на 25 даже 30 км. на къмпинг почва, дето зимно време не може да се дойде до града, още повече, че през града Бела минава гр. Янтра, която съм своето буйно течение събаря всички мостове. Така че, ако некой иска да отиде до гарата, трябва да чака лято време, когато водата намалее, за да прегази.

Сега Министерството на пътищата се е заело да поправи мостовете, обаче селата заедно с гр. Бела с използване на закона за трудовата повинност, съобразно закона за построяване на местни железници, искат да им се позволи да си построят един клон от гаря Бела до гр. Бела, който в бъдеще може да се свърже със централната линия при Попово, както се изказват от Дирекцията на железниците.

И аз ви моля, г. г. народни представители, да не прекръщавате желанието и нуждите на 17 села, които за хълда на некои си Губиделниковци или братя Симеоновци . . .

Д-р К. Миланов (д): В 1905 г. Петков беше на власт; стамболовистите беха на власт тогава.

Х. Пенчев (з): Аз ви цитирам имена и ако вие не вервате, аз съм готов да излеза навън не само от тая трибуна, защото имам вече сума писма.

Д-р К. Миланов (о): Не може да бъде!

Х. Пенчев (з): Самия Пашкулов казва, че Губиделников ме изнтира, че ще ми даде 20 хиляди лева, а не ми ги даде — изляга ме.

Г. г. народни представители! Още веднаж повтарям: не лейте да прекръщавате желанието и нуждите на 17 села, които при това положение съм обречени на затвор и не могат да излезат навън от този затвор, особено зимно време не могат да излезат от тази долина. Затова аз ви моля да гласувате тоя законопроект, за да можем да ги избавим.

П. Стоянов (р): По-скоро гласувайте! Никой не е против.

Председателя: Има думата г. министъра на финансите.

Министър М. Турлаков: Г. г. народни представители! Това решение да се видоизмени и вместо „решение“ да стане „закон за даване концесия на Беленската градска община за построяване местна железница“ и т. н.

Председателя: Г. министъра на финансите предлага думата „решение“ да се замени със „закон“. Които приемат това предложение да стане „Закон за даване концесия на Беленската градска община за построяване местна железница с нормална широчина на пътя и пр., моля, да вдигнат ръка. Министърство, Събранietо приема.

П. Палиев (д): Да се отбележи, че всички гласуват.

Председателя: Които приемат на първо четене законопроекта за даване концесия на Беленската градска община за построяване местна железница с нормална широчина на пътя и пр., моля, да вдигнат ръка. Министърство, приема се.

Министър М. Турлаков Предлагам спешност.

Председателя: Г. министъра на финансите предлага спешност. Които приемат да гласуваме туй предложение на спешност, моля, да вдигнат ръка. Министърство, приема се.

Моля г. секретаря да го прочете.

Заместник-секретар Х. Пенчев (з): (Чете)

„ЗАКОН

за даване концесия на Беленската градска община за построяване местна железница с нормална широчина на пътя, дълга около 7·5 км. между град Бела и спирка „Стръмен“ на ж.-пътна линия Русе—Търново”.

Председателя: Които приемат заглавието на законопроекта, моля, да вдигнат ръка. Министърство, приема се.

Заместник-секретар Х. Пенчев (з): (Чете)

Член единствен. Съгласно със чл. 3 от закона за местните и индустритълни железници, разрешава се на Беленската градска община да построи местна железница с нормална широчина на пътя, дълга около 7·5 километра, която да свърже гр. Бела със спирка Стърмен на ж.-пътната линия Русе—Търново, като за извршване на землищните и др. работи се използва временната трудова повинност, а за посрещане другите разходи по постройката общината ще използва средствата, предвидени в чл. 10 от същия закон“.

Председателя: Които приемат член единствен, моля, да вдигнат ръка. Министърство, приема се.

Министър М. Турлаков: Предлагам да минем към текста чл. 4 от дневния ред.

Председателя: Г. министъра на финансите предлага да минем към т. 4 от дневния ред — второ четене законопроекта за увеличение в десеторен размер наема за имоти на обществените учреждения.

Докладчик Х. Пенчев (з): (Чете)

„ЗАКОН

за увеличение във десеторен размер наема на имоти на обществени учреждения”.

Председателя: Има думата народния представител г. Петко Палиев.

П. Палиев (д): С току-що гласувания законопроект, който е едно важно начало, се прави отклонение от принципа, че железниците съд държавни.

Председателя: Да, това се гласува.

П. Палиев (д): Искам да се даде едно уяснение. Имаме в други случаи с концесии, които интересуваха два окръга като Плевенския и Врачанския, където окръжните съвета взеха тази работа. Какво ще бъде правното положение на тази линия?

Министър М. Турлаков: Този въпрос е уреден със специалния закон „Закона за местните индустритълни железници“ урежда този въпрос.

П. Палиев (д): Аз искам да кажа това само за осветление.

Докладчик Х. Пенчев (з): Г. Палиев! В закона се цитира самия член.

Председателя: Които приемат заглавието на закона, както се прочете от г. докладчика, моля, да вдигнат ръка. Министърство, приема се.

Докладчик Х. Пенчев (з): (Чете)

„чл. 1. Наемите за отдавани чрез търг имоти през времето от 1916 г. до 31 декември 1920 г., собственост на обществени учреждения, общини, окръзи, училища и др., ако продължават да бъдат използвани от наемателите, плащат за останалото, от влизане закона в сила, време, наем в десеторен размер.“

Това увеличение не засега чуждите до 1920 г. подданици.

Настоящия закон влиза в сила 20 дни след обнародване в „Държавен вестник“ и отменява постановлението на всички закони, които му противоречат“.

Председателя: Има думата г. министъра на финансите.

Министър М. Турлаков: Предлагам да се прибави: „това увеличение не засега държавата“ и накрая думите: „закона влиза в сила от деня на обнародването му в „Държавен вестник“.

Докладчик Х. Пенчев (з): Следователно, че стане: „Това увеличение не засега държавата и чуждите до 1920 г. подданици“. По-надолу вместо „Настоящия закон влиза в сила 20 дни“ става от деня на обнародването му в „Държавен вестник“.

Председателя: Има думата народния представител г. Трифон Саралиев.

Т. Саралиев (к): Г. г. народни представители? Когато се четеше този законопроект на първо четене, решено е да бъде внесен в комисията, където да се обаждат и възприеме едно тогава направено от нас предложение, а именно: разрешава се на съответните учреждения, които имат дадени под наем свои собствени имоти, да анулират тия договори, които намират неизгодни за себе си, а не да се решава тук размера. При некои случаи този размер може да бъде десетократно увеличен, а в други по-малко. Затова да се предостави свобода на съответните изборни учреждения, които решават, в какъв размер ще бъде увеличен, дали десетократ размер да се даде или по-малък, изобщо да се даде пълна свобода на учрежденията да разрешават този въпрос. Тогава от групата на большинството г. Неделчо Георгиев се съгласи с този въпрос, обаче този законопроект дохваща тук на второ четене в стария неизменен текст. Ние по този случай подновяваме напътството старо предложение, което тогава направихме и с което се съгласиха в комисията да бъде прието, а то е, че на тези обществени учреждения се разрешава да анулират всички ония договори, които считат за неизгодни за себе си, без право на обезщетение, и в бъдеще се създава на тия учреждения възможност да използват своите имоти, както намерят за добре. Това предложение ние го подновяваме, за да бъде възприето, а не така да се разрешава този въпрос, както сега се поставя на дневен ред.

Председателя: Ще гласуваме. Които приемат направеното предложение от г. министъра на финансите да се добавят думите: „Това увеличение не засега държавата и чуждите до 1920 г. подданици“, и по-следе: „Настоящия закон влиза в сила от деня на обнародването му в „Държавен вестник“, моля, да вдигнат ръка. Министърство, приема се.

Които приемат член единствен, както се докладва, с направената добавка, моля, да вдигнат ръка. Министърство, приема се.

Т. Саралиев (к): Ами предложението ни?

Председателя: Досега не е дадено това предложение.

Т. Саралиев (к): Дадено е на първо четене,

Председателя: Останало е при стенографите. Г-да! На трето четене обмислете въпроса с г. министра на финансите.

Министър М. Турлаков: Чл. 1 да стане член единствен.

Председателя: Които приемат чл. 1 да стане член единствен, моля, да вдигнат ръка. Министерство, приема се.

Министър П. Янев: Предлагам да минем към точка 14 от дневния ред.

Председателя: Г. министъра на правосъдието предлага да минем към точка 14 от дневния ред — първо четене законопроекта за отстъпване без плащане от разните държавни ведомства и учреждения на Главната дирекция на трудовата повинност за първоначалното и обзаждане разно имущество, добитък, постройки и др.

Моля г. секретаря да го прочете.

Заместник-секретар Х. Пенчев (з): (Чете)

„МОТИВИ

към законопроекта за отстъпване без плащане от разните държавни ведомства и учреждения на Главната дирекция на трудовата повинност за първоначалното и обзаждане разно имущество, добитък, постройки и др.

Г. г. народни представители! След създаването на трудовата повинност налагаше се да се снабди тя с потребното за съществуващото и имущество, постройки за живееене, работен добитък и др. Понеже част от тия потреби се предполагаше, още в самото начало да се вземат от некои държавни учреждения, то по бюджета на Главната дирекция на трудовата повинност за 1920/1921 и 1921/1922, както и за 1922/1923 г. се предвиждаха по разните параграфи ограничени кредити, едва достатъчни да посрещнат годишните нужди, но не и да послужат за изплащане готовото получено имущество от други ведомства и учреждения. Ако се наложи това имущество да се плаща, ще трябва да се предвидят в разходния бюджет на Дирекцията на трудовата повинност кредити, които в същност ще се внасят в доход на казната, като праход, постъпил от тия ведомства и учреждения. Съжорището, прочее, не ще се ползва нищо от това, а само ще се създаде работа и излишни разходи по оценките, плащанията и оформяванията на разходите.

Вследствие на гореприведеното, внасям настоящия законопроект и моля г. г. народните представители, да го разгледат и гласуват.

Гр. София 1 декември 1922 г.

„Министър на войната и заместник министър на обществените сгради, пътищата и благоустройството:

К. Томов.

ЗАКОНОПРОЕКТ

за отстъпване без плащане от разните държавни ведомства и учреждения на Главната дирекция на трудовата повинност за първоначалното и обзаждане разно имущество, добитък и постройки и др.

„Член единствен. Одобрява се да не се заплаща задължението за първоначалното обзаждане на Главната дирекция на трудовата повинност до днес имущество, добитък, постройки и др. от разните държавни ведомства и учреждения, като тия вещи, материали и пр. се изпращат от инвентарните и др. книги на тия ведомства и учреждения, а се запищат по книгите на трудовата повинност.

Председателя: Ще гласуваме. Които приемат на първо четене законопроекта за отстъпване без плащане от разните държавни ведомства и учреждения на Главната дирекция на трудовата повинност за първоначалното и обзаждане разно имущество, добитък, постройки и др. както се докладва, моля, да вдигнат ръка. Министерство, Събранието приема.

Министър П. Янев: Предлагам спешност.

Председателя: Г. министъра на правосъдието предлага спешност — да гласуваме законопроекта на второ четене. Които приемат това предложение, моля, да вдигнат ръка. Министерство, Събранието приема.

Моля г. секретаря да прочете законопроекта.

Заместник-секретар Х. Пенчев (з): (Чете)

„ЗАКОН

за отстъпване без заплащане от разните държавни ведомства и учреждения на Главната дирекция на трудовата повинност за първоначалното и обзаждане разно имущество, добитък и постройки и др.“.

Председателя: Има думата г. министъра на правосъдието.

Министър П. Янев: Г. г. народни представители! Обзвижда се Главната дирекция на Трудовата повинност. Също така обзвиждат се стопанствата и работнициите при окръжните затвори, които вършват много добра обществена полза и същратяват значително разходите на държавата, които биха се правили за издръжка и за прехрана на затворниците. Затуй в заглавието, след думите „трудовата повинност“ да се постави „стопанствата и работнициите при окръжните затвори“, а след думата „добитък“ съюзът „и“ да стане запетайка, а след думата „постройки“ да се постави думата „земи“. Така че заглавието става: „Закон за отстъпване без плащане от разните държавни ведомства и учреждения на Главната дирекция на трудовата повинност, стопанствата и работнициите при окръжните затвори за първоначалното им обзаждане разно имущество, добитък, постройки, земи и др.“.

Председателя: Които приемат доцелнинието на заглавието на закона тъй, както предложи г. министъра на правосъдието, моля, да вдигнат ръка. Министерство, Събранието приема.

Които приемат заглавието с направените и приети вече с поправки, моля, да вдигнат ръка. Министерство, Събранието приема.

Заместник-секретар Х. Пенчев (з): (Чете)

„Член единствен. Одобрява се да не се заплаща задължението за първоначалното обзаждане на Главната дирекция на трудовата повинност до днес имущество, добитък, постройки и др. от разните държавни ведомства и учреждения, като тия вещи, материали и пр. се изпращат от инвентарните и др. книги на тия ведомства и учреждения, а се запищат по книгите на трудовата повинност“.

Председателя: Има думата г. министъра на правосъдието.

Министър П. Янев: Так в самия текст на две места има употребени думите „трудовата повинност“: в ред трети и пай-пакрая. И тук, след думите „трудова повинност“, да се поставят думите „стопанствата и работнициите при окръжните затвори“. На четвъртия ред, след думата „постройки“ ще се прибави думата „земи“ и на шестия ред след думата „материали“, да се прибави так думата „земи“.

Председателя: Които приемат доцелнинието на г. министъра на правосъдието, направено по член единствен, моля, да вдигнат ръка. Министерство, Събранието приема.

Които приемат член единствен, с направените доцелнини и поправки, моля, да вдигнат ръка. Министерство, Събранието приема.

Министър М. Турлаков: Правя предложение да минем към точка 15 от дневния ред.

Председателя: Г. министъра на финансите предлага да минем към точка 15 от дневния ред: първо четене на законопроекта за разрешаване на Старозагорската и Хасковска окръжни постостояни комисии да гласуват бюджетите на съответните окръзи за време от 1 януари 1923 г. до 31 март същата година. Които приемат туй предложение, моля, да вдигнат ръка. Министерство, Събранието приема.

Моля г. секретаря да го прочете.

Заместник-секретар Х. Пенчев (з): (Чете)

„МОТИВИ

към законопроекта за разрешаване на Старозагорската и Хасковска окръжни постостояни комисии да гласуват бюджетите на съответните окръзи за време от 1 януари 1923 г. до 31 март същата година.

Г. г. народни представители! С възстановяването на Хасковския окръг, преминаха в района му населени места,

числящи се в Старозагорския окръг. По тази причина се измениха условията, при които е гласуван бюджета на последния окръг за финансата 1922/1923 г., който бюджет не може да бъде упражняван и след 1 януари т. г., а нуждно е да бъде гласуван нов таймвъв, съобразно с новите местни обстоятелства, като по досегашния бюджет бъдат приключени сметките ѝжм края на месец декември 1922 г., в комисията се отчете по него за времето от 1 IV. 1922 г. до 31 III. с. г.

„За да може и възстановената Хасковска окръжна постоянна комисия да работи, трябва и тя да има бюджет за времето от 1 януари т. г. до 31 март същата година.

„Пред вид на горното и като взех в съображение, че, за да могат да бъдат гласувани въпросните малки бюджети не от окръжните постоянни комисии, което конституиране може да се позабави — а от окръжните постоянни комисии, което ще бъде в интереса и на надлежните окръжни каси, често ми е да внеса в Народното събрание за гласуване приложението тук законопроект за разрешаване на Старозагорската и Хасковската окръжни постоянни комисии да гласуват бюджетите на съответните окръзи, за времето от 1 януари 1923 г. до 31 март същата година.

София, 25 януари 1923 г.

Управляющ министерството на вътрешните работи и народното здраве

Министр-председател и министр на външните работи и на изповеданията: **А. Стамболовски.**

ЗАКОНОПРОЕКТ

за разрешаване на Старозагорската и Хасковската окръжни постоянни комисии да гласуват бюджетите на съответните окръзи за времето от 1 януари 1923 г. до 31 март същата година

„Член единственный. — Разрешава се на Старозагорската и Хасковската окръжни постоянни комисии да гласуват бюджетите на съответните окръзи за времето от 1 януари 1923 г. до 31 март същата година.

Председателя: Които приемат законопроекта, както се прочете, моля, да вдигнат ръка. Министерство, Събранието приема.

Министр П. Янев: Правя предложение да се гласува спешност и да се приеме законопроектът и на второ четене.

Председателя: Г. министъра на правосъдието предлага спешност. Които приемат това предложение, моля, да вдигнат ръка. Министерство, Събранието приема.

Моля г. секретаря да докладва закона и на второ четене.

Заместник-секретар Х. Пенчев (з): (Чете)

ЗАКОН

за разрешаване на Старозагорската и Хасковската окръжни постоянни комисии да гласуват бюджетите на съответните окръзи за време от 1 януари 1923 г. до 31 март същата година."

Председателя: Които приемат заглавието, както се прочете, моля, да вдигне ръка. Министерство, Събранието приема!

Заместник-секретар Х. Пенчев (з): (Чете)

„Член единственный. — Разрешава се на Старозагорската и Хасковската окръжни постоянни комисии да гласуват бюджетите на съответните окръзи за време от 1 януари 1923 г. до 31 март същата година“.

Председателя: Които приемат член единствен, както се прочете, моля, да вдигне ръка. Министерство, Събранието приема.

Министр М. Турлаков: Предлагам да се мине на точка 13 от дневния ред.

Председателя: Г. министъра на финансите прави предложение да минем към точка 13 от дневния ред — първо четене на законопроекта за разширение и подобреие на железнодържната мрежа и на пристанищата и за построяване на малки морски и дунавски пристанища и скели,

които приемат това предложение, моля да вдигнат ръка. Министерство, Събранието приема.

Моля г. секретаря да го прочете.

Заместник-секретар Х. Пенчев (з): (Чете)

„МОТИВИ

към законопроекта за разширение и подобреие на железнодържната мрежа и пристанищата и за построяване на малки морски и дунавски пристанища и скели.

Г. г. народни представители! Законопроекта, който ви предлагам на разглеждане и гласуване, има за цел да очертава претгледно програмата на железнодържните и пристанищни строежи, които подлежат на извършване за подобреие на съобщителните средства, без които, бъезспорна истина е, не може да се очаква желаното увеличение на производството, следователно, и стопанското възстановяване на страната.

„Той обема всички железнодържни и пристанищни постройки, които съм предвиден за довършване по бюджета за извършения приходи и разходи на държавата през финансата 1922/1923 г., а също и некои нови, които се считат като необходимо допълнение на предвидените и без които строителната програма не би представлявала организическо цело.

„Освен постройката на нови железнодържни линии в замонопроекта се предвижда и извършването на ред работи за разширението и подобренето на съществуващата ж.-п. мрежа. На първо място от тези работи стои разширението на ж.-п. гари София, Перник, Горна-Ореховица, Варна, Бургас и пр., големите гари от мрежата, от които зависи най-вече редовното движение, понеже съм неговите регулатори. В тех се събират много влакове и, ако те не съм устроени и приспособени за редовно извършване на разните манипулатии по разпределението на вагоните или съставието на влаковете, движението по мрежата става передовно и неправилно. В тези гари се налага едно систематизиране и отделяне на различните служби, а това може да се постигне, като се създадат в тех необходимите триетажни гари, чрез които ще се улеснят не само службите по движението и тракцията, но ще се постигнат и известни икономии в персонал и материали.

На второ място идзе извършването на необходимите работи за увеличението превозоспособността на некои от ж.-п. линии, а като последствие от това и намаление разходите по експлоатацията им. Такива линии съм линиите София — Перник и теснопътната Радомир — Дупница — Горна-Джумая. Първата от тех, която отслужва главно мината Перник, ще достигне скоро границата на своята превозоспособност, толкова по-скоро, колкото производството на мината, която все повече се увеличава, ще разшири и увеличило. Налага се, следователно, да се вземат на време нужните мерки, што тази линия да може да удовлетвори на всички увеличени превози, за да не стане причина за спирането производството на едно от най-големите богатства на страната. Още едно преустройство се нуждае и втората линия Радомир — Дупница — Горна-Джумая. Тази линия съставлява част от построена за военни нужди теснопътна линия от 0-60 м. широчина на пътя до границата на юг; тя се оказва недостатъчна за удовлетворение на разстоящите между съобщението, а също и за едно рационално разработване на държавните мини в Бобов долско. Поради извънредно големия си дължина като теснопътната линия, експлоатацията ѝ се извършва много трудно и сравнително много скъпо. Едно преустройване на тази линия, особено на частта ѝ до Горна-Джумая в най-скоро време се налага, още повече, че тя е строена като времеция, със скърежи и пътни пътни и нетрайни. В законопроекта се предвижда тази линия да бъде преустроена като нормална, тъй като бе предвидена за построяване преди войната и което решение на въпроса е най-рационално.

„Успоредно с подобренето на ж.-п. мрежа трябва да върви и довършването и разширението на пристанищата, крайните товарителни и разтоварителни станции и вратите, пред които става износът и вносът.

„Построяването на морските пристанища у нас почва с постройките на главните линии на ж.-п. мрежа. Успоредно с постройката на пристанищата във Варна и Бургас се почва построяването на дунавските пристанища, най-напред във Видин, а после в Русе, Свищов, Лом и Сомовит. Благодарение на извършените работи в тези пристанища, разтоварването и товаренето на стоките в тях

се извършва със сигурност и независимо от времето или високите води на Дунава.

„Почнатите пристанищни съоръжения ще требва, обаче, да се продължат и разширят. За улеснение съобщението по Черноморския брег, по който съзаслонени множества населени места, имашат за себе си богат хинтерланд или със сами производителни, ще требва да се построят малки пристанища или товарителни скели в Месемврия, Анхиало, Созопол, Кюприя, Василево, Ахтопол и др., за да се направят достъпни за парагодното съобщение в повечето време, или да се създадат в тех необходимите запазени места за риболовството. Такива малки пристанища или скели ще требва да се построят и по брега на Дунава за улеснението износа на храните през по-малките населени центрове, като Орехово, Никопол, с. Врач, Ново село, Акчар, Остров, Цибър, Козлодуй, Бешлий, Янтра, Диклиш, с. Рахово и пр.

„Независимо от горните постройки, ще требва да се извършват и нужните работи и доставки за разширенето на съществуващите морски и дунавски пристанища, като се обзаведат с необходимите механически приспособления за лесно товарене и разтоварване на стоки. Най-напред се налага разширенето на Варненското пристанище, където се проектира направата в скоро време на житни магазини — силози, а след това на Бургаското и другите дунавски пристанища. Работите по разширенето на Варненското пристанище съзпочнати вече от средствата на фонда за постройка на житни магазини и ще бъдат усилены още повече, щом се доставят необходимия строителен и плавателен инвентар.

„Както е подчертано това в законопроекта, извършването на изброените по-горе работи ще става постепенно и според нуждата, а също и доставката на нужния подвижен материал, локомотиви и вагони, за експлоатацията на построените железопътни.

„Тази е, господи народни представители, строителната програма, която правителството е взяли за подобре нието на ж.-п. и пристанищни съобщения в свръзка със стопанското възстановяване в страната. Тази програма, за изпълнението на която е почнато и ще продължи неколко години, ще требва да се установи известен ред в извършването проектирания строителни работи, съответно с кредитите, които ще се разрешават и отпускат за целта. В законопроекта е предвиден и общия кредит, който ще е потребен, според днешните престанции, за извършването на изброените в него строителни работи и който ще се покрива от извънредните приходи на държавата. Както споменах, подобренето на съобщителните средства се налага като необходимо условие за стопанското развитие и напредък на страната, затова то треба да се предприеме по възможност по-скоро. Законопроекта, който ви предлагам има тази цел, моля, да го разгледате и гласувате.

София, юли 1922 г.

Министър на железниците, пощите и телеграфите:

Х. Т. Манолов

ЗАКОНОПРОЕКТ

за разширение и подобре на железопътната мрежа и на пристанищата и за построяване на малки морски и дунавски пристанища и скели.

Чл. 1. Правителството се натоварва:

а) да продължи и довърши проучването и постройката на железопътните линии, предвидени в бюджета за извънредните приходи и разходи на държавата за 1922/1923 финансова година, а именно на железопътните линии:

Раковски — Хасково — Мастилък, нормална или със широчина на пътя от 76 с. м.;

Ямбол—Казжалагач, Пловдив—Карлово, с. клон „Махалата Хисаря“ Левски—Ловеч и Дъбово—Сливен, нормални.

Сарамбей—Луджане—Неврокоп и клоновете ѝ, Бела Слатина—Орехово и Ст. Крумово—Преслав—Върбица, теснопътни с 0.76 м. широчина на пътя. Включително почнатите преди или през войната ж.-п. линии: Мездра—Враца—Видин, Тулоо—Казанлък, Софийската околовръстна железница, гара-пристище Сомовит, теснопътната железница Раковски—Хасково, горската железница Гебеш—гората Гениш Ада, Божурище—Банки, Бендер—Белени, Червен-брег—Бела Слатина, Радомир—Дупница—Петрич с клоновете ѝ Каспичан—Ромънската граница и теснопътната с конска тега Ямбол—Казжалагач;

б) да довърши проучването и построй още ж.-п. линии: гара Михайлово—Раковски, Шумен—Смедерево—Карнобат,

Ловеч—Троян, Костенец башня—Самоков—София, Пловдив—Панагюрище, София—Нирдоп—Клисура—Карлово—Казанлък, Гор-Ореховица—Елена, гара Асеново—Осман Пазар, Попово—Разград—Кеменлар, Севлиево—Сухиндол—Павликени, Ясен—Тетевен, Дерманци—Червен Брег, Видин—Кула, Д. Чифлик—Старо-Орехово, Левски—Никопол, Древновец—Стаковци, Пловдив—Шамакълъ, Бургас—Лихаля Месемврия—Бургунджик, Орхание—Мездра;

в) да изучи и извърши необходимите работи за разширението и обзавеждането на ж.-п. гари: София, Перник, Горна-Ореховица, Варна, Бургас и пр. и за увеличението превозоспособността на ж.-п. линии София—Перник и Радомир—Дупница—Горна-Джумая, последната чрез замянването и в нужда с нормална линия;

г) да достави нужния подвижен материал, вагони и ломотивни, за експлоатация на изброените по-горе ж.-п. линии нормални и теснопътни;

д) да изучи и построи малки пристанища или товарителни скели в Месемврия, Анхиало, Созопол, Кюприя, Василево, Ахтопол и др. пристанищи съоръжения на Черноморския брег, и в Орехово, Никопол, с. Врач, Ново село, Акчар, Остров, Цибър, Козлодуй, Бешлий, Янтра, село Рахово и др. по Дунавския брег.

е) да изучи и извърши необходимите работи за довършване, разширение и обзавеждането — с всички нужни сгради и принадлежности, механически приспособления и строителен инвентар — на морските и дунавски пристанища: Варна (Евксиноград), Бургас, Русе, Свищов Сомовид, Ном и Видин, както да набави нужния за тази цел плавателен инвентар.

„Чл. 2. — За постепенното и според нуждата извършване на изброените в чл. 1 работи на Правителството се разрешава един общ кредит от три милиарда лева, който да се покрие от извънредните приходи на държавата.

Заделка. Кредитите за същите постройки, предвидени в бюджета за извънредните приходи и разходи на държавата за 1921/1922 финансова година и останали неизползвани, се отменяват.

„Чл. 3. — Железопътните постройки ще се извършат по стопански начин или чрез предприятия по единични цени, а пристанищните, съгласно закона за построяване на пристанища и укрепяване на крайбрежията.

„За извършването на работите ще се използува и трудовата повинност, редовна и временна, на съответните заинтересовани общини. Общините, които ще се задължат да вземат участие с трудова повинност в извършването на железопътни или пристанищни постройки, като вида и размера на работите, които ще им бъдат възложени, се определят за всеки отделен случай по доклад на министъра на железниците, пощите и телеграфите, от Министерски съвет.

„Чл. 4. — Произвеждането и утвърждаването на търговете за изброените по-горе железопътни или пристанищни постройки или доставки става съгласно закона за бюджета, отчетността и предприятията.

„Чл. 5. — Нужните кредити за извършването на изброените в настоящия закон железопътни и пристанищни строежи и доставки се предвиждат в бюджета за извънредните приходи и разходи на държавата, в който се определя и реда на извършването им. Предимство се дава на ония постройки, ж.-п. линии или пристанища, за които заинтересованите общини съзаявили, че са готови да подпомогнат безвъзмездно с работа или некои доставки или иже да заплатят от 6½ % народен заем от 1921 г. достъпна сума, за да може да се почнат исканите постройки.

„Подробности относително размера и вида на работите, които в тяхните случаи ще се изискват от заинтересованите общини, както и размера на заема за всяка постройка, начиная на подписката и общините, които съзаждат да заплатят от заема, се определят в особен правилник, изработен от Министерството на железниците, пощите и телеграфите, съвместно с Министерството на финансите и утвърден от Министерски съвет.

„Чл. 6. — При оценката на частните имоти, които се отчуждават за железопътни и пристанищни постройки, взема се под внимание и подобренето на неотчуждяните части от тия имоти, вследствие на тия постройки. Тези имоти се заплащат наполовина от окръжията, а другата половина от общините, към които се числят.

„Частните имоти, граничещи със железопътни станции и спирки или с пристанища, стойността на които е повишена вследствие на извършваните постройки, се облагат с единократен данък в размер на половина от повишенната им стойност през периода от първите пет години след свършването на съответните железопътни линии или пристанища.

Начинът и реда, по който ще се определя и събира този данък, се установява от комисия, назначена от министра на финансите.

„Ако през течение на същия период време стане продажба на подобни имоти, припадащата част от повишавата им стойност се събира при продажбата.

Чл. 7. — Железопътните линии от местно значение за съобщението се строят, съгласно със закона за местните индустриални железници.

„Нужните за постройката на окръжните и местни же лезници релсови материали, стрелки и пр. се доставят от държавата за сметка на съответните окръзи. Разходваните за тези материали суми се събират ежегодно от брутния приход от експлоатацията на съответната местна железница, съгласно чл. 14 от закона за местните и инду

стрийални железници.“

Председателя: Ще гласуваме. Които приемат законопроекта по принцип, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Н. Савчев (р): Нема никакъй против.

Председателя: Законопроекта ще отиде в комисията.

Министър П. Янев: Предлагам да се мине на точка 12 от дневния ред.

Председателя: Г. министъра на правосъдието предлага да се мине към точка 12 от дневния ред — първо четене на законопроекта за изменение чл. 144 от избирателния закон. Които приемат туй предложение, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Моля г. секретаря да го прочете.

Заместник-секретар Х. Пенчев (з): (Чете)

„МОТИВИ

към законопроекта за изменение чл. 144 от избирателния закон.

Г. г. народни представители! През 1920 г. се направи допълнение на чл. 144 от избирателния закон, според което през работния сезон за населението през летото — месеците юни, юли, август и септемврий изборите да бъдат отложени за първия неделен ден на м. октомврий. Двигопишният опит показва, че и през месец октомврий така също населението е ангажирано с много работа по гроздобера, прибирането на царевицата, зеленчуци и пр., още повече, че почти половината от този месец е от септемврий стар стил. Независимо от това голема част от избирателите през месец октомврий отсятствуват в странство по градинарство, дюлгерство и пр., вследствие на което налага се избори да не се провеждат през месец октомврий, а същите да бъдат назначавани в първия неделен ден на месец ноемврий.

„Като докладвам това, чест ми е да моля Народното Събрание да одобри тук приложения законопроект“.

София, септемврий 1922 г.

Министър на вътрешните работи и народното здраве.

Р. Даскалов.

„ЗАКОНОПРОЕКТ

за изменение чл. 144 от избирателния закон.

„Член единствен. В края на последната алинея на чл. 144 от избирателния закон думата „октомврий“ се заменя с думата „ноемврий“.

Председателя: Ще гласуваме. Които приемат законопроекта на първо четене, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема. Законопроекта ще отиде в комисията.

Министър П. Янев: Предлагам да се мине към точка 10 от дневния ред.

Председателя: Г. министъра на правосъдието предлага да се мине към точка 10 от дневния ред — първо четене на законопроекта за отчуждаване за държавна нужда зданието, заедно с дворното към него място на Академията на науките, находяща се в София, площад „Народно събрание“. Които приемат туй предложение, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Моля г. секретаря да го прочете.

Заместник-секретар Х. Пенчев (з): (Чете)

„МОТИВИ

към законопроекта за отчуждаване за държавна нужда зданието, заедно с дворното към него място, собственост на Академията на науките, находяща се в София, площа „Народно събрание“.

„Г. г. народни представители! Известно ви е, че Министерствата работи и на изповеданията от десетки години насам се помещава под паем в зданието на бившето Книжовно дружество — сега Академия на науките, находяща се на пл. „Народно събрание“. Нуждата от собствено здание Министерството на външните работи и на изповеданията се помъчи да удовлетвори при прилагането на закона за отчуждаване здания за държавна окръжна и общинска нужда, обаче подходяще здание не се оказа и Министерството остана и занапред да се помещава в зданието на Академията на науките.

„Г. г. народни представители! Известно ви е, че Министерството на външните работи и на изповеданията заема мащко по-особено положение от това на другите министерства. То води сношенията на държавата ни със чуждите представителства у нас, посещава се често от чуждите представители и други чужденци и, следователно, налага се това министерство да се помещава в здание, разположено в центъра на столицата, три по-широки улици и площици и с разпределение, отговаряще на действителните му нужди.

„За такова помещение министерството памира като най-подходяще за място положение и по вътрешно разпределение в зданието на Академията на науките, разположено на площа до Народното събрание срещу паметниците на наше освобождение и не далеч от Двореца, още повече, че това здание има дворно място което би позволило един ден, ако нуждата наложи това, за разширение на сегашната постройка.

„С отчуждаването на това здание министерството ще удовлетвори една належаща нужда, като ще сдобие със собствено здание, отговаряще действително за неговите цели и нужди, без да се увредят ни най-малко интересите на Академията на науките.

„От самия законопроект, както ще видите, оценката на имота ще стане по днешните пазарни цени, следователно, Академията ще получи действителна стойност на своя имот, дори, ако пожелае да си построи ново здание, държавата ще се покрижи да ѝ даде място най-подходяще за пейните цели.

„Пред вид изложеното, моля, да бъде одобрен и гласуван настоящия законопроект.

София, декемврий 1922 г.

Управляющ Министерството на външните работи и на изповеданията, Министър на правосъдието: **П. Янев**

„ЗАКОНОПРОЕКТ

за отчуждаване за държавна нужда зданието, заедно с дворното към него място, собственост на Академията на науките, находяща се в София, площа „Народно събрание“.

„Чл. 1. Отчуждава се за държавна нужда зданието, заедно с дворното към него място, собственост на Академията на науките, находяща се в София, площа „Народно събрание“ № 2 при съседи: Булевард „Цар Освободител“, площа „Народно събрание“, ул. „7 ноември“, ул. „Шипка“ и Италиянската легация.

„Чл. 2. Оценката на отчуждения имот се извършва най-късно 15 дни след влизането на закона в сила от комисията, състояща се от един член от Съфийския апелативен съд, един държавен архитект, Софийският окръжен финанс началник, един общински съветник и едно вечно лице, посочено от дружеството на българските инженери и архитекти в София.

„Оценката на имота става с оглед на сегашните пазарни цени и цената, определена от комисията, не може да превиши тия пазарни цени.

„За оценката на имота комисията съставя мотивиран протокол, който се утвърждава от Министерския съвет, след което влиза в сила и не подлежи на обжалване.

„Чл. 3. Определената от комисията цена се внася на Академията на науките, като се спаднат всички задължения и ипотеки, ако такива иматът има, и се заплатят на правоимашния, след което държавата става собственик на имота.

„Чл. 4. Изплащането стойността на отчуждения имот да стане в брой от разрешения в извънредния бюджет на държавата за 1922/1923 финансова година, кредит от 1.000.000.000 л. за изплащане зданията, отчуждени за държавни нужди.“

„Чл. 5. В съгласие с Академията на науките, на последната може да се даде свободно държавно място в столицата за построителство ново здание по оценка, направена от комисията, предвидена в чл. 2.“

„Стойността на това място се припада от цената на отчуждения имот.“

Председателят: Има думата народния представител г. Паскалев.

П. Паскалев (д): Г. г. народни представители! Аз не знам мотивите на законоопроекта. Затова, ако може, г. министър на народното просвещение да обясни, това отчуждаване става ли със зналието и съгласието на Академията на науките; кое е това здание и нужно ли е то за Академията на науките, за да се помещава в него, или тя не си служи с него, или това е здание, което Академията на науките има по завещание, по завет, и тя не го желает и не е нужно, или не може да си служи с него, а и не може доброволно да по продаде и да го постави на търг. Държавата може да има нужда от това здание. С един съгласие между държавата и Академията, държавата го откупува в интереса на Академията, за да може последната с парите, които ще получи за това здание, да построи ново, ако такова е нужно; или пак, ако не се помещава в зданието, което се иска да бъде отчуждено, може в бъдеще с една малка поправка да го пригоди за своите нужди. Но ако туй отчуждаване става въпреки волята и без съгласие на Академията, аз сметам, че туй не би требвало да допуснем, защото Академията на науките е едно учреждение научно-обществено, едно учреждение от големо значение за страната, и аз сметам, че правителството най-малко ще требва да пречи на това върховно учреждение на науките, като отчуждава неговите здания. Та аз искам, щото г. министър на просвещението да даде некой обяснение по този въпрос, защото требва да видим, дали туй отчуждаване е необходимо и за това е требвало да се внесе един специален законопроект, дали то е необходимо да стане в интереса на Академията на науките и дали не е против нейните интереси, защото, ако е против, ние не ще гласуваме; ако, обаче това става с пълно съгласие със цел да се освободи тя от едно здание, което ѝ е излишно, — добре, тогава ще я улесним и ще гласуваме законоопроекта, който правителството внесе тук. Та, преди да гласуваме, аз ще моля г. министър на народното просвещение да даде надлежните обяснения на народното представителство, за да знае то, защо се иска това отчуждаване.

Председателят: Има думата г. министър на народното просвещение.

Министър С. Омарчевски: Г-да! Кацае се въпроса за зданието на Академията на науките в което се помещава днес Външното министерство. Това здание е притежание на Академията на науките, която се помещава в частното здание на професор Моллова, за което тя плаща наем. Но естествено е, че, когато държавата отчуждава това здание за своите държавни нужди, тя ще требва да го заплати, пак същата тая държава в същото време ще требва да намери място и за Академия на науките.

П. Паскалев (д): Аз сметам, че там беха посочени други улици.

Министър С. Омарчевски: Академията не е искала досега място. Когато, обаче, тя се яви в Министерството на земеделието при г. министър на земеделието, който е уредник на държавните имоти, тя винаги може да получи място. Значи, иска се отчуждаване зданието на Академията на науките, в което сега се помещава Министерството на Външните работи.

П. Паскалев (д): Значи, на кюшето срещу Народното събрание?

Министър С. Омарчевски: Държавата отчуждава това здание за своите нужди, но като един ден, разбира се, ще се компенсира по отношение на Академията на науките.

П. Паскалев (д): Г. г. народни представители! Ако е това зданието, в което се помещава Министерството на

външните работи, аз сметам, че не би требвало да постъпва така правителството. Верно е, че това е зданието, в което се помещава Министерството на Външните работи, и може да е нужно на министерството, но то е здание, което е достатъчно хубаво, удобно и добре устроено. Аз сметам, че Академията на науките може да се помести твърде удобно в туй здание, стига да бъде то свободно. Ако Академията на науките с отишла в частно здание, именно в зданието г. Моллова, то е заради туй, защото Министерството на Външните работи не освобождава нейното здание и не иска да ѝ го предаде и тя, разбира се, по неволя е била принудена да вземе здание под наем. Но ако министерството освободи туй здание, Академията ще може да се премести в него. Държавата е много по-богата, отколкото Академията на науките. Държавата отчуждава други частни здания за своите нужди, и, следователно, тя може да намери друго здание за Министерството на Външните работи, или пак, както казах, понеже държавата е по-богата от Академията на науките, може да си построи собствено здание. Министерството може да стои още неколко години под наем в същото здание, докато си построи собствено. Мене ми се чини, че Академията на науките, каквото ще обезщетение да ѝ се плати, с тези пари, които тя би получила, едва-ли ще може да си построи здание с такива размери и на такова място, каквото е зданието, в което сега се помещава Министерството на Външните работи. Та аз сметам, че в такъв случай държавата не би требвало да използува своите суверенни права. Даже аз сметам, че нейните права не могат да отидат дотам, за да отчуждат един здание за своите нужди с един специален закон, когато ние имаме закон за отчуждаване на здания, който закон вие изменихте. Но силата на тия закон требва на времето Министерството на Външните работи да държи един постановление и да иска отчуждаване на това здание по казания закон, който има малко по-широк характер и който се издава днес за един здание. Та държавата и Министерството на Външните работи не използваха закона и правата, които той им даваше. Пропуснаха времето и не можаха да намерят здание за своите обществени нужди, а сега със специален закон искат отчуждаването на един здание.

Г-да! Закона за отчуждаване имоти за обществена полза е един много стар и той е много здрав в своите основи. Там се казва, кои са обществените нужди, които налагат отчуждаването на един здание. Напр., там се казва начин, по който требва да се отчужди един здание за обществена полза, как ще се извърши тази процедура по стария закон за отчуждаване имоти за обществена полза. Тая процедура не е изложена, а требва да се изложи. Там има специална процедура, има специална комисия; там наподобре се отива в съда и със съдебно решение се отчуждава един здание за обществена нужда и в края на крайната обявявя отчуждаването самия съд. Този принцип именно, съдебната инстанция да определя обществените нужди и в края на крайната тя да издава решението за отчуждаване на един място, на една собственост, е елемент много сигурен. Той е легнал в основите на нашата конституция. Но сега ние, Народното събрание, като игнорираме съдебната власт, като игнорираме всеки други власти и всекакви други комисии от всички лица и пр. и пр., искаме затуй, защото се помещава там Външното министерство, да отчуждим това здание с един специален закон. Написана, Народното събрание има право да създада закони, но то не може по тяхъ начин да процедира и с един закон да постанови да се отчужди един здание, една собственост, без да се намира в рамките на един закон, който съществува за отчуждаването на имоти за обществена полза и който гласи, че това отчуждаване става от съдебна инстанция. Това е смешение на властите, това е Народното събрание да мине и излезе вън от своята компетентност. Разбираам, г-да, ако беше един частен лице, както и да е, но тук е един обществено учреждение, една Академия на науките, която, можеби, стои наравно с Външното министерство и която има скъпата нужда от свое здание, както и Министерството на Външните работи. Не знам какво е мнението на Академията на науките, дали е съгласна или не. Ако тя е дала сама съгласието си и ако тя смета, че това отчуждаване е една добра зделка за нея, добре. Но най-малко ние требва да имаме волята на Академията на науките изразена тук и ако действително Академията на науките, след като е проучила въпроса, е видела, че това здание не е удобно за нейните цели, че тя може да построи друго, по-удобно за нейните нужди здание, разбираам. Но, докато ние немаме нейното съгласие,

аз сметам, че ще извършим един акт на несправедливост, може-би, и един акт на насилие. Не зная, дали в този законопроект, вън от обществената полза, която поддържа г. министъра, че това здание е нужно за Министерството на външните работи, не се съдържа и елемент, може-би, на ораза против Академията на науките или не се съдържа един желание да се отмъсти на един висш институт — на Академията на науките, който от други места се тачи, затуй, защото тая Академия на науките доходка в пропорциите по леком въпроси из областта на науката с мнението на министрите или защото има смелостта да даде мнение по известни научни въпроси, напр., по въпроси за правописа, противно на съхванията и разбиранията на г. министра на народното просвещение. Да не се сметне, че това може да бъде акт на некакво отмъщение, аз сметам, най-добре ще направи съответния министър да оттегли настоящия законопроект; пека влезе то в разбирането със самата Академия на науките. Ако тя желае, и ако това отчуждение е в неин интерес, въпроса ще се реши по-нататък: тя ще направи търг на общо основание, на който ще се яват да наддават и други лица, и тъй Академията на науките, това обществено учреждение, ще може да получи много по-голема сума, отколкото сега би й определила една назначена комисия от всички лица народни представители и чиновници; в един спор, когато държавата ще бъде споряща страна, Академията на науките може да бъде ощетена.

Сметам, че настоящия законопроект не е на местото си, и най-добре ще направи министерството да го оттегли. Тази работа не е тъй належаща и тъй бърза; министерството държи туй здание, служи си с него и като наемател, по силата даже на закона за жилищната нужда, не може да бъде изпълнено от Академията на науките и ще може да го използува, но исма защо да внесате сега един законопроект, с който лишавате Академията на науките от едно тъй хубаво и, според мене, тъй нужно за нея здание.

Председателят: Има думата народния представител г. Паскалев.

Министър С. Омарчевски: Г. г. народни представители! Аз обяснявам, за кое място се отнася искането на законопроекта, обаче, г. Паскалев, разбраj, недоразбраj или не-дочел целия законопроект, бърза да хвърли едно обвинение срещу правителството, че то, при наличността на стария закон за отчуждаване на здания или места за обществена полза от 1882 г., пренебрегва този закон и създава един специален закон, сигурно, водимо от желанието за некакво отмъщение на Българската академия на науките. Това не е верно. И той задава втория въпрос: дали настоящата Академията на науките е дала своето съгласие за туй отчуждение или не го е дала? Аз познавам тоя въпрос много добре и мога да кажа на г. Паскалев, че той въпрос е разписан единствено и изключително само в колоните на в. „Препореч“. Академията на науките, която притежава това здание по едно завещание, не е направила никакъв въпрос досега, затуй, защото тя знае по-добре, отколкото г. Паскалев, съдържанието на законопроекта, внесен от земеделското правителство, и защото законопроекта, който определя в чл. 1, за кое място се касае думата, в чл. 2, алинея първа, като игнорира съществуващия закон за отчуждаване на здания и места за обществена полза, назва следното нещо: (Чете) „Оценката на отчуждения имот се извършила най-късно 15 дни след влизането на закона в сила от комисия, състояща от един член от Софийския апелативен съд, един държавен архитект, софийски окръжен финансов начальник, един общински съветник и едно веще лице, посочено от дружеството на българските инженери и архитекти в София“, болшинството от които също са членове на Академията на науките. Следователно, тук се има за цел не да се изплати едно здание тъй, както че изпълнаме зданието за училища или изобщо всички места, отчуждени за държавна и обществена полза, а законът иска да облагодетелствува Академията на науките, защото, във всеки случай, макар „простаци“ да управляват тази България, те имат известна представа, като към представлява тази Академия на науките.

Д-р П. Джидров (с): Защо я обиждате?

Министър С. Омарчевски: А в алинея втора на чл. 2, г. Паскалев, се казва, че (Чете) „Оценката на имота става с оглед на сегашните пазарни цени и цената, определена от комисията, не може да превиши тия пазарни цени“. За-пазен ли е интереса на Академията, съхранат ли са ясно

нуждите, които се искат с този законопроект, че държавата иска да отчужди зданието на Академията за своя нужди?

И, посля, в чл. 5 се казва: (Чете) „В съгласие с Академията на науките, на последната може да се даде свободно държавно място в столицата за построяване на ново здание“, след като си получи сумата напълно в брой.

Г. г. народни представители! Аз моля да гласувате законопроекта на първо четене и да отиде в комисията, за да можем там да го разширим и изобщо да видим, какво може да се направи по пътя на този законопроект. Моля ви да го гласувате по принцип със съзнанието, че върхите една важна и полезна работа. Недайте обръща внимание на приказките на г. Паскалев, който от всички законопроект се мъчи да вади оръжие за борба срещу правителството, че чие искаме да си отмъстим, затуй защото Академията на науките се била произнесла по въпроса за български правопис против правителството. Нийто по добно нема.

Н. Георгиев (з): Той мисли, че отива в Търново!

Министър С. Омарчевски: Напротив, земеделското правителство, в своето четиригодишно управление, изплати всичките дългове на Академията на науките — нещо, което демократическата и радикална партии не направиха. (Ръкоплескане от земеделците) Можете ли да докажете противното?

Председателят: Има думата народния представител г. Петко Стоянов.

П. Стоянов (р): (От трибуната) Г. г. народни представители! Въпреки туй категорично заявление на г. министъра на народното просвещение, аз моля вносителя на този законопроект да го оттегли. Основанието заради туй не търся в некое озлобление, което г. министъра може да пита спремо Академията на науките, но основанието търся и памирам в това, че тоя начин на отнемане собствеността на единствената сграда на българската Академия на науките е незаконен, неконституционен и несправедлив. Академията на науките е научно учреждение, което съществува у нас по силата на специален закон. Нейното назначение не е да върши некакви гешефти, шито да върши некаква друга работа, освен да даде възможност на работниците в научното поле на нашия език, на наша земя, да имат възможност да изпълнят своите задължения по отношение научните проблеми във всичките области на знанието. Нейните нужди съзиждат идни и скромни. Преди всичко, ней е необходимо да има едно помещение, където да събира хората си, да държи своите книжа и да пази своите ценности, своята библиотека, и в това отношение Българската академия на науките досега не е имала възможността да се сдобие сама със средства, с които да си създаде сграда, това е такъв завещание или деятелистът на друми благотелни хора, които съзеха притекли на Академията на науките, на бившето Книжовно дружество, да си създаде такъв имот, в който да се приюти. Обаче българското правителство още в самото начало, пред вид на туй, че сградата, която притежава Академията на науките досега, е една сграда на тържде лично място и тържде удобна, по силата на взаимно споразумение, докато Академията на науките не беше се развила в своята деятелност, все туй нейно здание за свои собствени нужди под наем. И до сега зданието на Академията на науките не е послужило нито един ден за собствените нужди на Академията, а исклучително за нуждите на българското Министерство на външните работи.

Какво ново, какво особено обстоятелство е настъпило, че тоя начин на споразумение, на урегулиране отнопненията между Академията на науките и българското правителство трябва да се видоизмени? Г. г. народни представители! Не е настъпило никакво ново обстоятелство. Прекрасно може българското Министерство на външните работи да продължава да използува тая сграда. Преди известно време — между първата и втората война, ако се не лъжа — един нов етаж бе направен за нуждите на Министерството на външните работи, от двете страни кралата се продължиха и за всичките служби на Министерството на външните работи се създадоха удобства в същата сграда, за сметка и със средства на Академията на науките, срещу уговорения наем.

Щом като така се е развивала работата, пита се, защо сега е потребно да се отнеме туй здание на Академията на науките, създадено, въз основа на едно завещание, със

средствата на Академията на науките за нейните собствени нужди и поради туй, че е требало да се усълужи на Министерството на външните работи, и да не допускате академията да се настани в него? Отговор на този въпрос нема нито в мотивите на законопроекта, нито се разбира от текста на закона. Отнемането тая сграда на Академията на науките при днешните условия означава Академията на науките да остане без всекакво помещение, да се лиши от основа, което завещателя на сградата първоначално ѝ е създадъл. Такъв начин на действие по отношение към такова едно висше научно учреждение, каквото е Академията на науките, е недопустим.

По отношение на тази сграда българското правителство и респективния министр не може да не постигнат съобразно с досега съществуващите закони: общия закон от 1882 г. за отчуждаване на сгради, за отчуждаване недвижими имоти за обществена нужда и специалния закон от 1919/1920 г. за отчуждаване на сгради за държавна, окръжна и общинска нужда. Защото по първия закон отчуждането може да стане единствено след като се констатира нуждата. Такава нужда не може да се констатира за Министерството на външните работи, на основание на конституцията и на той специален закон, поради туй, че държавата, респективното министерство, като нема за себе си свое помещение, притежава и капитат и имоти в София и има за туй решение на Министерския съвет, има и решение, дополното си спомням, и на предшествуващето Народно събрание, в което е определено на кое място в града кое министерство ще бъде построено. И въпроса за застрояване на тия места със сгради за нуждите на министерствата е отдавна разрешен, почти е излезъл из стадията на размишление и е останало само да се намери: пари за да се пристапи към неговото екзекутиране.

Така щото, въз основа на закона за отчуждаване здания за обществена нужда, отчуждаването на туй здание не може да стане, пред вид на туй, че нуждата на Министерството на външните работи не е такава, каквато предвижда той закон.

И второ, по отношение на Академията на науките та-ка екзекуция не може да бъде направена, пред вид на това, че тя е едно автономно научно учреждение, съществуващо по силата на един закон. Със същия закон, с който е учредена тази Академия на науките, ѝ се признава правото да разполага с всичко необходимо за нейната служба; а такъв є на първо място нейния недвижим имот.

Не може се отчужди зданието ѹ и по закона от 1919/1920 г. за отчуждаване на сгради за държавна и обществена нужда, защото това здание на Академията на науките е едно единствено и, според новото изменение на закона, което направи г. министр на правосъдието първично, то не е доходно здание, защото макар и да го е наследство на Министерството на външните работи, то го е наследство на силата на туй, че му требвало, и го е наследство заради туй, защото Академията на науките е била заставена да се уюти в друго здание, в чужда сграда, и да не може да се разполага в своето собствено здание. Така щото това не е доходно здание, дадено с разчет да се увеличи дохода на Академията на науките, а е здание, дадено в наем на държавата, за да си поискужи тя с него, и то се държи от държавата по силата на закона, който урегулира жилищната нужда.

Ето защо, г. да, и той втор закон не може да посегне на едно единственото здание на Академията на науките. Като не е доходно, това здание остава вън от репресията на закона за отчуждаване на сгради за обществена и държавна нужда. Именно поради това се постъпва по този съвършено нов специален начин и се създава съвършенно нов специален закон за тая работа. И ако внимнете в съдържанието му — в чл. 2, на който се силае г. министр на правосъдието, и в чл. 3 — ще видите, че в същност тук се диктира една принудена продажба: „Академията на науките трябва да продаде сградата си и ще отчуждим на всяка цена; гласувахме за туй закон и ще я отчуждим; ще повикаме повече или по-малко безпристрастни и компетентни лица и с тех ще направим оценката“.

Каквото и оценка, г. г. народни представители, да се направи днес на тази сграда, вие, които претендирате на повече стопански познания и повече връзки със стопанския живот, и които всеки ден минавате по четири пъти покрай тази сграда, знаете, че тя нема да бъде оценена в истинската си цена и всичките онези пари, които ще бъдат дадени, както разправя г. министр на просвещението, веднага, изцело на Академията на науките, нема да могат да послужат за построяване и на четвърт та-

кова здание, защото ви съ известни онези движения и колебания, на които съ подложени цените на всички материали и на работническият труд за изграждането на каквато и да е сграда; започнете в началото на м. март една сграда, а в края на м. юни, когато строите сградата, всичките ви сметки, които сте направили в началото на март, ще изяджато изменят, защото всичко туй се мени. Така щото успокоението, което дава г. министр на народното просвещение — апелира пред вашия стопански похват и опит — е едно успокоение съвършено фалшиво. Това не е едно успокоение, това не е нищо друго, освен едно изнудване на едно научно учреждение, което благодарение на случая, благодарение на покрътвательността на хората се е снабдило с една сграда; днес се отнема тази сграда на това учреждение, без да му се даде абсолютно никакво сериозно основание да верва, че нему се гарантира възможност да си създаде нова сграда. И отново Академията на науките ще требва да тръгне да се скита от сграда в сграда и да не знае къде да приюти и себе си, и своите хора, и своите имоти, които съ от извънредно голема ценност; печат, библиотека, документи, в които се изразява целия процес и културното издигане на българския народ и на българската писменост.

Ето защо, г. г. народни представители, като излагам всичко това, аз сметам, че еднакъ общи закон за отчуждане за обществени нужди запрещава такова отчуждение, защото не може да се констатира обществена нужда в момента, еднакъ и специалния закон от 1919 и 1920 г. за отчуждение пак на сгради също така запрещава да се отчужди сградата на академията, не бива да се постъпва по един такъв неконституционен начин и да се прави един вид изнудена продажба, защото това, което се говори във втория и третия членове не е нищо друго освен една изнудена продажба. Когато поставяте контрагента един вид в положението, че той въло-чевоно е принуден да приеме вашите условия, вие не можете да говорите, че върхните правила; то е една изнуда, безразлично от формите, които му се дават. Ето защо, не бива едно такова учреждение, което едва сега се съзвзема и пак не напълно, защото, при днешните скъпни цени на печат, Академията на науките от две години е престанала да издава каквато и да е научна работа на своите хора, не бива едно такова учреждение, на което работата досега е бивала спъвана от туй, че преди всичко българското правителство не му се е притецло на помощ да му даде едно улеснение да върши своята научна работа, да се лишава от един имот, който при днешните бързо изменяващи се условия е единствената материална основа, върху която стои целата работа — съществуването на Академията на науките. И заради туй понеже законите и конституцията не позволяват да стане по таък начин отчуждение, чрез този закон не може да се оформи едно изнудено продаване, а за тъждъ — нека г. министр на просвещението има предвид това — че Академията на науките не е съндрана с този въпрос, нейното съгласие не е взето.

Министр С. Омарчевски: Те и по правописа досега не съ си казали мнението. Две години вече стана.

П. Стоянов (р): Вследствие на това г. министр не може да има основание да твърди пред вас, че Академията на науките досега не е казала нищо по този повод. Напротив, Академията на науките се е събирала, членовете съ се изказали и на всички единодушното мнение е било, че с болка требва да констатираме този път, че пак българското правителство е онова, което застава начело на една акция да осуети онова, което с най-големи усилия и търпение досега Академията на науките може да създаде една собствена сграда.

Аз мисля даже, че отнемането сградата на Академията на науките е по-голям удар върху нея, отколкото неизплащането досега на ония суми, които се обещаваха, които се предвиждаха, за да се субсидират изданията на Академията на науките и които суми започнаха напоследък да се заличават от бюджета.

Министр С. Омарчевски: Кой ти е казал това? Защо приказваш такива работи? Ами ние плащаме ежегодно. Сега хората не желаят да пишат, понеже искат да пишат с „б“. То е съвършен въпрос. Обяснението е много просто. В Държавната печатница съм писал писма, че там ще се пише по правописа, който е принес от държавата — официалния правопис; те казват: „Ние не желаем да пишем по него“. Шом не желаят, нема да се пътят книжите им — много просто.

П. Стоянов (р): Г. г. народни представители! Това, което казва г. министърът, е отчасти верно.

Министър С. Омарчевски: Това „отчасти“ е толкова верно, колкото и другото.

П. Стоянов (р): Аз ще обясня, че не е напълно верно. Академията на науките от две години насам не издава никакъв печатан труд, затова защото печатането на трудовете ѝ струва извънредно скъпо.

Министър С. Омарчевски: Г. Стоянов! Всичко, каквото сме дължели, сме изплатили. Нема нито една стотинка да им даваме.

П. Стоянов (р): Моля. Г. Министре! Недейте ме прокъсва толкова много. Аз чух, вие изплатихте това през последните месеци.

Министър С. Омарчевски: Всичко, всичко.

П. Стоянов (р): Със 100—120 хиляди лева, които се дават годишно на Академията на науките за субсидиране на нейните издания, при сегашния печат, при големите разноски за печатане, със абсолютно нищо. Големите трудове, онова, което е изработено в последните 5—6 години от членовете на академията, от нейните кореспонденти и от хората, които съм назнали одобрение на своите трудове от оценителните комитети на Академията на науките, всичко това стои небутнато, защото печата струва извънредно много. 100—120 хиляди лева, които се предвиждат в бюджета и които не се даваха всекога редовно — това твърдя най-плътно — не можеха да послужат даже за издаване на обикновената летопис, а Академията на науките издава неколкото списания периодически и други, които излизат от време на време.

С. Златев (з): С „ъ“, хем по-скъпо се печати!

П. Стоянов (р): Това, което разпраща г. министърът, е верно, затуй защото Академията на науките, като научно учреждение, в обсъждане на въпроса за правописа е застанило на друго становище по чисто научни съображения.

Министър С. Омарчевски: Не е верно. Не съм си казали мнението. Немате мнението на историко-филологическия клон, единственият още компетентен що правописа на държавата, и г. Вапцар, дето мери дълга, и другите членове съм против „ъ“.

П. Стоянов (р): Академията на науките беше си казала мнението и тези, които трябва да го знаят, го знаят. По научни съображения, изходящи от предпоставки, известни на г. министъра, тя има свои разбирания по отношение на правописа. Това може да се не харесва на г. министъра, но то не може да бъде повод за ограничение на субсидии, които трябва да се дават на Академията на науките, а още по-малко не може да служи за повод за отчуждение на шийната сграда. Ако това ви е мисълта, още що зле за вас, . . .

Министър С. Омарчевски: Това не е верно.

П. Стоянов (р): . . . но за Вашата чест и за честта на правителството аз не допушам това нещо. Когато немате никакво законно основание, когато вие отнемате зданието, което струва милиони и което за два пъти повече, по милиони, отколкото струва, не може да се построи, по съображения Ваш твърдя добре известният, затуй защото защото на пазара се изменяват бързо и не можете да наимените на пазара лично място, нито такъв начин за мерите нито такова лично място, нито такъв начин за строеж днес, не за същите пари, а и за два пъти повече, питам, тогава защо се отчуждава Академията на науките? Аз мисля, че с това се налага един удар на това научно учреждение, което едва тепървра захваща да се стабилизира, налага се един удар на научната мисъл у нас, за да не може да се приюти в една сграда, където без опасност от постоянно растящите наеми да може да дава приют и на библиотеката си, и на работниците на науката, които и без това сътвърдя много стеснени у нас и съ поставени в едно деликатно, даже мизерно положение.

За всичко това аз мисля, че г. министърът и правителството ще вземат в пред вид положението, в което се на мира Академията на науките; ще видят, че този закон не

е закон, а е една изнудена продажба при условия, които сътвърдя тежки за онзи, който трябва да продаде, т. е. да търши да му отнемат имота, и ще оттегли това предложение.

Председателя: Има думата г. министъра на правосъднието.

Министър П. Янев: Г. г. народни представители! Това законодателно предложение е внесено от Министерството на външните работи, когато го управлявах като заместник на г. Стамболовски. То е една нужда. И сега да се търсят поводи от тук и там и да се изтъква, че има недобросъвестност с искането да се отчужди това здание, или пак че има отмъщение, или пак че има не знам какво изнудване, то е пресилено. На много места все така се е приказвало, проща се ви и тук така да приказвате. Но всеки от вас, ако погледне добросъвестно на работата, ще види, че Външното министерство, което повече от десет години се помещава в същото това здание тук, на нещо крачки до Народното събрание, на това място, където, как да кажа, и чужденците, и всички съм свидетели, че ходят и да си правят дипломатическите визити и пр., това здание, което, ако дадете в този момент на Академията на науките, самата тя не ще може да заплати неговата една четвърт, това здание само по себе си, явно е, трябва да остане обществено, държавно здание, в което да се помещава най-важното министерство на държавата — Външното министерство. Академията на науките не се изнудва, не се злоупотвява, нито ѝ се отмъща, защото ѝ се купува зданието по пазарната, днешната, текуща цена, а единовременно с това дава и се право на избор в цела София, където иска, от всички държавни места да си вземе онова място, което тя хареса, за да си построи друго един здание, години според нуждите ѝ, години според разположението, което трябва да вземе тя самата вънту. Защото действително, че Академията на науките е един важен институт у нас. Той е намирал подкрепата на държавата и ще я намира, но иска се най-сетне тук, както се забележи, нещо, което не зная и малко важи за случая, но иска се и от тях малко по-голема пак общественост, защото действително да се хванат за един „ъ“ и поради него днес да не издадат нито едно от своите периодически издания, това е за тех осъдително. Печатят е скъп, но ние знаем, че и скъпа цена могат да имат тия печатни произведения и затуй Академията на науките с тези средства, които има, което ѝ се дават, може да отпечата некои от своите трудове и вместо първоначалната евтина цена, нека им турни 100 л.

П. Стоянов (р): Вие сами печатате в Държавната печатница и знаете какво струва една печатна кола. С тези 120 хиляди лева тя не може да отпечати една книга.

Министър П. Янев: Най-после, и държавата има всички интерес да разпространява тия издания на Академията на науките, защото това е трудът и ума, най-сетне, на интелектуална, на научна България . . .

Министър С. Омарчевски: Никой пак не е ставало дума за пари, г. Стоянов.

Министър П. Янев: . . . и затуй, именно, никой не би им попречил, а напротив, още днес, ако биха искали да печатат своите произведения . . .

Председателя: Но „ъ“?

Министър П. Янев: Но пустият „ъ“ — сродили съ се с този „ъ“, хвалили съ се за него и без него не могат.

П. Стоянов (р): „ъ“ е от два месеца, а Академията на науките не печата нищо от три години.

Министър П. Янев: Щом Вие, г. Стоянов, сам признахте, че това отчасти е верно, аз вервам, че 99 или 100% то е верно.

П. Стоянов (р): Неделко Атанасов, като клати глава, показва, че имате карес.

Министър П. Янев: Нема никакъв карес. И затуй именно с настоящия законопроект не се злоупотвява Академията на науките, но, напротив, се върши едно полезно дело, като се прави обществено зданието ѝ и като ѝ се

дава място там, където тя желае, да си пристроя здание. Ето защо, ще моля да се приеме законопроекта на първо четене и след туй да се прати в комисията.

Ще моля още сега да се помоли от г. председателя комисията по Министерството на външните работи да се събере още утре, за да разгледа законопроекта.

П. Стоянов (р): В същност, зданието се отчуждава от „Б“ и един нов паметник се въздига на той „Б“.

Министър С. Омарчевски: Аз съм длъжен да противстирам, че не е верно това. Този проект е внесен от Външното министерство.

П. Стоянов (р): Аз искам да се запишне това, че се издига паметник на „Б“.

Министър С. Омарчевски: Не е верно.

Председателя: Които приемат законопроекта по принцип, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема. Законопроекта ще отиде в комисията.

Министър П. Янев: Предлагам да минем на точка девета от дневния ред.

Председателя: Които приемат предложението на г. министра на правосъдието, да минем на точка девета от дневния ред, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Точка девета от дневния ред е първо четене законопроекта за народното здраве.

Моля г. секретаря да го прочете.

Зам.-секретар Х. Пенчев (з): (Чете)

„МОТИВИ

към законопроекта за народното здраве.

Г. г. народни представители! Здравословното състояние е най-доброто мерилце за културното развитие и преуспеване на един народ. Само здрави и силни народи могат да изнасят усилената борба за съществуване в съвременните общества. Една от задачите на всяка културна държава е да се грижи да отстрани всички нездравословни условия, които пораждат страданията и неджите и да създаде условия за развитие на всички прояви на човешкия дух. Производството, търговията, промишлеността, индустрията, науката и изкуството изискват здраво тело и здрав дух.

От освобождението до сега Дирекцията на народното здраве не е съхващаща своите преми задачи за опазване здравето на народа. Тя не се е грижила да премахне причините на болестите и неджите чрез санитарното благоустройствство, а се е грижила повече да се лекуват болните чрез лекарите и болниците. Последствията от подобна система създават явния: голема смъртност, която надминава по вете от 40% в много градове и села и много боледувания, които убиват жизнените производителни сили на народа. В доста села на България раждаемостта достига до 50—60%, но без полза. При това положение семействата губят много непроизводително време, и икономическата загуба за тях е грамадна.

В последните изработени санитарни законопроекти от 1912, 1915 и 1919 години, от Дирекцията на народното здраве, за първи път се засега санитарното благоустройство на страната. Настоящия законопроект, като взема в съображение данните на санитарното благоустройство от 1915 година и общите положения на законопроекта от 1919 година, предлага нова ориентировка в целото наше санитарно законодателство, като санитарното дело се дава в ръцете на отговорни политически лица.

В политическо отношение санитарното дело у нас до сега е било поставено на последен план. Санитарното дело е обществено дело и като такова, трябва да заеме съответно място в общия политически живот, в идейните съхващания на политическите партии, които да го ръководят и направляват. Според законодателните основи на нашата държава, народа сам твори своята участ и създава своето бъдеще във всеко проявление на своя дух, а следователно и в санитарното отношение. Санитарното дело не би могло да се развива и напредва, нему е необходима самостоятелност, политически авторитет и мощ. То трябва да се ръководи от мощните политическо-обществени дейци, както в централното управление, тий и в окръзите и общините. Сам с една юрисдикция реорганизация на нашето санитарно законодателство в политическо отношение, би могло да се очаква, средствата, които държавата изразходва, да

могат да дадат желаните плодове — здрав и силен народ, способен да понесе всички тежести на културния живот, за да запази своята самостоятелност и независимост между семействата на цивилизования свет. Час по-скоро трябва да се изостави бюрократическото положение на санитарното дело и високо да се издигне девиза на общественото здраве, а именно: „Преди всичко санитарното дело, народното здраве над всичко“.

В административно отношение санитарното ведомство се нуждае от здрава, солидна и упростена организация, без излишни учреждения и санитарни органи, без усложнения и излишна формалистика. Една упростотворена decentralизация в окръзите и общините, според броя на населението на районите ѝ, е повече от наложителна. Санитарната административна decentralизация в окръзите и общините налага и длъжности, и отговорности. Една абсолютна санитарна decentralизация е изважна общия държавен интерес. Decentralизацията в санитарното управление не отменя контролата на централната власт в приложението и изпълнението на санитарните закони и наредби от страна на Дирекцията на народното здраве и Върховния медицински съвет, главно по профилактиката и хигиената изобщо. В духа на горните съхващания в настоящия законопроект на народното здраве е прокарана една упростотворена decentralизация, едно съпъдно санитарно управление в окръзите и по-големите градове на страната.

Не само в политическо и административно, но и в социално отношение санитарното дело се нуждае от коренно преобразование. Държавната санитарна политика, според законопроекта, става диаметрално противоположна на онай, която е водена досега. Държавата в бъдеще ще направя своите грижи не към лекуването на болестите и строенето на лечебни заведения, а към издиране и отстранение на причините на болестите. Явява се едно съхващане по-скоро на разума, отколкото на чувствата. На профилактичната санитарна материя се дава предимство, пред онай на палиативната материя. Санитарното благоустройство заема първите грижи на държавата, окръжните съвети и общините. Държавата и окръжните съвети подпомагат общините по планирането, водоснабдяването, оздравяването на блатистите и мочурливите места и пр., по постройката на обществени санитарни заведения и места, като изолационни домове, дезинфекциционни станции, бани, хали, скотобойни, пазарища, павирани улици и пр. до 50%, било чрез субсидии, било чрез използване на работата на трудовата повинност. Освен това, държавата определя минималните хигиенически норми, по които могат да се строят не само обществените, но и частните жилища, като се взимат мерки да се гарантира личната и обществена хигиена, толкова необходими за здравето на индивида и обществото. Поддържане чистотата в частните и обществените заведения, учреждения и места се поставя под прямия надзор на санитарните органи и учреждения; предвидват се в законопроекта и клаузи, с които се приемат само здрави лица на работа в обществени заведения. Главата за санитарното благоустройство на страната в законопроекта е съвсем нова в нашето санитарно законодателство и с нея не само дава нова санитарна насока на санитарното ведомство, но се създават още и условия за надпреварване на общините и на окръзите по техното санитарно благоустройство.

Като дава предимна на една профилактична санитарна политика, държавата не изоставя съвсем настрана своите благотворителни задачи и грижите за болните и страдащите. Тя поема издръжката и уредбата на некой по важна санитарни заведения, като всички други оставя на грижите на окръжните постоянни комисии, на общинските управлени и на частните благотворителни дружества и лица. Частната благотворителност досежа до болничните заведения във тази слабо развита у нас, че държавата не може да се не погрижи да създаде още некой специални санитарни заведения.

Аптекния въпрос се разрешава по тяхъв начин, че в едно недалечно бъдеще всички аптеки да станат обществени, сиреч държавни, окръжни, общински и аптеки при благотворителни дружества и благотворителни лечебни заведения. Съществуващи права на концесионерите аптекари се запазват. В бъдеще аптекарите нема да се ползват с право да отварят частни аптеки; те ще могат да служат само в обществените аптеки, гледо, освен заплатата, ще получават процент от чистия доход на заведението. Аптеките в малките населени центрове, при липса на фармацевти, ще могат да бъдат заведени от помощници аптекари. По тоя начин се урежда аптечното дело в страната без особени съпротивления за аптекар-

ският персонал, тъй членен при медицинската помощ, и без извънредни и неподходящи материалини грижи и разходи за държавата, окръзите и общините.

Аптечното дело е свързано не само с лицата, които служат на това дело, но и с доброкачествеността и достъпността на лекарствата. В настоящия проект се предвиждал, всички продукти, които служат само за лекарство, да станат монопол на държавата и то в разстояние на пет години, след като въпроса бъде уреден от Върховния медицински съвет, в съгласие с финансиовото министерство. По този начин ще се гарантира не само доброкачествеността на лекарствата, но и техната ефтиност. Тия лекове ще се депозират в централния аптечен склад, от който ще се разпределят на обществените и частни аптеки.

Според настоящия законопроект на фелдшерския въпрос се дава разрешение по начин, щото фелдшерите да имат достатъчен минимален запас от знания, за да могат да дадат елементарна медицинска помощ на селското население, отдалечено от градовете и лекарите. Известно е, че лекарите по различни причини избегват селата и се трупат в големите градове; така например, в София съществуващи също от $\frac{1}{3}$ от всички лекари в България. За сега, ако на нашите села не можем да дадем лекари, можем да им дадем поне първа медицинска помощ чрез фелдшерите, а не да изоставяме селското и най-вече бедното население в селата без никаква медицинска помощ, както препоръчват много от лекарите, а именно, че ако на нашето село не можем да дадем лекарска помощ, не трябва да му даваме и фелдшерска така, защото последната може да бъде само вредна, тъждрение, което е съвсем невероятно.

Министерството на вътрешните работи и народното здраве съзнава, че за да може санитарното дело да се развива и напредва, както и да може да се даде своеевременно медицинска помощ на страдащите, необходимо е централното съдействие на лекарското съсловие. Традицията асигнува съществуващото благородният и хуманен характер на лекарското съсловие в изпълнение на неговата професия, като задължава лекара да дава безукоизнено медицинска помощ на внезапно и случайното заболяти, на родилки, да известяват санитарните власти при появата на заразни болести, да дават своето съдействие на правоиздигащо, да се притеже на помощ при появата на опасни заразни болести и пр., но и моралния закон, пред който съществуващи също от много лекари при завършване медицинското съществуващо образование. Освен казаното, държавата нарича, че е необходимо лекарското съсловие да даде своето просветен съдействие чрез свои представители при разрешаването на маса въпроси от специален и социален характер на висшите санитарни институции, както и при управлението и нареџдането на страната в санитарно отношение, било във Върховния медицински съвет, било в окръжните и общински хигиенически съвети. За да могат санитарните съсловия да изразят един висок морален престиж при изпълнение на своята професия, държавата нарича за необходимо всички лекари, аптекари, фелдшери, акушерки и другия помощен санитарен персонал в страната да се застрахова взаимно и да образува взаимно спомагателни каси, като всички санитарни лица влизат в задължителни сдружавания.

Министерството на вътрешните работи и народното здраве като съзнава, че досегашната санитарна система е отживела своето време, счита за нужно да реорганизира напълно санитарно законодателство, като на санитарното дело се даде донегде самостоятелен живот и политически авторитет. Санитарното дело се предава до известна степен в ръцете на народа. Палиативната санитарна система се замества с профилактична от страна на държавата, окръжните съвети и общините. Народното здраве се издига високо, и от санитарните грижи се създават елементи на благородни съюзования в нашия политическо-обществен живот.

София, декември 1922 г.

Министър: Р. Даскалов

ЗАКОНОПРОЕКТ за народното здраве.

ЧАСТ ПЪРВА.

Глава I.

Управление.

Чл. 1. Санитарната организация в България се състои от централно санитарно управление и от местни санитарни управлени.

Централното управление за опазване здравето на народа се състои от три специални учреждения, които се наричат като Министерството на вътрешните работи и народното здраве. Те също: Дирекцията на народното здраве, Върховния медицински и Върховния хигиенически съвети, които се представляват от директора на народното здраве. Към централното санитарно управление принадлежат: държавните институти, централният аптечен склад, граничната санитарна служба и другите държавни санитарни учреждения и лечебни заведения.

Местните санитарни управлени също: окръжни, околовръстни и общински. При всеко от тях има съответни съвети. Към местните санитарни управлени принадлежат: местните лечебни заведения хигиенически лаборатории, аптеки и други подобни.

Чл. 2. Органите за опазване народното здраве също: лекарите, химиците, санитарните инженери, зъболекарите, аптекарите и техните помощници, фелдшерите, акушерките, милосърдните сестри и братя, дезинфекторите, санитарните надзорници и други.

Глава II.

Централно санитарно управление.

А. Дирекция на народното здраве.

Чл. 3. Дирекцията на народното здраве е централното санитарно административно учреждение също следните отдели:

- 1) отдел за санитарното благоустройството и обществената хигиена;
- 2) отдел за инфекционните болести;
- 3) отдел за лечебното дело и санитарната статистика,
- 4) аптечен отдел, и
- 5) бюджето-контролен отдел.

Към отдела за санитарното благоустройство и обществената хигиена спадат: Хигиеническия, Бактериологическия и Съдебно-медицински институти и музеите, към отдела за инфекционните болести — граничната санитарна служба, а към аптечния отдел — Централният аптечен склад и управлението на монопола на медикаментите и санитарните материали.

Чл. 4. Дирекцията на народното здраве се управлява от един директор-лекар, който се назначава по предложение от министра на вътрешните работи и по решение на Министерския съвет с царски указ, а уволнението му става по решение на Народното събрание. Той ръководи, направлява и контролира всичката санитарна служба в страната сам или чрез подведомствените си органи и учреждения; следи за точното прилагане на всички закони, правила и наредби по санитарната част в страната; изучава и внася своевременно за разглеждане във Върховния медицински съвет всички въпроси от компетентността на последния. Той се съюзява напърво с всички министерства и учреждения.

Чл. 5. В службата си директора на народното здраве се подпомага от един поддиректор-лекар, от съответните началници на отдели, от главните инспектори, от секретарите и от необходимия за всеки отдел санитарен и друг персонал.

Чл. 6. Всички министерства и подчинените им учреждения и органи също длъжни по опазване общественото здраве на страната да дават съдействие и да изпълняват нареџданията на директора на народното здраве и Върховния медицински съвет.

Б. Върховен медицински съвет.

Чл. 7. При Дирекцията на народното здраве се нарича висше съвещателно тело — Върховен медицински съвет.

Чл. 8. Върховния медицински съвет се състои от 10 членове.

Членовете на съвета също: директора на народното здраве, двама представители на Лекарския съюз, професора по хигиена при медицинския факултет, началника на аптечната част при Дирекцията на народното здраве, един магистрат от Върховния касационен съд, отреден от последния, трима лекари, от които единия лекар-зъболекар, назначени измежду лекари, предимно вълнограктикувачи, български подданици, с не по-малко от 10-годишна практика, известни по своята научна или административна и обществена дейност и по възможност представящи различните медицински специалности, и един фелдшер, представител на помощния санитарен персонал. Членовете на

съвета се назначават със заповед от министра на вътрешните работи и народното здраве.

Освен изброяните в настоящия член членове на съвета, могат да се повикат да вземат участие със съвещателен глас и други специалисти и вещи лица, които съвета намери за нужно.

Забележка I. В края на всяка година един от назначените членове излиза по жребие. Той може да бъде и препознаван.

Забележка II. В случай, че директора на народното здраве отсятствува, неговото място във Върховния медицински съвет се заема от заместника му с всички права и задължения на директор.

Чл. 9. Върховния медицински съвет заседава два пъти в седмицата и се ръководи от председател, който се избира в първото заседание в началото на годината за един период от една година от всички членове на съвета.

Чл. 10. Заседанията на Върховния медицински съвет съзаконни, когато присъствуват повече от половината му членове.

Чл. 11. Върховния медицински съвет върши следното:

- следи и контролира прилагането на съществуващите санитарни закони, правилници и наредби, обсъжда и прави предложения за нови такива;

б) разглежда всички съветни съпоставки от санитарно-административен, обществено-санитарен и съсловно-профессионален характер и се произнася по тех;

в) произнася се по санитарния бюджето-проект на държавата;

г) прави предложения за оздравяване населените места и предлага мерки против пренасянето на заразни болести от вън и против разпространението на епидемически болести в страната;

д) разглежда и се произнася върху решенията на окръжните хигиенически съвети и на онези на общините, с повече от 40.000 души население;

е) разглежда всички фармацевтически въпроси, произнася се по тех, както и по доставките на лекарствата и санитарните материали;

ж) изработка и преработка официална формакопея и аптечната такса;

з) оценява службата и способностите на държавния санитарен персонал и се произнася за неговите назначения, повишения и премествания, както и по командировките в странство на същия персонал;

и) произнася се за откриване нови държавни санитарни длъжности, учреждения и заведения;

к) произнася се за откриване и закриване на обществени, дружествени или частни санитарни заведения и учреждения и одобрява уставите им;

л) дава мнение и заключение по съдебно-медицински въпроси и актове, както и по актовете за инвалидните пенсии;

м) грижи се за изследване и изучаване минералните води и климатическите места в страната и предлага мерки за радиоактивното им използване;

н) подлага на държавен изпит лекарите, аптекарите, зъболекарите и акушерките с участие на професори от медицинския факултет.

Чл. 12. Решенията на Върховния медицински съвет след утвърждението им от министра на вътрешните работи съз окончателни и за изпълнението им разпорежда и следи Дирекцията на народното здраве.

B. Върховен хигиенически съвет.

Чл. 13. Върховния хигиенически съвет има следния състав: министър-председателя, министра на вътрешните работи и народното здраве, министра на фитнесите, членовете на Върховния медицински съвет, окръжните лекари, 15 души народни представители, посочени от камарата, начальниците на градската санитарна служба на общините, които броят повече от 40.000 души население, деканите на медицинския, ветеринарния и агрономическия факултети, директора на трудовата повинност, висшите представители на разните вороизповедания в столицата, директора на статистиката, главния секретар на Министерството на общите сгради, начальниците на отделенията по земеделието, по ветеринарната част и по водите при Министерството на земеделието, начальниците на отдelenията на труда и на мините, кариеите и минералните води при Министерството на търговията, един представител на търговско-индустриалните камари и професора по политическа икономия при Софийския университет.

Чл. 14. Върховния хигиенически съвет се открива от министър-председателя като негов почетен председател и представител и се председателства от директора на народното здраве. Той се свиква от директора на народното здраве на обикновена сесия един път в годината, един месец преди откриване редовната сесия на Народното събрание, която трае от 3 до 5 дни, а в извънреден случай също толкова дни — когато стане нужда. В обикновената си сесия съветът обсъжда санитарното състояние на страната, докладвано от директора на народното здраве, разглежда всички санитарни въпроси от общ характер, внесени на разискване или повдигнати в заседанието на съвета, посочва необходимите подобрения и се произнася върху държавния санитарен бюджет.

Забележка: Заседанията на Върховния хигиенически съвет съз публични.

Чл. 15. За изпълнение на взетите решения от Върховния хигиенически съвет следи и разпорежда Дирекцията на народното здраве.

Г. Дисциплинарна комисия.

Чл. 16. При Дирекцията на народното здраве има дисциплинарна комисия, която разглежда и взема решения по всички нарушения, извършени от санитарния персонал на държавна служба.

Чл. 17. Дисциплинарната комисия се състои от трима членове, от които двама начальници на отдели при Дирекцията на народното здраве, от които единия за председател и член представител във Върховния медицински съвет на лекарите и фелдшерите, а за аптекарите — начальника на аптечната част при Дирекцията на народното здраве.

Подсъдимия може да дава устни или писменни обяснения пред комисията. Той може да бъде защищаван и от свой юридичен консултант.

Решенията на дисциплинарната комисия съз окончателни и се привеждат в изпълнение от директора на народното здраве.

Чл. 18. Членовете на Върховния медицински съвет, поканените лица и специалисти, както и членовете на дисциплинарната комисия при Дирекцията на народното здраве за всеко заседание получават възнаграждение, определено в годишния държавен бюджет, а членовете на Върховния хигиенически съвет, които идат от провинцията, получават пътни и дневни пари.

Чл. 19. Службите изобщо в Дирекцията на народното здраве и отделите й, както правата и функциите на Върховния медицински и хигиенически съвети на дисциплинарната комисия се ureждат с особени правила.

Глава III.

Местно санитарно управление.

Чл. 20. Във всеки окръг, санитарна околия и при всяка община има отделна санитарна служба, която се ръководи и направлява от скъпотворен санитарен начальник. В центъра на окръга се намира окръжно санитарно управление, при което има окръжен хигиенически съвет. В централния град или село на санитарната околия се намира околовско санитарно управление, при което има околовски хигиенически съвет. В общини, нецентрове на санитарни околии, при които имат общински лекари, се намират общински хигиенически съвети, а във всички останали без общински лекар, както и в села и мащали нецентрове на общини, има хигиенически настойтелства.

Чл. 21. Местните санитарни управлени са по уредбата, поддържането и подобренето на санитарната служба действуват самостойно в духа на съществуващите закони и наредби; държавата обаче чрез свои постоянно упътвания и контролира тая дейност по начин да отговаря на нуждите и духа на общите санитарни законоположения.

Чл. 22. Всички държавни, окръжни и общински учреждения и органи съз дължни да дават съдействие на начальниците на санитарната служба в окръзите, в санитарните околии и в общините, както и на хигиенически съвети и настойтелства.

Чл. 23. Разходите по поддържане на санитарната служба в окръзите и санитарните околии съз за сметка на окръжните съвети, а ония на общинската санитарна служба — за сметка на общините.

Глава IV.

Окружно санитарно управление.

Окружни хигиенически съвети.

Чл. 24. Окружното санитарно управление ръководи и направлява целата санитарна служба на окръга. При това управление със средствата на окръжния съвет и с помощи от общините на окръга се урежда хигиеническа лаборатория с бактериологически и химически отдели и музеи.

Чл. 25. На чело на окръжното санитарно управление стои окръжния лекар, който се избира веднага отпосле от окръжния съвет, когато този последния се конституира.

Мандата на окръжния лекар трае додето трае мандата на окръжните съветници. Той може да бъде преизбран.

Чл. 26. Окръжният лекар е началник на санитарната служба на изборните учреждения в окръга и отговаря за добрия и правилен въвежк на тази служба. Той организира, ръководи, контролира, ревизира всичката санитарна служба в окръга; изучава санитарното състояние на населените места и санитарните нужди в окръга и докладва своевременно за всичко в окръжния хигиенически съвет; прави обстойен доклад за санитарното състояние и нуждите на окръга пред годишния окръжен хигиенически съвет.

В своите служебни грижи за опазване здравето на населението в окръга окръжният лекар се подпомага от необходиимия санитарен и друг персонал.

Чл. 27. При окръжното санитарно управление има редовен окръжен хигиенически съвет, годишен окръжен хигиенически съвет и дисциплинарна комисия за санитарния персонал в окръга.

Чл. 28. Редовният окръжен хигиенически съвет се състои от следните членове: окръжния лекар, управителят лекар на окръжната болница, началника на градската санитарна служба или старшия общински лекар в централния град на окръга, един представител на лекарското сдружаване в окръга, представител на окръжната постоянна комисия, един магистрат, избран от окръжния съд, окръжния ветеринарен лекар, окръжния инженер, окръжния училищен инспектор, един аптекар, отреден от съвета и един фелдшер, представител на помощния санитарен персонал.

Заседанията на окръжния съвет се ръководят от председател-лекар, който се избира в първото заседание в началото на годината за един период от една година.

З а б е л е ж к а: Освен горепречбовените членове, в окръжния хигиенически съвет могат да вземат участие като съвещателни членове и други специалисти и земни лица, които съвета намира за нужно.

Чл. 29. Редовният окръжен хигиенически съвет заседава един път в месеца, а извънредно — когато стане нужно.

Заседанията на този съвет се сметат за законни, ако присъствуват поне половината от членовете му.

Чл. 30. Редовният окръжен хигиенически съвет върши следното:

а) изработка нови правилащи и наредби, съгласно местните условия на окръга и духа на общите санитарни законоположения и бди за изпълнението им.

б) грижи се за уреждане, подобреие и поддръжане на санитарното благоустройствство: планиране, водоснабдяване, канализация, оздравяване почвата, както и за хигиеническото състояние на частните и обществени заведения и работилници, хотели, кърчми, фурари, курорти, публични градини и пр.;

в) взима мерки против заразните и други обществени болести и неджзи;

г) открива нови санитарни околии и участъци, като определя районите им и урежда нови санитарни учреждения и заведения;

д) одобрява плановете за постройка на частните обществени заведения и плановете по санитарното благоустройство и бди за своевременното изработване и приложение на санитарните програми на общините;

е) взима решение за отваряне и закриване частни обществени заведения;

ж) изработка санитарния бюджет на окръга и се произнася върху бюджетите на санитарната част на градските и селски общини, както и по приходите и разходите на санитарните фондове при окръжните и общински санитарни управления;

з) следи за доброкачествеността на съществните и питетни продукти;

и) произнася се за повишенията и командировките на санитарния персонал на окръга, както и по преценката на служебната дейност на същия персонал, и

к) обсъжда и решава разни санитарни въпроси, изнапади в средата на съвета или внесени за разглеждане.

Чл. 31. Решенията на редовния окръжен хигиенически съвет се одобряват от Върховния медицински съвет, а утвърждават от министра на вътрешните работи и народното здраве и създавателни за всички административни, държавни и изборни власти, учреждения и заведения в окръга, за които се отнасят.

Решенията на редовния окръжен хигиенически съвет се привеждат в изпълнение от окръжната постоянно комисия, окръжния лекар и от административните и финансови власти, а за изпълнението им съответният окръжен лекар.

Чл. 32. За неизпълнение наредбите и разпорежданията на санитарните власти в окръга, както и за постоянно нечисто и неизправно държане на обществените заведения: фабрики, работилници, хотели и други, окръжния медицински съвет има право да налага глоба от 100 до 5000 л. и да затваря временно или завинаги неизпълняваните от тях.

Решенията на редовния окръжен хигиенически съвет за глобявания и затваряне на заведения създавателни.

Наложените глоби се събират от надлежните финансово власти в 15 дневен срок от съобщението, а затварянето на заведенията се привежда веднага в изпълнение от местната административна власт.

Чл. 33. Годишиният окръжен хигиенически съвет има следния състав: членовете на редовния окръжен хигиенически съвет, председателя на окръжния съвет, членовете на окръжната постоянно комисия, народните представители на окръга, окръжния управител, началниците на хигиеническите лаборатории, началника на техническото бюро при постоянно комисия по благоустройството на окръга, районния началник на граничната санитарна служба, държавния архитект, кмета на централния град в окръга, един представител на зъболекарското сдружаване в окръга, главния учител на основните училища и прогимназийните, представителя на трудовата повинност в окръга, председателя на окръжния съд, висшите сановници на разните вероизповедания в централния град на окръга, старшия военен лекар в гарнизона, ж.-пътният лекар, окръжния агроном, аптекаря на общинската аптека, един училищен лекар, един представител на търговско-индустрийната камара, окръжния инспектор на труда и един представител на работническото съсловие от местния работнически комитет.

Чл. 34. Годишиният окръжен хигиенически съвет се председателствува от окръжния лекар. Той се свиква по нареддане от Дирекцията на народното здраве от председателя на обикновена сесия един път в годината, два месеца преди откриване сесията на окръжния съвет и трае два дни, а в извънредни случаи също толкова дни — когато стане нужно.

Чл. 35. В обикновена сесия годишиният окръжен хигиенически съвет обсъжда санитарното състояние на окръга, докладвано от окръжния лекар, санитарното състояние на централния окръжен град, докладвано от началника на градската санитарна служба или от старшия общински лекар; разглежда всички санитарни въпроси от общ характер, внесени за разискване или повидигнати в заседанията на съвета; посочва нуждните санитарни подобрения и се произнася върху бюджетите по санитарната част на окръга и на централния окръжен град.

З а б е л е ж к а: Заседанията на окръжния хигиенически съвет създават публични и безплатни.

Чл. 36. Решенията на окръжните хигиенически съвети се утвърждават от Върховния медицински съвет, а за изпълнението им следи окръжния лекар.

Чл. 37. Окръжната дисциплинарна комисия се състои от окръжния лекар, председател, от члена магистрат на окръжния хигиенически съвет и от представителя на съсловието, в което се числи обвиняемия. Тя функционира като дисциплинарна комисия при Дирекцията на народното здраве с компетенция за окръга.

Решенията на окръжната дисциплинарна комисия създавателни и се привеждат в изпълнение от окръжния лекар.

Глава V.

Околийски санитарни управление и околийски хигиенически съвети.

Чл. 38. Околийското санитарно управление се завежда от околийски лекар, назначен от окръжния съвет по предложение на окръжния лекар. Околийския лекар изпълнява, ръководи, контролира, ревизира целата санитарна служба в околията.

Той се грижи за даване медицинска помощ на бедното население в околията и преглежда безплатно бедните в амбулаторията си; обучава населението в практическа медицина и хигиена; взема мерки против заразните и други обществени болести, следи за доброкачествеността на хранителните и питейни продукти, за хигиената на населението в околията, както и за правилното и редовно функциониране на околийския и общински хигиенически съвети и хигиеническите настоятелства в района му; изучава санитарното състояние и нуждите на околията и донася за всичко своевременно на окръжния лекар. Околийския лекар е отговорен за доброта въвеж на службата пред окръжния лекар, на който е прямо подчинен.

Чл. 39. При всяко околийско санитарно управление се намира околийски хигиенически съвет, който заседава ежемесечно по един ден, а изваждредно също по толкова време — когато стане нужда.

Околийски хигиенически съвет има следния състав: околийски лекар, председател, околийски началник, подпредседател, а дето нема такъв — общински кмет, и членове: общинските лекари, мировия съдия, училищния лекар, околийския ветеринарен лекар, ако има такива, представител на религиозните общини в местото, околийския училищен инспектор, главния учител на основните училища, околийски или общински инженер, един алтекар по избор на съвета и един представител на инспектората на труда, ако има такива.

Заседанията на околийския хигиенически съвет се същат за законни, ако присъствуват поне половината от членовете, между които един лекар.

З а б е л е ж к а. В окръжните градове отделни околийски хигиенически съвети нема, техната дейност по отношение централната околия на окръга се изпълнява от редовния окръжен хигиенически съвет. В такъв случай, околийския лекар, ако има такъв, влиза в състава на редовния окръжен хигиенически съвет.

Чл. 40. Околийските хигиенически съвети имат същите права и задължения по опазване общественото здраве по отношение на околията, каквито и редовните окръжни хигиенически съвети, с изключение на точки: **г, д, е, и**, от чл. 30 на настоящия закон. Освен това, те бдят за своевременното изработване и приложение на общинските санитарни планове.

Правата, предвидени в чл. 32 от настоящия закон, се простират само за налагане глоби от 50 до 500 л., а за затваряне неизправните във хигиеническо отношение заведения, околийския хигиенически съвет внася мотивирани предложения в редовните окръжни хигиенически съвети.

Чл. 41. Решенията на околийския хигиенически съвет влизат в сила след утвърдението имота им от редовния окръжен хигиенически съвет. Те съз задължителни за всички административни, държавни, общински власти, учреждения, частни лица и заведения и се привеждат в изпълнение от околийския лекар и от административните и финансови власти в санитарната община.

Глава VI.

Общинско санитарно управление, общински хигиенически съвети и хигиенически настоятелства.

Чл. 42. Всека община има свое санитарно управление. Всеки общински съвет е длъжен да се грижи за здравословното състояние на общината, като предвижда ежегодно в бюджета си нуждните суми за издръжка на санитарния персонал и санитарните учреждения, за хигиенически подобрения за борба със заразните болести, за уреждане и поддържане изолационни домове и дезинфекциционни станции и пр.

Санитарно-ветеринарната общинска служба създава неразделна част от общинското санитарно управление.

Чл. 43. Всека община, с повече от 4000 души население е длъжна да има свой общински лекар. Неколко селски общини могат да се сдружават за издръжка на един общински лекар.

Чл. 44. Общини, които броят повече от 40.000 души население имат отделно санитарно управление, което се за-

вежда от един началник лекар, който се избира от общинския съвет. За началник на градската санитарна служба се избира лекар, който има най-малко 8-годишна практика. В службата той се подпомага от нужния брой лекари и друг санитарен персонал, като един от лекарите общински съвет отрежда за него помощник.

Чл. 45. Началника на градската санитарна служба урежда, ръководи, контролира и ревизира всичката санитарна служба в общината; той се грижи да се дава редовно, правилно и навременно медицинска помощ на населението особено на бедните, взима своевременно мерки против заразните и други общественни болести, грижи се за спазване хигиената на населението и на обществените и частни постройки и места, следи за упражняване на всички санитарни професии в общината, изучава санитарното състояние и нужди на общината, докладва своевременно на общинския хигиенически съвет, представя общиен доклад пред хигиеническия съвет и пр.

Чл. 46. При общини с отделно санитарно управление има редовен и годишни хигиенически съвети, а също и дисциплинарна комисия за санитарния персонал на общината.

Чл. 47. Редовния градски хигиенически съвет при общини с отделно санитарно управление има следния състав: началника на градската санитарна служба и неговия помощник, общинския ветеринарен лекар, общинският алтекар, един представител на общинския съвет, началника на хигиеническата лаборатория, един магистрат, определен от окръжния съд, председателя на лекарското сдружаване в града и един фелдшер, представител на помошния санитарен персонал в града.

Тези съвети, както и окръжните хигиенически съвети имат същите права и задължения както последните.

Чл. 48. Годишният градски хигиенически съвет при същите общини с отделно санитарно управление имат следния състав: всички членове на редовния градски хигиенически съвет, всички общински съветници, председателя на училищното настоятелство, всички общински лекари, окръжния лекар, старшия в гарнизона лекар, железнодържавният лекар, училищния лекар, лекаря на трудовата по-винност, старшия общински инженер и архитект, старшия общински химик, инспектора на труда, училищния инспектор и началника на местната административна власт.

Чл. 49. Годишният общински хигиенически съвет заседава един път в годината, един месец преди да се открие редовната сесия на общината, а изваждредно — когато стане нужда.

В редовните си заседания съветът обсъжда санитарното състояние на града, докладвано от началника на общинската санитарна служба, разглежда всички въпроси от общ характер, представени за разискване или повдигнати в съвета; посочва необходимите подобрения и реформи и се произнася върху общинския санитарен бюджет.

З а б е л е ж к а. Заседанията на годишните общински хигиенически съвети съз публични и безплатни.

Чл. 50. Общинските хигиенически съвети се председателстват от началниците на общинската санитарна служба. Те имат същите права и задължения, каквито имат годишните окръжни хигиенически съвети, и решението им се одобряват от Върховния медицински съвет и утвърждават от министра на вътрешните работи и народното здраве.

Чл. 51. Общини с по-малко от 40.000 души население в санитарно отношение се представляват от кметовете, които съз началници на санитарното ведомство на тия общини. Санитарната служба в такива общини се изпълнява от един или неколко общински лекари. В последния случай единият е старшия градски лекар, който е отговорен изобщо за санитарната служба в общината.

Чл. 52. Общинския лекар изпълнява всичката санитарна служба в общината, грижи се за редовното, правилното и навременно лекуване на населението, особено на бедните, взима своевременно мерки против заразните болести, грижи се за спазване хигиената на населението, на обществените и частни постройки и места, контролира здравостта и доброкачествеността на хранителните и питейни продукти, изучава санитарното състояние и нуждите на общината и докладва своевременно на кмета и на общинския хигиенически съвет. Той изработва санитарния бюджет на общината и го представя на общинския хигиенически съвет за одобрение, взима участие в заседанията на общинския съвет при разглеждане както на бюджета, така и на всички санитарно-административни въпроси.

Чл. 53. Общини с по-малко от 40.000 души население, центрове на санитарни окръзи или околии, немат отделни

хигиенически съвети, за такива им служат съответните окръжни или околийски съвети.

Всички общини, не центрове на санитарни околии, които имат общински лекар, имат отделни хигиенически съвети в състав, каквато имат околийските хигиенически съвети със съответните лица в общината.

Тия съвети заседават веднаж в месеца, а изваждено — когато стане нужда. Те се председателствуват от кметовете и се грижат за хигиеническото състояние на общината като следят за изпълнението на мерките за борба против заразните болести и за здравеопазването изобщо.

Решенията на тия съвети се утвърждават от съответните околийски хигиенически съвети.

Чл. 54. В общини, без общински лекар, както и в села и лечебни места, не центрове на общини, има хигиенически настоятелства в състав: кмета или кметския заместник, председател, санитарното должностно лице, подпредседател, и членове: главния учител, и представителите на религиозните общини.

Хигиеническите настоятелства заседават редовно веднаж в месеца, а изваждено — когато стане нужда. Те се грижат за чистотата и за прилагането на препоръчаните от санитарните власти мерки. Решенията на настоятелствата се утвърждават от съответните околийски хигиенически съвети.

Чл. 55. Общинската дисциплинарна комисия за санитарния персонал на общини с повече от 40.000 души население функционира по същия начин и има същите права, както и она при окръжното санитарно управление. Общини с по-малко от 40.000 души население немат отделна дисциплинарна комисия. За нарушение по службата санитарния персонал на тия общини се съди от окръжната дисциплинарна комисия.

Чл. 56. Членовете на окръжните околийски и общинските хигиенически съвети, на дисциплинарните комисии и на хигиеническите настоятелства за всеко заседание получават възнаграждения, определени в бюджетите на съответните окръжия и общини.

Чл. 57. Службата при местните санитарни управления, както и она на санитарните органи и учреждения при същите управления и дисциплинарната комисия при окръжните и общинските санитарни управлени се ureжда с особени правилници.

ЧАСТ ВТОРА.

Глава I.

Санитарно благоустройствство.

Чл. 58. Всека община е длъжна в срок не повече от 3 години да изработи програма за своето санитарно благоустройство и да определи своя годишен празник по чистотата и хигиената. Програмата е:

- 1) по планирането и нивелирането;
- 2) по павирането или посирането на улиците и площадите;
- 3) по водоснабдяването;
- 4) по канализацията;
- 5) по уредбата на дезинфекционни станции, изолационни домове и превозни средства при заразните болести;
- 6) по постройката на общински бани и перални;
- 7) по поддържането на чистотата и отстраняването на нечистотите, постройка на обществени нужници;
- 8) по постройката на скотобойни и хали;
- 9) по постройката на пазарища за съществни и питейни продукти;
- 10) по уредбата на гробища;
- 11) по залесяването и паркуването в заселищата и околните им;
- 12) по регулирането на реки, пресушаването на блатата и дренирането на мочурливи почви и др.;
- 13) по направата на обществени помещения, като общински управления, училища, болници, черкви, трапезарии, евтини жилища за бедни и пр.;
- 14) по уредбата на минералните бани, извори и др. та-
кива постройки и строежи, според местните условия на общината;
- 15) по уреждането на общински зеленчукови градини и хранилища за съхраняването на продукти през зимата;
- 16) по уреждането на общински магазини и фурни.

Забележка 1. В така изработената програма общината показва и приблизителната стойност, необходима за осъществяването на всеко от горензибрените благоустройствени предприятия. Тая програма, досежно изпълнението

й, се ревизира всеки пет години от съответния хигиенически съвет.

Забележка 2. Ако некоя община, три години след влизането в сила на настоящия закон, не е изработила санитарната си програма, окръжният лекар разпорежда да се направи такава от окръжната постоянна комисия за сметка на общината.

Забележка 3. В годишния празник по чистотата и хигиената се четат публични беседи от лекарите, фелдшерите, свещениците, учителите и др. по практическа и обществена хигиена и медицина във връзка със здравето на личността и народта. Такива беседи се държат в училищата, църквите, площадите и пр.

Чл. 59. Изпълнението на изработените в предшествуващия член предприятия по санитарното благоустройство става съгласно закона за благоустройството на населените места и с предварително одобрение на съответните санитарни власти.

Чл. 60. Всеки окръжен съвет е длъжен да си уреди бюро по санитарното благоустройство на селата и за малките бедни градове, като предвижда всяка година в бюджета си нуждните кредити за тази цел.

Градски общини с население повече от 40.000 души също така са длъжни да си уреждат такива бюра, като предвиждат и необходимите за това суми в ежегодните си бюджети.

Чл. 61. Инициативата и преценката по санитарното благоустройство принадлежи на общинските, околийските и окръжните санитарни управлени, на Дирекцията на народното здраве и съответните при тях съвети.

Чл. 62. Когато смъртността в една община през една година е била по-голяма от средната годишна смъртност на страната за един период от последните пет години, редовният окръжен хигиенически съвет назначава специална санитарна комисия да проучи и докладва причините за това.

В общини, в които средната годишна смъртност в продължение на три години надминава общата средна такава за последните десет години в страната и които не съзвезли своевременно мерки за своето санитарно благоустройство, оздравителните работи се изпълняват за техна сметка от окръжните постоянни комисии, а при немане възможност на последните — от държавата.

Чл. 63. Проектите по планирането и нивелирането на населените места, плановете по схващането на води за пие, постройка на резервоари, водопроводни мрежи, както и плановете по постройки на канализация и обезвредяване на канализации води, се преглеждат и одобряват от Върховния медицински съвет. Също тий се преглеждат и одобряват от Върховния медицински съвет и плановете на държавните предприятия по санитарното благоустройство и плановете по построяване и откриване на обществени и частни болници, санатории, химически и бактериологически лаборатории, фабрики и работилници за произвеждане и приготовление на лечебни и козметически средства, препарати и други.

Плановете за построяване фабрики, индустритални заведения, язове, и други, подлежащи на регламентиране по закона за благоустройството на населените места, се преглеждат и одобряват от съответните местни редовни окръжни хигиенически съвети и градските такива, ползваващи се с права на редовни окръжни хигиенически съвети.

Програмите за санитарното благоустройство на общините се одобряват от съответните хигиенически съвети.

Чл. 64. Не се позволява в населено място: 1) водоснабдяване без предварително хигиеническо изучаване; 2) постройка на канализация по старата гириза система с плитки канали, отворени в населено място; 3) постройка на плитки нужници и на такива близкостоящи до водните източници; 4) строежи на частни и обществени постройки извън минималните изисквания на хигиената по отношение размерите, осветлението, проветряването, отоплението и пр., изработени от технически власти в съгласие със съответните санитарни органи и учреждения, според местните условия.

Всеко новопостроено жилище с повече от пет помещения създаващо трябва да има баня за личната хигиена на обитателите.

Чл. 65. Държавата, окръжните и общинските съвети предвиждат ежегодно в бюджетите си суми нуждни за санитарното благоустройство на населените места в страната.

Чл. 66. Държавата и окръжните съвети подпомагат общините според материалното им състояние до 50% в предприятията им по санитарното благоустройствство чрез парични субсидии и с работници от трудовата повинност. Това подпомагане става също по решение на местните хигиенически съвети, одобreno от Върховния медицински съвет.

Чл. 67. Всеко обществено заведение, като хотел, хан и други подобни, трябва да има достатъчно добре устроени и поддържани нуждници, а в ония, в които има готварници и компони — тия последните трябва да бъдат хигиенически устроени и добре проветрявани.

Чл. 68. За поддържане чистотата в обществените и частни учреждения, заведения, фабрики, работилници и места, съответните хигиенически съвети изработват специални правила, които съз задължителни за всички власти.

Чл. 69. Всички държавни, общински, частни и обществени места, инсталации, учреждения и заведения като водни източници, водопроводи, язове, минерални извори, бани и пералини, канали, индустритни заведения, салхани, месопродавници, фурни, хотели, ханища, кръчми, пазари, оборища и пр., както и помещенията, в които се приготвят, спазват и продават хранителни и питейни продукти, а също тъй и частните жилища, дворове и места — се наричат в санитарно отношение под надзора на местните санитарни власти.

Чл. 70. Общини с повече от 5000 души население и места, в които стават пазари, панцири и събори трябва да имат достатъчно добре уредени и чисто поддържани публични отходни места.

Чл. 71. Отварянето на обществени заведения като: хотели, гостилини, кръчми, ханове, кафенета, месарници, бръснарници и пр. става с разрешение на съответните хигиенически съвети, след предварително преглеждане и одобрение помещението и инвентара му от специална санитарно-техническа комисия.

Чл. 72. Водите, които съгласно чл. чл. 39 и 40 от закона за имуществата, собствеността и сервитутите съз държавна, окръжна, общинска или частна собственост, когато се окажат необходими за водоснабдяването на некое населено място или обществено заведение се отстъпват, ако съз държавни, а се отчуждават, ако съз окръжни, общински или частни. Това отстъпване и отчуждаване става по решение на окръжните или приправните градски хигиенически съвети одобreno от Върховния медицински съвет.

Чл. 73. Когато някоя община, синдикат, кооперация, предприятие или частно лице съз добили право да се ползват от един воден източник, длъжни съз да го чистят, да го изграждат и покриват, да запазват чистотата на почвата около него на нуждния периметър, изобщо да го обезпечат против всички начини на замърсяване.

Чл. 74. Частните владения в определените от окръжния хигиенически съвет периметри за опазване от замърсяване питейните води, било в местото на схващането им, било по линията на водопроводите и около резервоарите, могат да се отчуждават за обществената полза. Също могат да бъдат отчуждавани частни владения, които влизат в определените от хигиеническите съвети периметри за обезвредяване нечистите води от канализираните населени места.

Чл. 75. Начините за отстраняване и обезвредяване на канавните и помийните води и на другите нечистоти и лешове трябва да отговорят на хигиеническите изисквания, съобразно с местните условия; те се определят от съответните хигиенически съвети.

При постройка на канализации на градове, села, както и на индустритни и други обществени заведения, нечистотите им не могат да се пускат в близките води (реки, блати, езера и пр.), без предварително обезвредяване.

Чл. 76. Общинските съвети, досежно багоустройствените предприятия, съз длъжни да привеждат в изпълнение решението на надлежните хигиенически съвети и на Върховния медицински съвет в срок, указан от последните. Ако след изтичането на този срок решението не е изпълнено, с царски указ, по предложение на Дирекцията на народното здраве, се нареежда да се извършат нуждните работи за сметка на общините.

Чл. 77. За хигиеническото подобреие на частни жилища, обществени заведения и индустритни работилници, за направа и поправка на разни канализации, за изпълнение трапици, празни места и помийни ями, за изграждане кладенци и празни места, за направа на тротоари пред застроените и незастроените места (с изключение за селата), за изчистване нужднични ями и отвеж-

дането им заクリти канали на нечисти води от индустритните заведения и други подобни, окръжните съвети и, градските общини предвиждат ежегодно в редовните бюджети специален кредит.

По решение на местните хигиенически съвети за всеки случай отделно, председателя на постоянната комисия или градски кмет разпорежда за извършване на указаниците по-горе работи от този кредит за сметка на притежателите, като направените разходи се събират от окръжните и общински финансово власти по екзекутивен начин, както се събират държавните и общинските налози и данъци.

Тази санитарна екзекуция се извършва, ако притежателите на къщи, обществени заведения, индустритни работилници и празни места, след предварително предупреждение от местните санитарни власти, не извършват това сами в срок от два месеца най-много.

Чл. 78. Забранява се излагането и продаването както в магазините, тъй и амбулантно на хранителни и питейни продукти, като хлеб, захар, бонбони, различни сладкиши, баници, различни плодове, лимонади, млеко и пр. непокрити и незапазени от замърсяване.

Чл. 79. Забранено е на лица, болни от остри или проявени хронически заразни болести, да упражняват занятието си когато представлят опасност за общественото здраве, като алтекарство, зъболекарство, акушерство, хлебарство, млекарство, месарство, бакалство, кръчмарство, гостилиничарство, бръснарство и други такива.

Чл. 80. Особени санитарни правила уреждат подробните хигиенически изисквания по санитарното благоустройство и поддържане чистотата и надзора в обществените и частни заведения и места.

Глава II.

Хранителни и питейни вещества.

Чл. 81. Всички хранителни, питейни и други предмети от всякакъв произход, свързани съз здравето на населението, подлежат на контрола на санитарните власти.

Чл. 82. Контролата на хранителните, питейните и други предмети се определя от специален закон и особени правила.

Глава III.

Заразни болести.

Чл. 83. За опазване страната от пренасяне на заразни и епидемически болести от вън, спрямо пътниците и стоките идящи от заразени места, се вземат, по решение на Върховния медицински съвет, специални санитарни мерки.

За ограничаване и прекратяване появилите се между населението в страната заразни и епидемически болести, а също и спрямо подозирателните от такива болести лица, местните санитарни и административни власти взимат съответни мерки, съгласно съществуващите правила и наредби.

За да бъде борбата против появилите се в страната епидемически болести по-успешна, при хигиеническия институт в София и при местните хигиенически лаборатории се уреждат специални подвижни противоепидемични отряди начело с един началник-фелдшер, един машинист-дезинфектор и нуждния прислужен персонал.

Чл. 84. Заразните болести за появата на които задължително се съобщава на местните санитарни власти, съз:

1) ония, против които се вземат строги санитарни мерки: чума (Pestis), холера (Cholera), жълта треска (Febris flava), едра шарка (Variola), петнист тиф (Tyrpus exanthematicus), възвратен тиф (Tyrpus recurrens), коремен тиф (Tyrpus abdominalis), епидемичен менингит (Meningitis, cerebrospinalis), скарлатина (Scarlatina), лошо гърло (Diphtheritis), дезинтерия (Dysenteria), сал (Malleus), проказа (Lepra), бес (Rabies);

2) ония, против които се взимат ограничени предпазителни мерки: брусица (Morbilli), дребна шарка (Rubeola), лещенка (Varicella), червен ветър (Erysipelas), родилна треска (Febris puerperalis), лоша кашлица (Tussis convulsiv), заушка (Parotitis), синя пляшка (Pustula maligna), тетанус (Tetanus), инфлуенца (Influenza), трахома (Trachoma) туберкулоза (Tuberculosis), венерични болести, трихиноза (Trichinosa) и отравяне с месни продукти (Botulismus).

Заделка. За по-точно и навременно определение диагнозата на инфекционните заболявания, лекарите съз

должни да се обръщат към Хигиеническия институт в София и към местните хигиенически лаборатории, които правят изследванията за такива случаи бесплатно.

Чл. 85. За заболел или умрел от изброените в чл. 84 заразни болести или за подозрителни такива болести съдължни да съобщават:

- а) главата на семейството;
- б) лицето, на което е възложено лекуването или гледането на болния у дома му, в частна или държавна болница;
- в) домакина на жилището или съдържателя на заведението, където се е случило заболяването или умирането;
- г) духовното лице, което е извършило религиозните трети върху заболелия или умрелия;
- д) класният учител, който анкетира причините на отсътствието ученици повече от три дни;
- е) членовете на комисии по чистотата, назначени от хигиеническите съвети и настоятелства;
- ж) мртвопроверителите и санитарните надзорници.

Чл. 86. Укривателите на заразителни болести се налагат съгласно чл. чл. 503 и 504 от наказателния закон.

Чл. 87. Болните от чума, холера, жълта треска, едра шарка и сап се изолират и лекуват в инфекционите болници или инфекциони отделения или първ в изолационни домове; а болните от проказа, до постройка на лепрозарии — в специални помещения.

Чл. 88. Изолацията е задължителна за заразните болести, упоменати в п. 1 на чл. 84 от настоящия закон, както и отворената туберкулоза. За прехраната и прислугата на изолираните бедни семейства в жилищата им се грижат надлежните общини.

Когато един член от семейството требва да бъде задължително изолиран и нема възможност да се спазват нуждите предпазителни мерки у дома му, болния се изолира в болницата, или първ в изолационен дом.

Чл. 89. Никакви болни от заразни болести не могат да се държат, изолират или лекуват в обществени заведения и учреждения, като хотели, ханове, кърчми, училища, пансиони, канцеларии и пр.

Чл. 90. Всеки окръг е должен да открие инфекционо отделение при окръжната си болница.

Всека община с 20 и повече хиляди жители е должна да си уреди и да издържа своя заразна болница.

Всека община с по-малко от 20.000 души жители е должна да си уреди и да издържа изолационен дом.

Чл. 91. При всяка окръжна болница трябва да има отделение за болни от отворена туберкулоза с достатъчни за целта легла.

Чл. 92. Дезинфекцията при заразните болести, упоменати в п. 1 на чл. 84 от настоящия закон, а също и за отворената туберкулоза (в случай на смърт, меняване на жилища и пр.) е задължителна и се извършва бесплатно.

За унищожение и повредени при дезинфекцията вещи се плаща обезщетение от държавата по особен правилник.

Чл. 93. Нови системи дезинфекционни апарати и новите дезинфекционни средства се провеяват в действието им от Хигиеническия институт при Дирекцията на народното здраве, а правилното функциониране и употреба на допуснатите системи се контролира при пристигането им и проверява периодически от окръжните хигиенически лаборатории.

Чл. 94. Ваксинацията и реваксинацията за едната шарка съдължителни и бесплатни за всички жители. По решение на Върховния медицински съвет ваксинацията може да бъде задължителна и против други заразни болести.

Чл. 95. За опазване страната от пренасяне екзотични и други заразни болести (чума, холера, жълта треска, летният тиф, вариола и пр.) в приморските и дунавските пристанища, както и по сухопътните граници, се уреждат гранични санитарни станции и пунктове.

Постоянни санитарни станции има във Варна, Бургас, Русе и Свиленград, а временни се уреждат там, където се скаже нужда.

Чл. 96. За борба против маларијата, туберкулозата, венерическите болести, алкохолизма, детската смъртност и други социални злини се уреждат специални служби и учреждения при Дирекцията на народното здраве и при местните санитарни управления — според специални закони и особени правилници.

Чл. 97. При недостиг на лекари на държавна и друга обществена служба и при общественна опасност може да се повикаят на задължителна служба за борба с заразните болести по решение на Върховния медицински съвет и други лекари в страната.

Чл. 98. Всеки лекар, фелдшер или милосердна сестра, ако заболеят, станат инвалиди или умрат при лекуване и гледане болни от заразни болести, се сметат като пострадали при изпълнение на обществен дълг; в такъв случай те или семействата им имат право на инвалидна пенсия.

Същите права се ползват и други лица, които съдължни на натоварени със служба при борбата със заразните болести.

Чл. 99. Лица от мъжки пол при встъпването им в брак съдължни да се снабдят с медицинско удостоверение за здравословното им състояние издадено от специални комисии, състоящи се от двама лекари.

Начина на преглеждането, както и болестите и недължните, при които не се позволява брак, се определят с особен правилник.

Чл. 100. Начина на съобщението, уединението, пренасянето, дезинфекцията и регистрирането на инфекционите заболявания, както и специалните мерки против всяка инфекционна болест, се уреждат от специални правилници.

Чл. 101. Всички наредби на санитарните власти, медицинските и хигиенически съвети, по борбата със заразителните области съдължителни за всички власти, учреждения и лица.

Глава IV.

Мртвавци и гробища.

Чл. 102. Мртвец не може да се погребе или изгори без разрешение от общинското управление, което се дава само след предварително проверяване истинността и причините на смъртта от мртвопроверител.

Чл. 103. В общини, които имат общински лекари, последните изпълняват длъжността мртвопроверител; в общини, в които нема общински лекар, длъжността мртвопроверител се възлага на помощния санитарен персонал: на фелдшер или на санитарен надзорник — а там, където нема такъв — на общинския кмет, на неговия помощник, или на един от членовете на общинския съвет.

Забележка: Умрелите жени мюсюлманки се пренасяждат от жени лекари, акушерки, баби или жени мюсюлманки, които се ползват с доверието на общинската власт.

Чл. 104. При съмнение за неизвестна смърт или не констатирана по-рано инфекционна болест, мртвопроверителят съобщава на надлежните власти, които правят по-нататъшни разпореждания.

Чл. 105. Пренасянето на мртви тела от едно населено място в друго, както и отварянето на гробове не може да става без разрешение на надлежните окръжни лекари.

Чл. 106. При всеко населено място се определя едно или повече места за гробища, при които трябва да има помещение за временно престояване на мртвите. Общинските управления се задължават да оградят със солидна ограда мястата за гробища и да украсят същите.

Общини, дружества и частни лица, с разрешение на Върховния медицински съвет могат да устройват крематории за изгаряне на мртвациите.

Чл. 107. Особен правилник урежда мртвопроверителството, начина на пренасянето мртвавците и уредбата на гробищата и крематориумите.

Глава V.

Болници, приюти, диспансери, лаборатории, лечебни места и други санитарни заведения.

Чл. 108. Болниците съдължени, в които се лекуват лица, състоянието на които изискава болнично лечение; за хроничните и неизлечими болни се откриват особни болници или болнични отделения и приюти.

Диспансерите съдължени, които имат за цел да издирват болните от некои болести (туберкулоза, венерически болести, малария и пр.) да диагностицират болестта и да дават на болните и околните съвети и специално лечение.

Чл. 109. В продължение на пет години след влизането в сила на настоящия закон, всички болници, освен Александровската болница в София и некои специални санитарни заведения, постепенно минават по издръжка в тежест на окръжните съвети.

Чл. 110. За лекуване болни от един вид болести могат да се откриват специални заведения: санаториуми, диспансери за гърдоболни, за нервни болни, за умоповре-

дени и пр. Според издржката си те биват: държавни, окръжни, общински, частни и благотворителни.

Чл. 111. Надзора на службата в държавните болнични заведения и в тия издржани от изборните учреждения и частни благотворителни става от окръжните лекари.

Чл. 112. За реда и управлението на всички болнични заведения се изработват специални правила, които се одобряват от Върховния медицински съвет.

Чл. 113. Персонала на болниците се определя със специален щат, със сметка да не се падат на лекар повече от 50 болни.

Чл. 114. Болниците се управляват от управители лекари, които могат да изпълняват и службата на старши лекари. Отделенията се завеждат от старши лекари, на които са припаднати старши и младши ординатори според щата.

Чл. 115. Управителите-лекари създават начальници на болниците и тем създават подчинени както медицинския, така и административно-домакински персонал; те следят за навременното даване медицинска помощ на болните и отговарят за вървежда на службата в административно-домакинско отношение.

Старшите лекари създават начальници на специалните отделения и създават отговорни за правилното лекуване и функциониране на отделенията във всяко отношение.

Старшите ординатори създават помощници и заместници на старшите лекари; те работят под техния надзор.

Младшите ординатори работят под надзора на старшите лекари и на старшите ординатори.

Забележка. В лечебните заведения се допускат свръхщатни лекари без заплата, които се ползват със същите права и задължения, както щатните ординатори.

Чл. 116. Като помощен персонал за гледане болните в болниците и другите санитарни заведения служат фелдшерите, акушерките, милосердните сестри и братя, които работят под ръководството на лекарите.

Чл. 117. Домакинската служба и отчетността в болниците се води от домакин-отчетници а администратори — от секретарите. Домакин-отчетникът е отговорен за имуществото, отчетността, реда и чистотата в болницата, а секретаря — за реда на канцеларската служба.

Тия служби се поддържат от необходимия персонал.

Чл. 118. Правата и задълженията на служащия персонал и вътрешния ред в болниците се определят с особни правила.

Чл. 119. В болничните заведения, издржани от окръзите и общините, както и в ония на благотворителните и други дружества, се учредяват болнични съвети, които се състоят от управител-лекар и двама представители на съответното учреждение, които го издржат. Тези съвети се грижат за правилното функциониране на заведението, подобрење живота и прехраната на болните, изработват бюджети и се произнасят върху нужните подобрења, поправки и нови постройки. Тези съвети се ръководят от специални правила.

Чл. 120. При всяка болница има аптека, която се завежда от аптекар или помощник-аптекар, а по липса на последните и от фелдшер и нужния помощен персонал. Аптекарят е отговорен за аптечното имущество и за правилното приготвление и навременното отпускане на лекарствата. Той се ръководи по особен правилник за болничните аптеки.

Забележка. Ония болница, които доставяят нужните си лекарства от обществените или частни аптеки, но държат своя аптека, а превързочните материали и такива за първа помощ, се завеждат от единого от санитарния персонал под надзора на лекаря.

Чл. 121. За лекуване или гледане болни в държавни санитарни заведения, както и за разни изследвания и популчаване лечебни средства от държавните институти, се плаща установена такса в полза на държавата.

Таксите за лекуване, изследване и лечебни средства в окръжните и общинските заведения и лаборатории се определят от съответните окръжни или общински медицински съвети, а в частните лечебни (благотворителни) заведения и институти — от притежателите им, с одобрение от Върховния медицински съвет.

Установените такси се съобщават на местната санитарна власт за сведение. Всички изследвания, извършени в държавните, окръжни и общински институти и лаборатории, по искане на должностните лекари, се освобождават от такса.

Всички профилактични вакцини се отпускат бесплатно на държавните, окръжните и общински санитарни учреждения.

Чл. 122. От болнична и амбулаторна такса в държавните, окръжните и общинските болници се освобождават:

а) всички болни, които представлят свидетелство за бедност;

б) болни от заразни болести, които задължително се изолират;

в) обикновените и жандармерийски войници и трудовациите на служба;

г) арестантите;

д) проститутите, болни от венерически болести и всички венерично болни, които заявят, че съз бедни;

е) должностните лица по санитарното ведомство и техните семейства;

ж) държавните, окръжните и общинските служащи и работници, които немат никакви други доходи освен заплатата си;

з) всички тежко болни, намерени в безпомощно състояние или изпратени от полицейските власти. Материалното положение на тези болни се установява отпосле и, ако се укажат състоятелни или естеството на страданието не ги освобождава, плаща установената такса;

и) чужди подданици, ако е предвидено в съответните конвенции.

Всички болни, поменати в настоящия член при амбулаторно преглеждане и лекуване в обществените амбулатории, се ползват с безплатни лекарства от съответните държавни, окръжни и общински аптеки.

Чл. 123. За отглеждане неизлечимо душевно болни, епилептици, туберкулозни, слепи, глухи, сакати и т. н. се уреждат специални заведения — приюти, които се издржат от държавата, окръзите, общините и благотворителните дружества. Службата в приютите се води по специални правила.

Чл. 124. Всички места, които служат за лечебни цели, като климатически лечебни места, морски минерални бани и води, се намират под ведомството на съответните санитарни власти. Всеко лечебно място функционира според наредбите на тия власти.

Чл. 125. Разрешение за откриване частни лечебни заведения, освен за София, дето не се разрешава отварянето им, се дава от Върховния медицински съвет на лекари, на благотворителни, съсловни и други сдружавания.

Забележка. Съществуващите частни лечебни заведения в Столицата се затварят, като инвентарите им се откупват по действителната им стойност от държавата.

Чл. 126. Частните лечебни заведения се управляват от правоспособни лекари; те подлежат на контролата на местната санитарна власт и са длъжни да представят на последната всички сведения, според съществуващите наредби.

Чл. 127. Право на откриване частни бактериологически, химически, хигиенически лаборатории за изследване или приготовление на лечебни серуми и вакцини за санитарни цели, както заведения и фабрики за приготовление на лечебни, превързочни, дезинфекциционни и козметически средства се дава от Върховния медицински съвет на лица със специална подготовка — лекари, аптекари и химици.

Чл. 128. Върховния медицински съвет и местните санитарни власти контролират, както условията на пригответието, тях и качествата и дозировката на лечебните и другите средства.

Чл. 129. Откриването, както и условията, на които трябва да отговарят частните лечебни заведения, лаборатории, лечебни места, минерални бани и води и други санитарни заведения и начинът на функционирането им се урежда със специални правила.

Глава VI.

Санитарни фондове.

Чл. 130. При Дирекцията на народното здраве и при окръжните, околовръзочните и общинските санитарни управление се образуват санитарни фондове, които служат за постройка, подобрење и издржане на разни санитарни заведения, болници, санаториуми, приюти, подслони и други, както и за борбата против разни социални злини, като туберкулоза, венерически болести, малярия, детска смъртност, алкохолизъм и пр.

Построените, уредените или издржани санитарни заведения от благотворителни лица могат да носят името на дарителите.

Чл. 131. Санитарните фондове се образуват и подкрепват:

1) 10% от прихода на държавата от данъка върху общия доход;

2) от частни дарения и завещания;

3) от глоби, наложени от Върховния медицински съвет, от окръжните или общинските хигиенически съвети и от околийските и общински хигиентически съвети;

4) от таксите за удостоверения, издадени от санитарните учреждения, и

5) от други непредвидени приходи.

Чл. 132. Остатъците и ломощите дадени от държавата за благоустройствени цели и такива от бюджетите на окръжните съвети за същата цел, образуват особни фондове при надлежните окръжни санитарни управление, които се изразходват за същата цел.

Чл. 133. Особни правила определят подробно целите, средствата и начина за управлението на фондовете.

Глава VII.

Аптеки и дрогерии.

Чл. 134. Аптеките съм санитарни заведения, в които се приготвят, отпускат и продават лекарства и други санитарни материали.

Чл. 135. Аптеките съм обществени и частни.

Обществени аптеки съм: аптеките при държавните окръжни и общински лечебни заведения и при амбулаториите. Общините, окръжните комисии, държавата, благотворителните дружества и разните сдружавания за нуждите на техните членове могат да отварят обществени аптеки.

Частни аптеки съм: аптеките на правоспособните аптекари и онима при частните лечебни заведения. Последните служат само за нуждите на лежащите болни и персонала в тия заведения.

Чл. 136. Всички обществени аптеки, с изключение на онима при разните сдружавания, отпускат безплатно лекарства на лицата, поименати в чл. 122 от настоящия закон. Обществените аптеки без изключение могат да отпускат лекарства и на състоятелни лица според съществуващата аптечна такса.

Чл. 137. Всички аптеки, обществени или частни, се управляват от правоспособни аптекари, а по решение на Върховния медицински съвет и от аптекарски помощници. Амбулаторните аптеки могат да се завеждат и от помощния санитарен персонал.

Чл. 138. Отварянето на аптека става по решение на Върховния медицински съвет, а функционирането ѝ започва след одобрението от същия съвет протокола на местната санитарна власт, че аптеката отговаря на специалните наредления за аптеките.

Амбулаторните аптеки се отварят по решение на редовния окръжен хигиенически съвет.

Чл. 139. Право за притежаване аптека се дава на общините, на окръжните постоянни комисии, на държавата и на разните съсловни и други сдружавания с взаимна благотворителна цел.

Там, къде се укаже нужда от аптека, общината или общините съм длъжни да открият такава по решение на редовния окръжен хигиенически съвет.

Чл. 140. Там, къде нема лекар, не се дава право за откриване аптека.

Чл. 141. За нередовности в аптеката отговаря притежателът и управителят, а за неправилното отпускане лекове отговаря законодателя.

Чл. 142. Аптеките работят във всеко време.

В места, къде има две и повече аптеки, в съгласие с местната санитарна власт, в празнични дни и нощно време се нареджа дежурство на аптеките.

Чл. 143. В аптеките не може да се върши никаква друга търговия, освен да се отпускат и продават лекове, санитарни и лечебни материали, инструменти, козметически средства, химикали и приложими в медицината уреди.

Чл. 144. Забранено е на аптекарите да лекуват болни. Те могат да дават само бърза и неотложна помощ на боледелия, при невъзможност да се прегледа веднага от лекар.

Чл. 145. Забранено е на лекарите да приготвят и продават лекове. Това може да се позволи, само когато на разстояние 5 км. от местожителството на лекаря нема обществена или частна аптека. В такъв случай лекарите могат да приготвят и продават лекарства според аптечната такса.

Чл. 146. Там, къде има само една аптека, никой не може да я затвори за дългове или да продаде имуществото ѝ

на публичен търг, без предварително съгласие на Върховния медицински съвет. Съдебните власти в тъкъв случаи могат да наложат запор върху приходите на аптеката, до получаване съгласието на Върховния медицински съвет за продажбата ѝ.

Чл. 147. Приготвянето на всички лекове се извършва по одобрена или изработена от Върховния медицински съвет фармакопея, по се допушта такова и по други фармакопеи, ако в рецептата това е отбелезано от лекаря.

Чл. 148. Продажбата на лекарствата в аптеките става според изработената от Върховния медицински съвет алтечна такса.

Преработването на таксата става винаги, когато е необходимо.

Чл. 149. Обществените аптеки се снабдяват с лечебни средства от държавния централен аltechen склад. Ако склада не може да удовлетвори исканията, окръжията, общините и разните сдружавания могат да си доставят лечебни средства с одобрение на Върховния медицински съвет по друг начин. От същия склад могат да си доставят медикаменти и частните аптеки.

Чл. 150. Персонала в обществените аптеки получава освен заплатата си по щата за чиновниците и служащите, и известен процент възнаграждение от общия доход на аптеките в края на годината, разпределен съобразно със заплатите, които получава този персонал.

Чл. 151. Дрогерите съм търговски заведения за продаване на едро и дребно лечебни средства, превързочни материали, силно действуващи отровни и химически вещества и разни уреди, които имат приложение в медицината, техниката и занаятите. Те се управляват от правоспособни фармацевти.

Продажбата в дрогерите се извършва само от фармацевти и аптекарски помощници.

Лечебни средства, като медикаменти, превързочни материали и санитарни уреди се продават само на аптеките.

Чл. 152. Отварянето на нови дрогерии става с разчет да се падне на всеки три аптеки една дрогерия.

Чл. 153. Задръстено е на дрогерите да отпускат лекарства по рецепт. Също им е запретено да извършват аптекарски манипулации: като разделяне лекарствата на пакове, правене инфузии, декокти, разтвори, хапове, супозитории и др.

Задръстка. Лечебни средства, които не могат да се отпускат от дрогерите, се изброяват в специален списък, приложен към правилника за управление на дрогерите.

Чл. 154. Лечебните средства, които се отпускат от дрогерите, трябва да отговарят на изискванията на официалната фармакопея.

Чл. 155. Лекарства и вещества, силно действуващи и отровни, могат да внасят от странство само управлението на монопола на медикаментите, централният аltechen склад, обществените и частни аптеки и дрогерите.

Внасянето лекарства или проби от лекарства, не поименати в официалната фармакопея, се разрешава на лекари за лична употреба и за опитване.

На всеки индустриски или занаятчия също може да се разреши от местната санитарна власт да внася за занаята си отровни и силно действуващи вещества, въз основа на издадени от надлежните общински власти свидетелства, в които поименно се означават артикулите, нуждни за занятието му.

Чл. 156. Задръстява се вносът и продажбата на обикновен жълт фосфор и на продукти, съдържащи такъв, освен за лечебни и научни цели.

Чл. 157. Производството, търговията, употребата, вносът и износа на опиум, неговите деривати и техните соли става по специален правилник, изработен от Върховния медицински съвет.

Чл. 158. Заварените от настоящия закон аптеки и дрогерии запазват правата си; те функционират съгласно действуващите санитарни наредби до смъртта на притежателите им и изтичане на добитите им права. Притежателите на тия аптеки имат право пожизнено да продават аптеките си на други правоспособни фармацевти, ако държавата, окръжите и общините се откажат да ги откупят. Последните, обаче, не се ползват с това право. След смъртта на концесионера медикаментите, санитарните материали и прибори се откупват от окръжните или от общинските съвети за обществени аптеки или пък от управлението на монопола на медикаментите, от централния аltechen склад, или от некой аптекар по действителната им стойност, определена от комисия, в състав: представител на държавата, покупателя и представител на наследниците на починалия.

Държавата, окръзите и общините, ако е необходимо, могат да откупят всяка концесионна частна аптека, по действителната ѝ стойност.

Чл. 159. Особни правилници уреждат реда по управлението на аптеките и дрогерии.

Глава VIII.

Медикаменти и санитарни материали.

Чл. 160. Известни медикаменти, санитарни материали и уреди по списък, изработени от Върховния медицински съвет, които служат само за лекуване болни и за профилактични цели, а не и за друга употреба, съм придобили това право.

Чл. 161. В продължение на пет години от влизане в сила на настоящия закон, се въвежда монопола на медикаментите, санитарните материали и прибори. Медицинският съвет, в съгласие с Финансовото министерство, урежда управлението и начина на използването му.

Чл. 162. Персонала, който работи по този монопол, получава, освен заплатата си и известен процент от печалбите, получени от монопола.

Глава IX.

Правоспособност на санитарния персонал.

Чл. 163. За добиване правоспособност по медицината, фармацевтически и зъболекарството в България, свършилите тези науки трябва да съм български подданици и да издържат държавен изпит.

Чл. 164. Държавният изпит за свършилите медицински факултети, фармацевтически и зъболекарски отдели при медицински факултети, както в чужбина така и у нас, се произвеждат по специален правилник от комисия, състояща се от членове на Върховния медицински съвет и професори на Софийския медицински факултет.

Издържалите държавен изпит, по решение на Върховния медицински съвет получават пъзвомилно за свободна практика от Дирекцията на народното здраве.

Чл. 165. Акушерките, фелдшерите, помощник-аптекарите, санитарите, милосердните сестри и братя, дезинфекторите, санитарните надзоратели и масажистите получават свидетелство на правоспособност, след като издържат изпит по програма, изработена от Върховния медицински съвет.

Чл. 166. Освобождават се от държавен изпит: а) чужденците, професорите при Софийския медицински факултет; б) специалистите, поканени било от Върховния медицински съвет, било от Медицинския факултет за уреждане специални заведения и институти.

Чл. 167. Който иска да получи правоспособност по медицина, трябва да отговаря на следните условия: да притежава зрелостно свидетелство от гимназия, призната от държавата, диплом, че е завършил науките си във факултет по медицината и да е издържал държавен изпит, съгласно чл. чл. 163 и 164 от настоящия закон.

Чл. 168. Който иска да получи правоспособност по фармацията, трябва да отговаря на следните условия: да притежава зрелостно свидетелство от гимназия, призната от държавата, да е бил помощник-аптекар, да притежава свидетелство за завършено фармацевтическо образование, получено от фармацевтически факултет или признато висше фармацевтическо училище, да е издържал държавен изпит, съгласно чл. чл. 163 и 164 от настоящия закон.

Чл. 169. Който иска да получи правоспособност по зъболекарството, трябва да отговаря на следните условия: да има зрелостно свидетелство от гимназия, призната от държавата, да е свършил медицински съм специализация по стоматология и одонтология или специален зъболекарски отдел при Медицинския факултет и да е издържал държавен изпит, съгласно чл. чл. 163 и 164 от настоящия закон.

Заварените от настоящия закон зъболекари, както и ония лица, които следват по зъболекарство, преди влизане в сила на настоящия закон, запазват придобитите си права: те се ползват с правата, предвидени в чл. 123 от закона за опазване общественото здраве от 1909 г.

Чл. 170. Званието помощник-аптекар се дава на лица съм завършено гимназиално образование, които съм прекарали две годишно обучение в аптека и съм издържали изпит, съобразно съм чл. 165 от настоящия закон.

Чл. 171. Званията зъботехник и масажист се получават от лица най-малко с програмициално образование и специална подготовка, призната от Върховния медицински съвет, и след издържането на изпит.

Чл. 172. Съм званието медицински фелдшер се ползват лица, които преди влизането на настоящия закон в сила съм придобили това право.

Званието фелдшер се дава още на лица, които съм свършили санитарно-подофицерско училище и съм издържали изпит, прекарали курс или училище и съм издържали грама, изработена от Върховния медицински съвет, най-късно една година след влизането в сила настоящия закон.

Чл. 173. Званието акушерка се дава на жени, които отговарят на следните условия: да имат свидетелство за завършено най-малко 4-то отделение и да съм завършили акушерско училище или специален курс, признати от Върховния медицински съвет.

Чл. 174. Званието милосердна сестра се дава на жени, свършили специално училище при държавните и окръжни болници или при болницата на дружеството „Червен кръст“ по програма, изработена от Върховния медицински съвет. Образователния ценз за милосердни сестри е завършено програмициално образование.

Званието милосердна сестра и брат могат да получат и служители в болницата, служили най-малко пет години и показали особена ревност и вештина по гледане болните и изпълнение службата изобщо, след като издържат изпит по специална програма.

Чл. 175. Санитарно лице, което е изгубило психическите си качества, се лишава от право да упражнява професията си. За изгубване право на практика се пропуска Върховния медицински съвет.

Глава X.

Практика на санитарния персонал.

Чл. 176. Само на правоспособни лекари е позволено да лекуват, да извършват медицински експертизи и да издават медицински свидетелства и актове.

Чл. 177. Зъболекари, който не съм медицински лекари, се занимават само с болести на зъбите; те немат право да лекуват други болести, да правят обща анестезия, да предписват лекарства за вътрешна употреба, нито да пишат рецепти, освен по специалността си.

На зъболекарите не е позволено да оставят за свои заместници неправоспособни лица.

Чл. 178. На фелдшерите, който имат десетгодишна държавна, окръжна, или общинска санитарна служба, се разрешава свободна практика в селските общини, где нема лекар. Волнопрактикущите фелдшери съм под премия надзор на околийските лекари.

Чл. 179. Упражнението на занятието помощник-аптекар, акушерка, фелдшер, милосердна сестра и брат, санитарен надзорател, дезинфектор, зъботехник и масажист се урежда с правилници, изброени от Върховния медицински съвет.

Завършилите акушерки в съкратен акушерски курс с образователен ценз от 4-то отделение най-малко, могат да упражняват занятието си само по селата и в малките градове до 5.000 души население.

Чл. 180. Всеки лекар и зъболекар на служба или не, има право да се занимава съм свободна практика и да получава възнаграждение за труда си според таблицата за таксите, изработени от съответните съюзни организации и одобрени от Върховния медицински съвет.

Чл. 181. Всеко санитарно лице при установяването си на практика в една община е длъжно незабавно да извести на окръжния лекар, като представи пъзвомилното си за право собственост, ако му бъде поискано.

Чл. 182. Всеко санитарно лице е длъжно да уведомява санитарните власти за всяка констатирана от него заразна болест или съмнителна такава, както и за всеки умрел от съмнителна болест, съгласно чл. чл. 83 и 84 от настоящия закон.

Чл. 183. Всеки лекар е длъжен да дава медицинска помощ в местожителството си на родилки, отровени, тежко ранени и изобщо в случаи, когато живота се намира в опасност и лекарят е повикан за това.

Ограничение в местожителството не се отнася и до должностните лица окръжни, околийски и общински лекари в районите им.

Чл. 184. Забранено е опийване (обща анестезия), както и извършване операция с диагностическа цел, без съгласието на родителите или роднините, ако болният е малолетен или се намира в несъзнание, освен в случаите, когато живота му е в опасност.

Хипнотизирането се допушта, само с лечебна цел, и то най-малко от двама лекари.

Чл. 185. Забранява се на лекарите, аптекарите, зъболекарите изобщо на всички санитарни лица и частни лечебни заведения да дават обявления с измамливи и неверни съжджания, да рекламират методите на лекуването и лекарствата, да си служат с мисити и да примамват по какъвто и да е начин клиентелата.

Позволено е само да се поставя надпис на жилищата и заведенията и да се дават обявления в печата, като се обозначава само името, специалността, приемните часове и адреса на санитарното лице и заведение.

Чл. 186. Забранява се на несанитарни лица да лекуват, да правят реклами за лекуване разни болести, да продават лекарства и лечебни уреди и да се занимават с миситство.

Чл. 187. Забранява се както на санитарни, така и на несанитарни лица да си присвояват научно-санитарни титли, за които немат нуждните документи, или имат такива, но непризнати от Върховния медицински съвет.

Глава XI.

Права и задължения, назначение и уволнение на должностните лица.

Чл. 188. За да бъде назначено лице на държавна, окръжна или общинска служба по санитарното ведомство, трябва да отговаря на предвидените в настоящия закон за всяка длъжност условия.

Чл. 189. Должностно лице, което е възложено да води борба със чума, холера, едра шарка и петнист тиф в места, обявени от Върховния медицински съвет за заразени, получава двойна заплата.

Чл. 190. Должностно санитарно лице, което в борбата със заразните болести се зарази и умре или стане неспособно за работа, то или наследниците му (жена, деца, баща, майка), освен следващата се инвалидна пенсия, получават за един път и възнаграждение, равно на целата годишна заплата.

Чл. 191. За специална подготовка и за опресняване знанията по специалността на лекарите и химиците може да се разреши отпуск до шест месеца със заплата, по решение на Върховния медицински съвет.

Чл. 192. За началници отдели и главни инспектори при Дирекцията на народното здраве и началници на хигиеническия, бактериологическия, химическия и съдебно-медицинския институт при същата Дирекция се назначават по решение на Върховния медицински съвет, лица със специална подготовка и с не по-малко от 10-годишна служба.

За началници на хигиенически лаборатории при местните санитарни управление и началници на отделения при хигиеническия, бактериологическия, химическия и съдебно-медицинския институти се назначават специалисти лекари, химици и аптекари с не по-малко от 8-годишна практика.

За началници на отделения при местните хигиенически лаборатории се назначават специалисти лекари и химици със 4-годишна практика по специалността си.

За началници на гранични санитарни райони се назначават лица със специална подготовка и 6-годишна практика.

За старши общински лекари се назначават лица с не по-малко от 4-годишна санитарно-административна практика или такива, които имат не по-малко от 5-годишна практика.

За околийски и градски лекари се назначават лекари с не по-малко от 2-годишна служба или 3-годишна практика.

За управители-лекари на болници със специални отделения се назначават лекари с 10-годишна практика и с не по-малко от 4-годишна болнична служба.

За старши лекари в болници със специални отделения се назначават лекари, които имат не по-малко от 6-годишна практика или 5-годишна служба и съзиджали конкурс по програма, изработена от Върховния медицински съвет. Тия лекари остават в продължение на 10 години несменяеми по длъжност. Старшите лекари, които до влизането на настоящия закон в сила имат повече от 10-годишна служба, като старши лекари, се уволяват.

За старши ординатори се назначават лекари, прекарали дългогодишна служба като младши ординатори; те не могат да останат повече от три години на тази служба. Заварените старши ординатори, които имат повече от тригодишна служба, се уволяват.

За младши ординатори се назначават лекари, издържали дългогодишни изпит. Те не могат да останат на тази служба повече от две години. Заварените младши ординатори, които имат повече от дългогодишна служба, се уволяват.

Във всички санитарни заведения могат да бъдат назначавани и свръхщатни лекари с права и задължения на ординатори без заплата.

Службата на свръхщатните лекари и такава, прекарана в университетските клиники, се зачита като държавна служба.

За управител-лекар на болница без специални отделения се назначава лекар, който е бил старши ординатор или асистент при факултета по вътрешна медицина или хирургия в продължение на 4 години или лекар, който има не по-малко от 8-годишна практика и специализация по хирургия или вътрешна медицина.

За управител-лекар на санаториум и специална болница се назначава лекар с 5-годишна практика и дългогодишна служба по специалността.

За управител-лекар на приют се назначава лекар с 5-годишна практика.

Чл. 193. За домакини на болници, приюти и санаториуми се назначават фелдшери и лица със средно образование след изпит по програма, изработена от Върховния медицински съвет и след тригодишна служба, като помощник.

Чл. 194. Назначенето на държавна служба на лекарите, зъболекарите, химиците, аптекарите, инженерите и други лица с висше образование става по решение на Върховния медицински съвет и по предложение на Дирекцията на народното здраве със заповед от Министра на вътрешните работи и народното здраве.

Другите държавни должностни лица по санитарното ведомство като домакини-отчетници, помощници-аптекари, секретари, фелдшери, акушерки, санитарни надзорници, дезинфектори и пр. се назначават със заповед от Дирекцията на народното здраве.

Писари, разсилни, градинари, готвачи и други служащи в санитарни учреждения се назначават от съответните началници на учрежденията.

Чл. 195. Назначенето на лекарите, и на други должностни лица по санитарното ведомство, издържани от окръжните и общински съвети, става от окръжния или общински съвет при същите условия, както и държавните должностни лица.

За санитарния персонал пределна възраст нема.

Глава XII.

Санитарни съсловия.

Чл. 196. Всеки лекар и аптекар в България е дължен, след като придобие право на свободна практика в страната, да се запише член на съответното съсловие (лекарско и аптекарско сдружение), които съз по едно за цела България. Също и всички лица от помощния санитарен персонал: фелдшери, помощници-аптекари, акушерки, зъболекари, болногледачи, сестри и др. съз длъжни да се запишат в техното сдружаване, което е едно за целата страна.

При тия сдружавания се образуват фондове за взаимна осигурявка и подпомагане, субсидирана от държавата, окръжните и общински съвети.

Чл. 197. Управлението на лекарската и аптечната каси и она на помощния санитарен персонал от сдружаванията съз длъжни всяка година да представят в Дирекцията на народното здраве отчет за състоянието на фондовете.

Чл. 198. Лекарското и аптечното съсловие съз длъжни да дават своето съдействие на обществената власт по разрешаване на специални и социални въпроси, както и по уреждане и управление на страната в санитарно отношение и да бди за своето морално достойнство.

Чл. 199. Лекарското сдружение се ползва със следните права:

а) да се произнася за санитарните нужди на страната, да внася във Върховния медицински съвет предложение за необходимите санитарни реформи, и

б) да издава етически правила, задължителни за всички практикуващи лекари в страната, след утвърждаванието им от Върховния медицински съвет.

ЧАСТ ВТОРА.

Глава I.

Наказателни разпореждания.

Чл. 200. Должностните лица по санитарното ведомство, отговарят в службата си по дисциплинарен и углaven ред.

Реда за углавната отговорност на должностните лица по санитарното ведомство е определен от углавното съдопроизводство.

По дисциплинарната отговорност на санитарния должностен персонал се произнася надлежната дисциплинарна комисия.

Чл. 201. За нарушение на чл. чл. 58, 64, 67, 70, 71, 73, 75, 77, 78, 79 от част II, гл. I. — Санитарното благоустроителство — на настоящия закон и произходящите от него правилници, окръжните и градски хигиенически съвети и околовръстните хигиенически съвети налагат глоби и наказания на виновниците, предвидени в чл. чл. 32 и 40 от настоящия закон.

Глобите, наложени от същите хигиенически съвети, се събират от съответните финансово власти и постъпват в полза на санитарните фондове при съответните санитарни управления.

Чл. 202. За нарушение на чл. чл. 85, 86, 89, 94, 97, 99 от гл. III за заразните болести, чл. чл. 102, 104, 105, от гл. IV за мяртваци и гробища, чл. чл. 125, 126, 129 от гл. V за болници и приюти, чл. чл. 135, 137, 138, 139, 141, 142, 143, 144, 145, 147, 148, 151, 153, 154, 155, 156, 157 и 158 от гл. VII за аптеките и дрогерите, чл. чл. 177, 180, 181, 182, 183, 184 от гл. X за практиката на санитарния персонал, чл. чл. 196, 197 от гл. XII санитарни съсловия от настоящия закон и произходящите от него правилници, ако виновните не подлежат на углавна отговорност, Върховния медицински съвет, налага глоба до 5.000 л., които постъпват в санитарния фонд при Дирекцията на народното здраве. Наложените глоби се събират по реда за събиране държавните данъци.

Чл. 203. Който упражнява медицината, акушерството, аптекарството и зъболекарство, без да има за това право на практика, се наказва от Върховния медицински съвет с глоба от 1.000 до 5.000 л. и конфискуване на всички медикаменти, препарали, апарати, инструменти, материали и др. Ако причини телесна повреда или смърт, съди се от общите съдилища по съответните разпореждания на наказателния закон, като се вземе мнението на Върховния медицински съвет.

Същото наказание се налага и на санитарно лице, получило право на практика, ако престъпи или превини пределите на дадените му права.

Чл. 204. За нарушение чл. 185 от настоящия закон виновните лица се наказват от Върховния медицински съвет:

- а) за пръв път с глоба от 3.000 до 5.000 л.;
- б) за втори път с глоба от 10.000 до 30.000 л.;
- в) за трети път с лишаване от право на практика за шест месеца;
- г) за четвърти път с лишаване от право на практика за винаги.

Чл. 205. Притежателите на лечебни заведения, които си служат с непозволени реклами и с мисити, се наказват от Върховния медицински съвет за пръв път с глоба от 5.000 до 20.000 л., за втори път със затваряне на лечебното заведение за 6 месеца, а за трети път със затваряне заведението винаги.

Чл. 206. За нарушение на чл. чл. 186 и 187 от настоящия закон, виновното лице се наказва от Върховния медицински съвет за пръв път с глоба от 5.000 до 20.000 л., за втори път от 20.000 до 40.000 л., а за трети път съди по решението на Върховния медицински съвет от общите съдилища и се наказва със затвор от 1—3 години.

Чл. 207. Санитарни лица и притежатели на частни лечебни заведения, за които се установи, че приемат на лечение болни, със цел да ги експлоатират, без да спазват интересите на болните и научните изисквания, или без да дават материалните условия, предвидени в съответните устави на лечебните заведения, се наказват по решение на Върховния медицински съвет:

а) санитарните лица за пръв път с глоба от 8.000 до 10.000 л. и лишаване от право на практика за 6 месеца, а за втори път с глоба от 15.000 до 20.000 л. и лишаване от право на практика за винаги;

б) притежателите на такива заведения за пръв път с глоба от 15.000 до 20.000 л. и със затваряне лечебното заведение за шест месеца, а за втори път с глоба от 30.000 до 40.000 л. и затваряне лечебното заведение за винаги.

Чл. 208. Решението на Върховния медицински съвет и на хигиеническите съвети, с които се налагат наказанията за нарушение на този закон, съм окончателни и не подлежат на обжалване.

В случай, че от лицето, което е осъдено на наказание за нарушение на този закон се открият нови обстоятелства, които не съм могли да се имат пред вид при издаване на ре-

шението, същото лице може да поиска ревизия на това решение от учреждението, което го е издало. Искането за това требва да бъде направено в едномесечен срок от деня на съобщението за привеждане решението в изпълнение.

В този случай, може да се поиска спиране изпълнението на решението, като се представи залог в размер от 50 до 4.000 л., според важността на наложеното наказание, определен едновременно с издаване на решението за налагане на наказанието.

Този залог се внася на властта, натоварена с изпълнение на решението, и се повръща на лицето, което го е внесло, ако се отмени решението, ревизията на което е искана. В случай, че молбата за тая ревизия не се уважи, залога се внася като приход на санитарния фонд на надлежното санитарно учреждение.

Чл. 209. В решението, с което се налага глоба, едновременно се определя с колко време лишение от свобода тя се заменява. В случай, че не внесе глобата, като се пресметат за всеки 100 л. по един ден тъмничен затвор.

Глава II.

Преходни положения.

Чл. 210. Окръжните и общински съвети, до произвеждане на първите окръжни и общински избори, след влизането в сила на настоящия закон в двумесечен срок, избират респективните началстващи санитарни лица, които имат права и задълженията на настоящия закон.

Чл. 211. Всички закони, правилници и наредби, които противоречат на настоящия закон, се отменяват.

(Председателското място се заема от подпредседателя Г. Марков.)

Председателствуващ Г. Марков: Има думата г. министъра на правосъдието.

Министър П. Янев: Г. г. народни представители! Настоящия законопроект е много сериозен и по него, действително, ще трябва да се говори детайлно, обширно, защото има да се установят работи, които не съм били досега и които никому могат да се видят като несъвсем временни или неуместни. Но ако в законопроекта сам по себе съм тъй както е внесен, се намерят сериозни дефекти от гледището на ония, които ще говорят върху него по принцип, мен ми се стурва, че, ако същите господи дойдат в комисията и помогнат, много от тия дефекти ще могат да паднат, много от тия подобрения, които биха искали да се направят в законопроекта, там ще се направят, и при второто четене, при което може ще може да се говори, както при първо четене, ще могат пак да се доразвият някои и други полезни мисли в случая. Затуй аз ще моля Народното събрание да приеме законопроекта по принцип, а на второ четене, които желаят да говорят Толкова, които се позволява да се говори по принцип, ще говорят, като в същото време техния труд ще може да влезе в самия законопроект през самата комисия. Толкова повече, че след тая точка вече не сметаме да минем на друга точка от дневния ред и можем да видим заседанието за утре; иначе, ще трябва да се продължи заседанието, докато се свърши с тая точка.

П. Паскалев (д): В детайли нема да влизаме.

Министър П. Янев: Аз вървам, че тогава ще продължим и ще закъснем. Затуй нека в комисията, така да се каже, дойдем и свършим оная работа, за която инакто тук бихме приказвали и губили време.

Н. Георгиев (з): А по принцип пак ще се изкажем по- подробно.

Председателствуващ Г. Марков: Чухте молбата на г. министъра на правосъдието и, ако сте съгласни, да отложим разискванията за второто четене, като си запазите правото да говорите по два часа, както при първото четене.

Д-р М. Сапарев (к): Искам думата.

Председателствуващ Г. Марков: Има думата народния представител д-р Марко Сапарев.

Министър К. Томов: Ами защо не гласувахте предложението?

Д-р М. Сапарев (к): (От трибуната) Г. г. народни представители! Въпроса за народното здраве е много важен, толкова важен и основен, щото той требаваше да предпостави всички овеша закони досега, които съм вписани като актив на вашето управление; в същото време той требаваше да бъде поставен не така спонтанно и внезапно, та да не може нико народното представителство да присъствува тук, да вземе участие, нико пак с предложението, с което сега ни сезира г. министъра, да иска да го претупаме малчаливо, за да го оставим на второ четене, та тогава да се струпат и специалните предложения, които ще стават по отделните параграфи, за да може по тях начин да се мине прибуждано с него.

Министър К. Томов: Тия специални предложения могат да се коригират в комисията.

Д-р М. Сапарев (к): Мен ми се струва, че едно левистическо правителство, което си задава за цел и декларира, че то се стреми да издигне покорусената мощ и да възстанови благосъстоянието на нацията, требавше да почне именно с този законопроект, с който да се постеле на останалото законодателство; защото никой от вас не може да отрече, какво всеки съзнател, че здравето е най-ценното в живота на човека и на целото общество.

Действително, днес човек като съзнател това, не може или не е поставен в такива условия, щото да може да защища добре своето здраве. Поговорката казва: „Човек, когато има здравето, не умеет да го пази, а когато го загуби, много съжърби“. Към това го е приучила г. г. народни представителност, която не дава възможност на човека да заживее съгласно естествените закони на човечия организъм; към това го приучава онът обществен строй, който дава възможност на едно низшко малцинство, господствуващо в живота, да гради собственото си благодеяние за сметка на здравето и живота на огромното работеще мнозинство. Такова едно класово общество не може да разглежне, една обширна здравна политика, и такава, която да проангажира интересите на всички съсловия и класи и да може да прескочи от делините интереси. В такова едно общество не може да се постави едно законодателство за защита на народното здраве в неговата пълнота и широчина, та да, щото под напора на санитарни мероприятия да може администрацията и санитарната организация да се тури в движение и в служба, подпомогната от целото население за действителни резултати по охраната на народното здраве. На практика, буржоазията, като едно охолно и комфортно настанено малцинство, има всичките привилегии не само, но и всичките условия и предусловия, за да не заболева тъй много и да не дава тъй много жертви. За него е дадено преди всичко хубавото жилище, хигиеничната квартира, доброкачествената храна, топлото облекло и спокойствието и по тях начин оградено е предварително от атаките на заразата. Заради това малцинството, буржоазията, като господствуващо, ако се явява отчасти заинтересовано да урежда санитарното дело, тя по прави с оглед на своите ограничени класови или групови интереси. Защо? Често пъти епидемиите се явяват безщерманни: те могат да нахлуят, когато намерят удобна почва между населението в бедните квартали, а могат да нахлюят и в светлото и удобно жилище на богатия и там да направят своите опустошения. Дотолкува, доколкото има опасност, щото дадена зараза, дадена епидемия да нападне работниците в дадена фабрика, доколкото може да нахлуе в казармата, доколкото може да бъде спъннато производството и транспорта, дотолкува се явява интересът у гостодствувашата класа да нареди една санитарна организация, да даде една постановка на санитарното дело, такава, която в резултат да пониши известната защита и ограждане на нейните собствени интереси, но не и по-далече от това. Ето защо ние виждаме, че буржоазията въобще, не само в България, пристига към уреждане на санитарното дело много нещо отнело; тя създада закони, създава една организация, която в крайна сметка гарантира запазването на казармите и фабриките, запазване прекъсването на транспорта и производството, тъй като има опасност да се затварят от епидемии и например училища. Обаче въпреки това, че не може да даде една действителна санитарна организация и да разглежне една действителна за здравето политика, тя не е готова да отстъпи траката или ръководството на тази предохранителна санитарна организация, и да го даде в ръцете на заинтересованите, боледуващи огромни работящи маси.

У нас досега е било също така изоставено санитарното дело, за да не може населението в толков години уж културна деятелност на едни партии, изходящи от буржоазията, да се похвали с едни действително рационални санитарни и здравни грижи за себе си. Заразителните болести и за професията в нашата страна съм вече станали обикновено явления. Болниците не достигат да поберат дори една трета от населението, което е заболело. Те в същото време съм в едно много мизерно състояние, в един хаос, в едно състояние, което не може да удовлетвори елементарните изисквания на една такива лечебни заведения. Хигиената на обществените заведения е също занемарена. Детската и общата смъртност е приведена грамадни размери. Социалните болести: туберкулозата, малярията, венерическите болести, и прости туциания върхнат такива опустошения, щото израждането на населението и създаването на едно хиляво поколение е очебищо. За съжаление, ние в България не разполагаме с една добре организирана и всестранна статистика, за да можем да видим цифрено, чрез данни, действителното състояние на народното здраве в нашата страна. Ако това би било възможно да се погледне чрез таинства едни данни, вие бихте просто настражнали от ужас, защото населението мре, и поголовно се изтребява от всичките тези напасти, които аз току-що изредих. Но дотолкува, доколкото ние разполагаме със цифри, касащи се до смъртността, раждането и заболеваването, ние имаме следующото очертание на положението. Изобщо от 1874 до 1894 г. у нас само, и в Гърция и Испания, в сравнение с другите европейски държави, смъртността е расипала и разделянията съм били намалявани. Доклада на Централния хигиенически съвет през 1919 г. констатира същото: че смъртността у нас се е двойно почти увеличила в сравнение с годините преди войните, още повече пак за десета. Преди войните сме имали от 21.4 до 22% — а след войната следва увеличение на смъртността: та през 1914 г. 22.6%, през 1915 г. — 23.8% през 1916 г. — 27.5%, през 1917 г. — 27.4%, през 1918 г. — 36.5%, когато нормалната смъртност в културните страни не надминава 11 или 15%. Това е процентът за общата смъртност в цялата страна, а по отношение на известни местности, окръзи и градове тя достига дори, както е забележано във Варненския, Пловдивския, Плевенския и други окръзи дори, до 75% смъртност. Покачна е смъртността, следователно, с 35% от тая през нормалните години. Самите военни години ни донесаха и други загуби. През последната война ние имахме загуба 437.000 от по-малко раждания от нормалните години и 45.200 по-голяма смъртност от преди войните. Или всичко 482 хиляди, които правят близо половина милион от целото население, без да говорим за детската смъртност и опустошенията на туберкулозата, за които ще спомена по-нататъж.

След мировата война създадоха се елементи за влошаване санитарните или здравни условия на живота; увеличи се числото на заболеванията, увеличи се и жертвите. Среди това ние имаме престъпното наехайство и банкрота на буржоазията класа у нас, която тъй като до войните, така също и след тех, не отдава никакво сързано внимание на това именно пагубно състояние и рушение на народното здраве. Изтребленията от големите епидемии, всичките социални бичове и злини, които разядват обществения организъм, ще си останат и занапред печална привилегия на този строй, на този режим и в същото време като един паметник за безсилното на господствуващата буржоазна класа. Лопите санитарни условия, политическото съжеление на масите и големия раст на работническото движение ще имат все повече в конфликт с лошите санитарни условия и нуждата все повече ще напира за такива именно мероприятия, които ще трябва да ограждат рационално индивидуалното и обществено здраве; борбите, за да се съживи с инертното отношение спремо здравните интереси на обществото, ще се разрастат все повече, но дотогава въпреки това, които е на власт, и има управлението вместо да се защищат за общественото здраве, ще трябва да върви по стария път. Тъ ще трябва — принудено е към такова действие — да създада закони от никого неизпълнявани или изпълнявани тъй, както са били изпълнявани те от 45 години насам; да създада, както при другите режими, санитарна политика, отдалечена от нуждите на времето и да създада една санитарна организация, която ще бъде също така куха и бюрократична.

В мотивите на закона вие констатирате следующето: (Чете) „Здравословното състояние е най-доброто мерilo за културното развитие и преустановление на един народ“. Верно

е, ще кажа и аз, че културното състояние или състоянието на народното здраве у нас е действително един показател за културата на отговорната, гospодствувашата класа у нас, и че туй състояние действително изразява прогреса на тази нация. Но, ако погледнем тие стълбите и цифрите, които обобщават състоянието във всичките страни, в целия свет, ние ще видим, че България е подредена в реда на най-големата смъртност, в стълбеща на най-низката култура, в ранга с най-малкото придржст на населението. Неко ще каже, че в известни години е констатиран известен придржст на нашето население, но това не е придобив. Още не е това актив за организацията на санитарното ни дело и за състоянието на народното здраве у нас затуй, защото това придржст и придржст. У нас малкия придржст е произлизал от малкото раждане и от големата смъртност. И прав е Майо Шмит, като каза: „Не може да се смета благоустроена една страна, дято населението се ражда, за да бъде сметено като мухи“. Големото раждане, като се компенсира с умиращията, макар и да създава отначало придржст, още не показва, че благоустроението на тази страна е добро, а на против, говори за още по-големата и низка степен на санитарната култура. И много естествено е тогава, че и нашата страна в туй отношение се числчи към низад останалите ориенталски страни. Не напразно казват и за България, че това е една ориенталска страна, и че ние сме ориентали.

Права е мисията, която се казва, че прогреса на дадено общество се набелязва от минуването му, от състоянието на болест към състояние на здраве. У нас, обаче, това е ставало обратно. Ние виждаме, данните какво показват, че ние в същото време съжалдаме и низката степен на санитарната култура у нас. Ние виждаме, как в същото време санитарното дело е било подхвърлено на производството на онази санитарна управа, която е следвала вариантиите в общото държавно управление. Не е имало досега едно общо държавно санитарно законодателство, което да е съществувало като действителност, като практика, без да бъде само едно желание. На против, санитарната организация у нас е била поставена в подчинение — на кого мислите? — на министъра на полицията, а, следователно, и на администрацията. В хигиеническия съвет председателя на съвета не е лекарят, а е юмрят или оконийския началник. Същото е и горе, във Върховното управление: директорът е един подчинен орган на министъра. И вие действително вървите по същия път, без да държите сметка, че съдържанието на мотивите на законопроекта не съвършено, но абсолютно не отговаря на съдържанието в текста на законопроекта, че той е в пълно противоречие с тях. Вие, напр., тук действително констатирате, че (Чете) „От освобождението досега Дирекцията на народното здраве не е схващала своите премии задачи за опазване здравето на народа. Тя не се е грижила да премахне причините на болестите и неджзите чрез санитарното благоустроичество, а се е грижила повече да лекува болните чрез лекарите и болничните и т. н.“ В по-раннишия проект, който се отдръпна, имаше един пасаж в мотивите, дято същото нещо се казваше: че на министъра на вътрешните работи, която е върховен началник на този отдел, поради залисията в неговото останало ведомство — полицията, администрацията — досега в продължение на 45 години не му е оставало време да замисли за здравните интереси на народа. И ето ние бихме допуснали веднага, като четем тези мотиви и констатации в него, че вие, идейки да констатирате това, идете и да коригирате визираното иенормално положение и да дадете една нова организация, една нова постановка, нова ориентация на санитарното дело — такава, която вече ще го предаде в ръцете на такива фактори, които ще имат времето, па и ще благоволят най-сетне да се занимаят с интересите на народното здраве, за да оправдаят шоен назначението си и поста си.

В месеца на вашето управление се направихте в областта на туй дело, това е, че в държавния ви бюджет, в рубриката на нова бюджетна пера, което се дава на Министерството на вътрешните работи за 1922/1923 г., отделихте едва 118 milionna лева и нещо. Вие бихте казали веднага: че малко ли е туй? Но вижте, как се разпределят тези. От тези 118 milionna лева 20 milionna лева отидоха за покупка на хинин, който също така се продава, но не се раздава на бедното население; 55 milionna лева са предназначени за болничното дело и само 68 milionna лева остават за народното здраве, от които 14 milionna лева са определени за предпазна медицина, за благоустроичество, за борба с епидемиите и пр. и 54 milionna лева отидоха за издръжка на дирекция, институти и т. н. Какво означава туй? Това означава, че, сметнато в Швейцарски стопинки, само 9 стопинки отиват за предпазна борба, а 33 стопинки се дават за лечение. Данжк, обаче, се съмнява на глава за една година по 900 л., които правят 30 швейцарски франка. Следователно, у нас 60 или 70% от разходните бюджетни пари отиват за лечение, а пак остана-

мери се едно лице, един лекар, който се нарече независим и който се оказа много удобен уж да попие народовластието от вас и да го изрази и в санитарната област. Той независим лекар се тури начело на санитарното управление при вашия режим и той направи още тогава своята декларации в печата, като каза, че той именно ще обнови санитарното дело и ще прокара в него изборното начало, ще прокара народовластническия принцип. Още отсега бързам да ви кажа, че действително този лекар се оказа в всичката си досегашна дейност толкова независим, че като директор на народното здраве, той зедната падна в пълната зависимост на санитарния подофицер, народен представител И. Пандов.

Председателствуващ Г. Марков: Той ще Ви отговори.

Д-р М. Сапарев (к): Аз знам, че ще говори.

И. Пандов (з): Аз може да съм овчар и пак да мога да управявам. Нищо не значи, че съм санитарен подофицер.

Д-р М. Сапарев (к): Да, да! — Но, г. г. народни представители, без да се мамим от хубавите декларации, които ни се правят, в всеки случай, имаме до тоя момент, известна дейност проявена и в тази област. Ние, напр., имахме редки случаи да наблюдаваме необикновено явление тази година тук, в камарата, как се произвеждат лечителите — фелдшери по парламентарен ред. Вие знаете, че след войната стана едно общо намаляване на армията, а заедно с това съкратяване на армията се уволни и един голем кадър от санитарни подофициери, носачи през време на войната, които останаха също така да произволят. Когато ставаше туй, управяваха общоделците и демократите; те не се загрижиха за тоя санитарен персонал, който сега, именит недраг се изхвърляше на улицата като безработен. Дружбашите, които требвате повечко да управяват, се натъкнаха на необходимостта да се спряват и с онни нужди или с оння натиск, който идеше отдолу, от страдущото и боледуващо население, което с право искаше от тях да оправдае думите, казани в месеци. И какво требвало да дочакаме? Чакахме да се удовлетвори крещящата нужда — да се даде действително рационална и квалифицирана медицинска помощ на боледуващото население, една нужда, която изисква да скажаше пространството, да улесни съобщението между лекарят и селското население, между боледуващите в селата и градските болници. Тогава за да се постигне това се яви законодателният ви положение тук, и вие с вога си произведохте в лечителите тези имено санитари. Защо ги създавате като такива? Аз съм уверен, че ако вие заболеете, макар да сте в селата, ще миннете покрай тех, без дори да ги консултирате за един съвет, и, щом имате да платите медицинската помощ на лекаря в града, ще отидете там, както правите сега всички. Но понеже покрай като вас състоятелни има и бедни в селата — а това съ масата — тънеша и в големо невежество (благодарение режимите на старите партии досега) — вие сметнахте, че те могат да се заляжат, като им се прати една сурогатна, една фалшивицана, една слаба медицинска помощ, недокументирана, която, обаче, като евтина, донада на кисията на туй малоимотно население. Ето, разчитайки на туй, вие ни дадохте туй чудовищно гласуване в парламента за създаване на селски лечители.

Обаче най-важното, което вие направихте в областта на туй дело, това е, че в държавния ви бюджет, в рубриката на нова бюджетна пера, което се дава на Министерството на вътрешните работи за 1922/1923 г., отделихте едва 118 milionna лева и нещо. Вие бихте казали веднага: че малко ли е туй? Но вижте, как се разпределят тези. От тези 118 milionna лева 20 milionna лева отидоха за покупка на хинин, който също така се продава, но не се раздава на бедното население; 55 milionna лева са предназначени за болничното дело и само 68 milionna лева остават за народното здраве, от които 14 milionna лева са определени за предпазна медицина, за благоустроичество, за борба с епидемиите и пр. и 54 milionna лева отидоха за издръжка на дирекция, институти и т. н. Какво означава туй? Това означава, че, сметнато в Швейцарски стопинки, само 9 стопинки отиват за предпазна борба, а 33 стопинки се дават за лечение. Данжк, обаче, се съмнява на глава за една година по 900 л., които правят 30 швейцарски франка. Следователно, у нас 60 или 70% от разходните бюджетни пари отиват за лечение, а пак остана-

лите 20—25% остават за предпазване. В Англия е обратното. Същото именце беше едно време и в царска Русия, когато от едната рубла 95-те копейки се определяха за лечение, т. е. да гасятожара, когато е избухнал, а само 5 копейки — да изтреваши заболяването, кюнето ще рече да поставиш с главата наддолу санитарното депо.

По-нататък ние виждаме, че, прикарвайки този зако-проект, в същото време се прикарва и следващето. В болнищите, където не се създават условия дори да функционират добре за толкова легла, колкото съм предвидени гдето нема средства за веществени разходи, гдето нема напр., тоалетно, храна, и болниците, дошли от село, се връщат назад и най-малкото, ако се приеме некой от тях, му се казва: иди си купи лекарства от частна аптека, иди си набави храна от село, или иди си донеси дърва, за да можеш да се грееш в болничната стая, където ще лежиш и отнес се и храната на персонала, наемали се и заплатили на лекарите и фелдшерите, като им отнеха дори и облеклото.

В мотивите си дружбашкото правителство казва нещо подобно: за да не схващат досегалните директори и министри на вътрешните работи назначението си, се дължало на бюрократическия характер на санитарната организация и в същото време го отдават и на неотговорните фактори, политически лица, които не можали да отстояват интересите на туй дело и на тази организация. Как, обаче, вие разрешавате въпроса сега? Които говорят против един бюрократичен характер, бюрократичен състав на тази санитарна организация, би требовало да се допусне, че тъжко против този характер на организацията ще се противопостави и сегашния законопроект. Те казват: ние трябва, първо, да създадем една, упрощена организация на санитарното дело, след това ние ще трябва да децентрализираме досега централизираното санитарно дело и в края на крайцата казват: ще трябва да го дадем в ръцете на силни политическо-обществени личности, които да представляват фактори от себе си, които да могат да следят, контролират и да провеждат своите решения. Обаче обижнете текста там, където се говори за централното управление и т. н., и вие ще видите, че нема никошо от организиране съставът и характера на тази върховна управа в санитарното дело, то обещавания начин. Ние имаме так същата дирекция, представяваща от един лекар, който ще бъде так орган, подчинен на министра на полицията. Макар че имаше опити в поранните законопроекти да се прокара изборния принцип, като се предлагаše директора на народното здраве да бъде и депутат, т. е. избран пряко от самия народ, за да бъде впоследствие избран и като директор на народното здраве, но мнимото народовластие съзре, че тук ще влезе в противоречие със себе си и затуй залиши това изборно начало и каза: не, не бива така, не бива да се избират лекари от отделу, ние так ще си ги назначаваме, което ще рече, че ние так и в този случай ще продължаваме системата на бившите режими.

В. Костов (в): И от нас зависи да възстановим изборността сега.

Д-р М. Сапарев (к): След туй става дума за състава на Върховния медицински съвет — едно уж управително тело, един висш научен орган, който би требало, както казаха те в началото, да дава своите компетентни съвети, да разработва всички въпроси по санитарното дело и да контролира приложението на санитарните мероприятия. В този екземпляр, новия законопроект, се премахват дори и думата „контролира“, за да може так да бъдат изобличени, види се, като народовластинци! Оставя се този висш научен орган так да съществува със своите 10 бюрократи, които съд: директорът, един магистрат от Касационния съд, деец-лекари на лекарския съюз, началник на аптечния отдел и разни други — да не ги чета — които в своя състав съм имале на стария състав. Новото нещо, което е, това е наименката или желанието на вашия колега Пандов, което е удовлетворено, като се прошкара вътре и участието на един представител на фелдшерите, като с това ще може да се направят замислената деятеличество магистри във външните съвети на състава на Върховния медицински съвет? Нима той, удавен там, всред тези бюрочински съвети? Нима той, известни интереси на своите крали, ще може да отстои известни интереси на своите съюзници? Нима той, когато представител на първите съюзници, ще може да защити интересите и на другите съюзници, близки в болничното дело, групи като (напр.) на

тия на болнигледачи, на милосердни сестри, на акушерки и пр.? Ни най-малко. От само себе си се вижда, че вие просто копирате стария бюрократичен апарат и само за една много ческото съжретена демагогия възижвате един фелдшер, който няма да измами никого. Ние казваме обратното: ако този висши институт има големата задача да разработва главните и основните вътрешни въпроси, коасаещи се до народното здраве, той ще трябва да бъде действително сглобен от такива елементи, които чисто и достойно ще представляват и здравните интереси на всички съсловия в страната, за да може действително там да бъде изработен план и определени средства за прилагането на истинска санитарна дейност. Ние в същото време казваме, че този орган не трябва да се превръща само в един съвещателен научен орган, а той трябва да добие правото и на санитария, той трябва да добие правото на контрола, неговите решения ще трябва да бъдат меродавни и да съд окончателни при прилагането им. Ето защо ние казваме, че вие дължете що отношение посочването директора на народното здраве и по отношение сглобяването висящият апарат на санитарната управа. Върховния медицински съвет, не съте дорасли и до онния буржоазни правителства, които днес управляват големите европейски държави: Англия, Франция, Чехо-Словакия, Югославия, Унгария и дори Америка, където имат един специализиран, централен правов орган, един специално, централно, обособено, отделно министерство на народното здраве, което има правата да прилага законодателната и изпълнителната власт, има, следователно, право да контролира и да провежда своите решения. Естествено е, че това би могло да се даде както виждате, и в други буржоазни страни с по-изпреднала култура, но и това още не показва, че там все е сглобил онзи апарат на санитарна организация, който да удовлетворява вече интегралните интереси на боледуващата маса. Не. И там също така ние виждаме, че нуждите на населението, на боледуващите, не съд застъпени вътре, и че трижата за здравето на огромните работещи и боледуващи маси е предоставена пак в ръцете на онези шалачи, на онези хора, които поддържат буржоазията строй, който пак от своя страна поддържа експлоатацията на човешкия труд, който живее за сметка здравето на тия работещи маси и който, следователно, руши народното здраве, вместо да го запазва. Ви могла да се създаде една действителна организация, един действителен апарат за защита на народното здраве само тогава, когато той бъде подет от самите зainteresовани маси, когато там състава му бъде сглобен от делегати, от избраници из средата на самите тези различни професии, съсловия и класи, когато те, отишат там, ще могат най-добре да изразят най-добре своите нужди и ще могат най-добре да определят и представат, и способите за защита. А това означава, че една санитарна организация, една санитарна управа би могла само тогава да се спре на колективните усилия, на подкрепата на целото население, и тогава действително всекои един меромрприятие, научно издържано, ще може да намери и един действително приложение в страната. А това ще рече, от друга страна, и това, че тази управа ще трябва да изхожда от един съвършено чисто и гладище, не така престорено народовластническо, която управа действително да се ражководи от здравните интереси на огромните работещи маси и която да се вслушва в нуждите, в стремежите и в исканията на тези маси и чрез своите си организации, чрез своето централно начертаване на целото дело да обслужва обществените интереси на това здраве.

Г. г. народни представители! Този законопроект по-вдига много важни въпроси. Той, като констатира, че досега лечебното дело се е концентрирало в гръдене на държавата и че то не е давало възможност на тази държава да разглъди своята благотворна дейност в областта на предпазването, казва: то шо такъв начин се е тормозило, се е спривало-санитарното дело. Трябва днес вече от днешните управляващи народовластници да бъде поставено на други начала. Какви? Децентрализация, казва. И вместо да пак правите това, което казвате иначе, и което е създадено вече в съветска Русия, благодарение на новите социални и икономически основи в живота, които само позволяват една подобна организация, вместо вие да насочите вашите стремежи на обновление в тази област чрез създаване на един обособен правов орган, който да заеме централно място, който да концентрира в себе си всичките управление на санитарното дело, който трябва да концентрира отделите по учебното дело, по железниците, по съдебната медицина, по предпазителната медицина и т. н.,

вместо това, казвам, вие искате да раздробите, да разчлените този център и неговите досегашни функции да ги предадете — на кого? — на общините и на окръзите. На пръв поглед вие маслите, че с това ще измамиште масите, като им хвърлят перспективата, че по такъв начин санитарното дело от вас се предава членосъдействено в ръцете на ония маси в общините и окръзите, които най-много съм заинтересовани за него. Обаче вие го давате не в ръцете на това население, а го давате преди всичко на един институт, какъвто е общинския съвет, какъвто е окръжния съвет и които също така не разполагат днес само с никакви материални средства, но и с никаква свобода на действие. Допреди малко се говореше и критикувало именно този пункт от вашата политика, които е характерен в последните моменти, когато вие с много бързи и цинични набеги искате да удушиште и последните останки от самостоятелността на общинските и окръжните съвети, като предоставяте този институт в ръцете на един полицейски орган на една тричленна комисия, назначавана от централната власт, от г. министра на полицията, и които, естествено, ще изпълняват волята на централната власт и, следователно, на вашето правителство и в тази област.

В. Мулетаров (к): И с право да правят бюджети.

Д-р М. Сапарев (к): Те именно ще трябва да нареждат бюджети — нещо нечувано досега — където ще трябва също така да предвиждат и да ограждат санитарните и здравните интереси на туй население. Та вие виждаме, как се изрази тази ваша грижа при устройството и при стабилизирането на общия държавен бюджет; вие видехме, каква политика, какъв разум, каква логика, какъв интерес е вложе вътре. То е логика, то е интерес ограничен на буржоазията като едно мащабиство, което именно, като паразитно съществуващо, не може да обхване общите интереси на целото население. Ние съм лижно право ви казваме: вашите тричленни комисии и вашите бъдещи съвети не могат да обхванат нуждите на туй население, на тия общинари и на тези жители на окръгът, и вие също така ю политика ще поведете, какъвто досега ю политика на разрушаване на народното здраве, политика на нехайство по отношение на общественото здраве. Но защо правите вие това? Вие го правите, г. г. народни представители, затуй, защото лечебното дело, което до сега се е концентрирало в ръцете на централната управа, на държавата, поглъщащо големи материални средства. А благодарение на наистина престъпната политика на днешната ваша фалирала буржоазия и благодарение продължението на същата тая политика във ваше време, вие разрушавате материалните средства на населението и на държавата, вие прахосвате неговите ценности, вие разрушавате културата, които сварвате, и по такъв начин връщате страната в още по-лошо санитарно състояние. При туй положение на една фалирала държава с изпразнени каси не може вече да се разчита на изложката дори и на досега свареното лечебно дело, ръководено от старите партии. Вие искате да отхрвате държавата от тая грижа, от тези разходи и затуй го връщате към празните каси на общините и окръзите. Много ясно е тогава, че и по тази причина — че не се разполага и там със средства — нема да има и за напред никакви санитарни прижи по отношение на туй население.

В същото време, обаче, вие бързате в законопроекта да ни уверите, че, освобождавайки държавата от грижите за лечебното дело, последната поема върху себе си хубавата и ценната грижа за водене на предпазната борба, профилактиката, на предварителната, следователно, дейност за ограждане интересите на народното здраве. В същото време вие казвате, че за пръв път отсега и нататък чрез вашата законодателна реформа ще почне и едно действително благоустройствство на страната, което ще има за резултат благосъстоянието на нашето население, следователно, повдигане на неговата работоспособност, и действителна защита на неговото здраве. С това се повдига един голем въпрос: предпазна медицина ли или лечебната? Гасенето на пожара ли или предотвратяването да се не яви тажъв? Верно е, медицината казва, че има два способа, за да могат да се оборват заразните болести и социалните бичове: това е да заработиш с всички възможни способи и средства, за да оградиш живият организъм на человека, за да не бъде той атакуван от болестните зарази, и заради това има един път, един начин, един способ, които въздействува във външната среда, където се дърти микроба, бацила, този патогенен елемент, за да

се унищожи чрез стерелизация, чрез слънцето, чрез парата или топлината. Но има и други средства, има и други способи, които се подобряват, които имат за задача да въздействуват вътре в самият организъм, за да може там да се убие попадналата зараза. Това е серотерапията, това е хемотерапията, това е фалсификацията и всичко друго, което именно цели да заздрави живата почва в човешкият организъм, където е попадната заразата. Но най-важното, г. г. народни представители, все пак си остават за медицината ония способи и средства, които подсигуряват на человека не изкуствен серум, не отровни лекарства, от такава или друга доза треви и химикали, но онези способи, които дават възможност на този организъм да разполага и със здрава храна, и с чист въздух, и с достатъчна почвата, и със спокойен сън. Следователно, в края на крайната остава действително предпочителна оная дейност и оная политика, които подсигурява за човешкият организъм естествените продукти и артикули, които задоволяват растенето на организма и неговото развитие. Но какво означава това? Това означава, че санитарните нужди прекръват тесния кръг на своята област и загазват в социалната област като санитарни мероприятия; те се превръщат веднага в социални, изискват по-основни, по-общи и по-широки действия, за да може да се задоволи оная именно трета необходимост, които ще подсигури съществено здравето. А това ще рече, че вие трябва да излезете преди всичко с една широка социална, стопанска, обществена и икономическа политика, които ще даде на трудящия се във фабриката чисто помещение, достатъчно отдих, достатъчна надница, в неговото жилище да може той да дишава здрав въздух, да почива всред светлина и тишини, за да може поколението, излезло от него, да бъде жизнерадостно и да расте като основа на бъдещето.

В. Мулетаров (к): А те готвят да унищожат 8-часовия работен ден.

Д-р М. Сапарев (к): Именно. — Всичката досегашна вълна дейност говори тъкмо обратното. Вие разоравате тази именно основа, на която почиват истинските интереси на народното здраве.

А. Ботев (з): Вие прочетохте ли законопроекта?

Д-р М. Сапарев (к): Аз не само го прочетох, но съм го проучил, и не само съм го проучил, но аз го тълкувам и критикувам сега пред вас. — Следователно, вие все пак в края на крайната прашате интересите на народното здраве към ония области, където вие сте неспособни, да заработите, тий като предварително сте се осъдили на безсилие, декларирайки, че ще се движите в рамките на днешното общество, в рамките на днешният обществен ред, че ще се движите по пътя, по който се защищават частните интереси, по които се защищава принадената ценност и по който се защищава и частната собственост. Вие именно, стойки на тази база, създавате режим, които почива на експлоатацията и на ограбването човешкия труд, следователно, и на човешкото здраве. Вие именно за интересите и печалбите на господствуващата класа ще трябва да давате ниска заплата на работниците; именно заради привилегията на тая господствуваща класа ще трябва да търпите тази стопанска криза, ще трябва да търпите тази жилищна криза и да не можете никой път да я разрешите не за себе си, но за широките маси, което е важното.

Вие казвате от друга страна: тежка ще почне едно широко и действително благоустройство. Какво значи това? Това, г. г. народни представители, не значи само да пресушиш 2—3 блатя, не значи само да отводниш мочурливи места, не значи само да дренираш почва, не значи само да създадеш канализация, не значи дори — туй, което вие не го правите и никой в България до сега не го е правил — да създадеш обществени перални и бани, обществени ясли и кухни за децата и бедните жени. Но, както ви казах, вие не можете да създадете и здрави жилища, нито да осигурите издръжката и прехраната на работящите маси, нито дори да подсигурите един ефикасен санитарен контрол върху същностите продукти, който да предпазва бедното население и изхабеното чрез труд работническо здраве от фалшивки на тия продукти и, следователно, от отравяне здравето му чрез тех. Колко по-малко пък вие сте способни да поведете една истинска борба със заразните болести, със социалните болести, твърдите сън, напр., туберкулозата и детската смъртност,

която е ужасяюща за нашата действителност! Вие, за да се заемете чрез това благоустройство и чрез тази прехвърлена предпазна борба да се спряят само с туберкулозата, напр., ще трябва да изчерпите всичките усилия на вашата администрация, всичките усилия на вашите медицински органи, без да можете да я унищожите, защото туберкулозата е единствената болест, която като прототип, характеризира общественото състояние на всеки един здравен въпрос, на всяка една нужда, отнасяща се до здравето, индивидуално и обществено. Туберкулозата днес ще я намерите във всички съсловия. Всеки ограбил на индустрията представлява едно нейно удобно легло, и всяка неудовлетворена нужда на населението е предисловие за създаването и виренето на туберкулозата. Ние замо след войната имаме в повече 15.000 души туберкулозни в нашата страна; само тук, в София, в този момент имаме заболели от откърти туберкулоза 10.000 души, а в целата страна те вече се наброяват до 200.000 души. Как мислите вие да оборите туй големо социално зло? Вие ще го оборите туй, както съм го оборвали досегашните режими — с два горски санаториума, с един морски детски санаториум и с един само диспансер в София. Това не е оборване на това социално зло. Тези специални лечебни заведения не могат дори да поберат една хилядна от ляна маса нуждащи се от специално лечение туберкулозно-болни у нас. Вие казвате „благоустройство“. Мислите ли, че ще има некои да поверят, че ще строите санаториуми и диспансери? Ни най-малко. Нито самата държава във вашите ръце може да създаде това днес, нито съвършено изправните каси на общините и окръжията могат да създадат това. У нас за едно легло в тези санаториуми днес чакат ежеминутно по 300—400 души, а в Англия за такова легло чакат само 6 души, и все тук туй ежотношение ни показва, че в Англия, благодарение на сравнително по-широката санитарна политика, на дейността и по-добрата ѝ организация, не е преоборена тая социална болест. И там също всеки десет минути умира един човек и всеки 12 минути се ражда един недъхав, и има големи маси от народ да търне в мизерия и болести. В туй отношение и по отношение на благоустройството вие няма да дадете нищо и, обещавайки, нема да заложите никого. Нека само за сравнение да ви посоча един данни, какво е направила Русия в туй отношение.

Председателствуващ К. Малев: Изтече Ви времето.

Д-р М. Сапарев (к): Щом изтича, че бързам и нема да цитирам, защото още имам доста въпроси да засегна. Когато се говори в законопроекта, че се въвежда една централизация на лечебното дело, тогав се повдига един голям въпрос — въпроса за участието на самото население в уреждането на това дело. Вие казвате: ние ще го приведем в общините и окръжията, за да бъде по-блико на населението от общините и окръжията към това дело. И Дирекцията с определено окръжно апелира към населението, като казва: поемете грижите на вашето здраве в собствените си ръце. Верно е, че санитарното дело требва да бъде в ръцете на самите заинтересовани, заради това, защото с туй се повдига именно големия въпрос за участието на населението в здравната организация на лечебното дело, в организацията на лечебната, на предпазната медицина. Но в създаването на нашия хигиенически съвет, който препоръчвате тук, какви лица предвиждате? Вие так изключвате оня работен и малоимотен елемент, следователно, изключвате участието на туй население, а давате един състав бюрократически, който в абсолютно нищо не се отличава от досегашния.

Р. Попов (з): Много грамадно е.

Д-р М. Сапарев (к): Ще го видим. — В туй отношение, като дадете един съвет от 3-ма души, който щел да управлява лечебното дело и който се състои от един член — общински съветник, друг управител — лекаря на болницата и един администратор, вие мислите, че по този начин осигурявате участието на населението в уреждане на лечебното дело? Ни най-малко. Също така вие никакви грижи не предвиждате за устройството на организацията на санитарната служба. Вие не предвиждате в този законопроект никакви мероприятия нито за възрастните, нито за юношеството, нито за детството, нито за материнството, така што младенец, който ще стане бъдещ гражданин, да намери здрава обстановка при растенето му и здрава майка при оплоденето му. Никакви грижи в туй отношение не се предвиждат.

По отношение на болничното дело вие правите нещо. То е, че частните лечебни заведения в продължение на пет години трябва да се изземат, трябва да се откупи техният инвентар от общините, от окръжия или от държавата. Но същевременно вие веднага казвате, че това трябва да стане само за ония, които съм в София. Какво ще рече това? Че искате да ги претратите долу, в провинцията, или че ония, които съм в провинцията, може да ги търпят, но не и тия в София. Но кому лечебни заведения имате в София, кои трябва да заличите? Ония, които имате в София, се ражководят от правоспособни лекари, и те съм, които подадоха молба да се вземе под съображение това. Тези клиники съм на д-р Кожухарова, на д-р Славчева, на д-р Сарафова и други. Обаче има още две лечебни заведения, които съм вън от чертите на София, които съм към Павлово, . . .

Р. Попов (з): И към Княжево.

Д-р М. Сапарев (к): . . . към Княжево, и които би требвало, според вашата логика, да останат да съществуват, а тъмно те съм спекултивните вертели, които търгуват с ценния здраве и със слабите материални средства на боледуващите, според собствените ви думи, по друг по-вод казани и в „Сан. Глас“ писани.

Р. Попов (з): Сигурно съм приятели на Върховния медицински съвет.

В. Мулетаров (к): Особено пазете да не изпуснете санаториума „Крайселски“.

Д-р М. Сапарев (к): Сигурно ще искате те да останат да съществуват, а вие създадавате закон, с който целият свет само тех да унищожавате, а общата реформа да създадавате по отношение лечебното дело на частната инициатива.

Председателствуващ К. Малев: Изтече Ви времето.

Д-р М. Сапарев (к): Г. г. народни представители! Говорите за болничното дело, трябва да кажа, че има един отдел, именно отдела „курорти“, там, където се дава сезонно природно лечение и подкрепа на нуждаещите се. Вие всички знаете, как съм уредени курортите в България и колко съм скъпи и кой ги, следователно, използува.

В. Мулетаров (к): И там има жилищни комисии.

Д-р М. Сапарев (к): Във всички тия курорти виждате всеки сезон цели полкове от здрави напрашени лица, мъже и жени, богати, разполагащи със средства, които от голяма скука и от болестта горещина, които не знаят нищета, чудят се къде да се денат, къде да отидат: в балкана ли, на морските или на горските курорти. При това принципа трябва да бъде един: „С природните средства не вреди, а подпомагай народното здраве“. Именно този принцип, легнал в основата, трябва да ви подскаже, че издръжката на тия курортни места трябва да се изземе от частните спекулантски ръце, да ги вземе държавата и тя да ли приспособи и тий уреди, че там да намерят място не ония, които от гледна точка на медицината съм здрави и темат нужда от курорти, а да се лекуват синовете и дъщерите на бедния свят, които изнемогват във фабриките, и разрушават собственото си здраве, заради материалистите нужди на спекулантът и капиталиста. Тези, именно, които създадват благосъстоянието на държавата, а разрушават собственото си здраве, би трябвало там да намерят истинска помощ, да се наслаждават не само на природата, но и да подкрепят силите си. И след туй, подкрепени там, не трябва да бъдат връщани на нова сметка в ужасните, нехигиенични вертели на индустрията, във фабриките, в производството, а трябва да им се даде съответно място, като се създадат за тях градини, горски и земеделски, въобще, горско и полско земеделие, където те да бъдат на чист въздух и да продължават работа при благотворното влияние на природата. В туй отношение само набързо ще посоча цифри, какво правят в Русия. Вие знаете, какъв е естествен курорт за съветска Русия. Там днес е предоставено на самите работници и на самите селяни, които работят и изнемогват от болести и дават най-големи жертви, да се разпореждат с множеството курортни вили, бани и санаториуми, като съставят комисии, които с разширени ръце, с най-голема компетентност и

справедливост посочват, която работници и селяни трябва да отидат в тези места, за да прекарат там сезона. Сега, през миниалния сезон, в Кавказ имаше 15.000 работници и селяни, в Кубан — 10.000, в Крим — 25.000, в Сибир — 40.000, в Украйна — 7.750, в Туркестан — 920 и другаде — 5.480. Всичко 250.000 работници и селяни, източени от едногодишнен труд, намират истинска подкрепа в тези места.

Друг един важен отдел, това е аптечното дело. С вашия законопроект се силите да направят една крачка напред — признавам го. Тази крачка напред е по отношение превършването на частните аптеки в обществени. Началото беше дадено от демократите, но то беше много ограничено. Като дадоха една-две-три, да кажем, общински аптеки, те оставиха маса други да съществуват тай, както и днес те съществуват. Но вие правите и при едно условие за тези, които съ получили концесия и съ заварени от замона, да могат да донизкарят правото си до живот, а в същото време им позволяват и да продават концесионните си права на друг. А то ще рече, че в преклонната възраст, когато ще треба да умре, заварения днес аптекар, който има мандат за концесия, може да прехвърли тази концесия върху друг млад и жизнеспособен аптекар, който може да живее на нова сметка още 30—40 години и да продължи частното владение на тая аптека. От друга страна вие действително искате да отнемете частната спекулация с доставката на самите медикаменти и сирови материали, химикали и отрови, от които може да се изработят лекарства. Вие създавате един централен аптечен склад, една управа за доставката на лекарства и по тяхъв начин отнемате, един вид, пазара от частните аптеки. Верно е, че съществуването на частните аптеки се обуславя от частните спекулантски интереси на аптекари, и които интереси в никой случай не позволяват нито да се дава доброкачествено лекарство, нито да го дава евтино, нито пак в същимски размер или вид, каквото предписва лекаря. Днес е ужас онова, което боледуващото население получава. Напр., известни медиикаменти не могат да престоят в бурканчета повече от една година. Такъв е халомела, едно живачно съединение, много начасто предписвано и употребявано. То, една година стояло в буркан или в стъкленица, трябва да се изхвърли, защото се е видоизменило. Но днес частни аптекари-спекуланти, които ни най-малко не се грижат за здравето на населението, пак го препродават на друга аптека или го изразходват без да дават копие от рецептата, и по този начин стават отравяния. Но това не ще рече, че подобен случай не може да се случи и с обществена аптека, каквато е общинската, напр., днес. Аз забележах същото явление в градската аптека в гр. Провадия. И не мога там да предпиша този медикамент, който дава тахика и последици. Туй показва, че частната аптека по тяхъв начин, както е образувана, не ще може да удовлетворява големите нужди. Ще требва една, действително, нова организация на аптечното дело, ще требва едно действително изземване на туй делото от ръцете на частните аптекари-спекуланти и то требва да бъде поето от държавата. От държавата требва да се поеме снабдяванието на населението с лекарства, от нея ще требва да се субсидира това дело, от нея ще требва да се контролира то. И ще требва самото население да бъде въмжнато чрез общата, чрез института, при който е създадена тя, за да може то да върши и контролира върху функциите и управлението на всека аптека. Нема ли тази контрола, каквото ще да правите, и аптеки да турите, вие нема да имате една действителна аптечна помощ.

Председателствуващ К. Малев: (Зважки) Свършете, моля.

Д-р М. Сапарев (к): Сега ще свърша. Г. г. народни представители! Има още един пункт, именно пункта за нисия санитарен персонал.

И. Пандов (з): Там ви боли.

Д-р М. Сапарев (к): По тази част най-много е заинтересован г. Пандов и той иска да се прояви като водач на нисия санитарен персонал.

И. Пандов (з): Аз не съм се проявила като адвокат на лекарите.

Д-р М. Сапарев (к): Какво е назначението днес на фелдшера? Според правата, които му дадохте с изменението на един член от закона за народното здраве: фелдшер,

който е заварен като такъв, е и лекител. Всички санитарни подофицери, които произвеждате във фелдшери, също имат права на лекители, а в друг за тях казвате — те притежават само най-минималните познания, за да се притичат на помощ на бедните селени.

И. Пандов (з): А във време на войната доказа, че е послен от вас.

Д-р М. Сапарев (к): . . . По тяхъв начин вие им давате големите права, да удовлетворяват една нужда, която е по силата на лекара, а, поне нещо познанието им съ ограничени, хвърлят в ръцете им бедните селени. Преди всичко и нещастното бедно селско население има право на действителна медицинска помощ. То вече не вярва на шарлатанската или на сурогатната медицина. То самъ дири отдалечния лекар — дайте му съобщения, за да го наумери; то дири самъ съжлива лекар или специалист — дайте му материално положение, за да го има на разположение. Или увеличите числото на лекарите, изпратете ги по близо до или в селата. Не го залигвайте с недолучени лекители, не създавайте илюзии в последните, че те могат да церят, да възстановяват здравие. Вие казвате: „Ние спасяваме фелдшерите, като ги правим лекители, които допълват малкия брой на истинските лекители, каквито съ лекарите“. Обаче ишли в същото време казвате: „сте длъжни да създавате и увеличавате броя на лекарите, та по тяхъв начин да задоволите напълно здравните нужди на населението в страната и селата? С това не изправявате ли фелдшерите от лечебните им функции и не ги ли обличате на загиване като смъсловие от което повече не ще има нужда, защото лекарите ще бъдат достатъчни? Какво бъдате готовите вие тогава на фелдшерите? Очевидно те требва от сега да се подгответят и за една по друга от лечебната задача, която ще бъде в всички времена необходима и ценна. Това е, като ги превърнете в тий ценни и необходими хигиенисти-санитари в постоянно помощици на медицинските и лечебни мероприятия, под упътването и контролата на лекарите. Вие от друга страна не правите нищо, за да привлечете към селата лекарските сили. Специалния ви проект по това пропадна и не видя бел свет. За тая цел не винете само лекарите, които доброволно не се отзиват в селата, но и вази си, защото не създавате възможни условия не само за живот, но и за лекарска дейност там. Ако осигурите в селата средства за съобщения, за квартела, за лечение, за спокойно изпълняване на професионален дълг, вие ще привлечете най-вече младите лекари веднага там, и не ще има нужда от съмнителни лекители.

И. Пандов (з): И при все това без черноработници лекаря не може; все требва да има некой да му помага.

Д-р М. Сапарев (к): Млади лекари излизат всяка година с 500—600 души. Какво става днес? Новите лекари ще заменят без друго и районите, където е назначен даден фелдшер, и като се почтуват в стеснен от функцията си, лекителът увисва в въздуха, почтуват се излишен, обижда се и на тая почва пionирват мащаб конфликти между тех.. Не. Требва да не мамите туй фелдшерско смъсловие, че е обезпечено с тези си права. Ние казваме: дайте възможност на онзи елемент от фелдшерите, които има средно образование, да постъпят в медицинския факултет, пратете го да следва там, за да стане лекар; дайте възможност сегне на този фелдшерски кадър да се обучи, . . .

И. Пандов (з): Закона за народното просвещение урежда този въпрос.

Д-р М. Сапарев (к): . . . да се запознае с оная санитарна дейност по профилактиката, по предпазването, която ще го подгответ като ценен борец против епидемите и болестните зарази въобще, и тогава ще го превърнате в един действителен съратник на лекара в общото санитарно дело. Само по тяхъв начин ще може да се грижите за неговото бъдеще като професионалист.

Председателствуващ К. Малев: Завършете.

Д-р М. Сапарев (к): Но чрез демагогията, която се прави, вие досега не сте дали нищо на туй смъсловие и го държите в една казионна организация, дето горгорбашията е Пандов, който чрез силата на властта ги държи

там и ги тормози, заплашва, изсмуква техните средства, за да се издържат известни фондове, редакции, и постигат котерийни цели.

Некой от земеделците: За да се борят против вас!

Председателствуващ К. Малев: Моля, свирпете! Уважавайте правилника!

Д-р М. Сапарев (к): Свирпват.

Председателствуващ К. Малев: 20 минути повече призвавате.

Д-р М. Сапарев (к): Заключавам. — Г. г. народни представители, заявявам ви, че ние отхвърляме по принципи този законопроект, който е чудовищен по своето съдържание. Ние искахме утвреждане на самостойно Министерство на обществената хигиена и на народното здраве, което да бъде обособено като един централен правов орган; който ще концентрира в себе си всичките отдели в медицинското дело и сам ще има изпълнителната и законодателна власт, за да прилага и контролира своите решения.

Председателствуващ К. Малев: (Звънни).

Д-р М. Сапарев (к): ... ние искахме лечебното дело, лечебната помощ да бъде организирана на държавни разноски; ние искахме ефтина, действителна и квалифицирана лечебна помощ на трудящите се; ние искахме охраната на труда да се довери в ръцете на трудящите се, а не на инспектори, назначавани от техните господари; ние искахме национализиране на аптечното и болничното дело; ние искахме да се обярне внимание главно на предизпъната борба; да бъде застъпена една организация по опазване на материнството и младенчеството и да се даде една такава постановка на народното здраве, на просветата и на всеобщото обучение, че те да бъдат сложени на социално-хигиенични начала. (Ръкоплясане от комунистите).

Председателствуващ К. Малев: Има думата народния представител г. Паскал Паскалев.

П. Паскалев (д): (От трибуната) Г. г. народни представители! Съжалявам, че не е жив покойният наш другард-р Ораховац, за да излезе по този законопроект от тази трибуна с по-голяма авторитетност от мене да направи своята критика и своите забележки. Аз без голема претенция по въпроса ще се помържа да покажа добрите и лоши страни на настоящия законопроект и гледището на Демократическата партия по уреждането на санитарното дело в България.

(Председателското място заема подпредседателя Г. Марков).

Преди всичко, аз ще ви напомня, че Демократическата партия, когато управлявале, даваше голямо значение на управлението на народното здраве и в проекта за изменение на конституцията, гласуван по настояване на покойния д-р Ораховац, ние искахме да се създаде едно отделно Министерство на народното здраве и на труда; ние искахме да отделим управлението на народното здраве от Министерството на вътрешните работи, да го приближим до управлението на труда и от тези два отделя на обществената проява да създадем едно ново Министерство на народното здраве и на труда. За жалост, нашият проект на конституцията в това направление не беше приемен от великото Народно събрание, и ние немаме днес едно отделно Министерство на народното здраве и на труда, застъпвано от един специален министър, в което министерство ще може по-добре да се проучи тази важна и обширна материя за защитата на труда и за уреждането на санитарното дело в България. Ние и сега оставаме с едно отделение на народното здраве, с една отделна дирекция която е към Министерството на вътрешните работи.

В нашата си тенденция да издигнем на надлежната висота санитарно дело, ние искахме навремето да възвишаме най-напред централното управление на това отделение,

И. Пандов (з): Покойният Такев искаше реки да прекарва там, където не минават, та камо ли вие да не искаете тия реформи!

П. Паскалев (д): Не знам! Ние нищо не сме искали, само вие искаете! Аз ви казвам, какво сме искали. И хората, които по-добре от Вас знаят тия работи, ще ви казват, че в много отношения ние сме виновни предшественици по уреждане санитарното дело и много по-добре сме наредили работите, отколкото вие ги нареддате сега. Ние искахме да издигнем централното тело, управлението на Санитарната дирекция...

И. Пандов (з): Недейте казва, какво сте искали, а какво сте направили.

П. Паскалев (д): ... Върховния медицински съвет, до надлежната висота, да ги направим малко по-независими от Министерството на вътрешните работи и от партизанското влияние. Ние искахме, и сега так настояваме, при липсата на отделно министерство, централното тело, което ще дава насоките и ще направлява санитарното дело в страната, да не бъде всесъщо в ръцете на една личност, назначавана от министъра на вътрешните работи, но по-скоро в ръцете на една колегия, каквато е Върховния медицински съвет, която колегия ще бъде по-независима от партизанското влияние и по-правилно ще разрешава тези въпроси. С вашето изменение в законопроекта в глава втора „Централно-санитарно управление“ аз напирам, че отново като че ли вие се връщате назад и ще искаете да издигнете значението на един директор на народното здраве, който ще назначаван само от министъра на вътрешните работи и който в повечето случаи ще бъде едно лице партизанин, което ще се мъчи да прокарва болята и желанията на министъра на вътрешните работи и на надлежните партизани.

Председателствуващ Г. Марков (з): От Министерския съвет ще се уволнява.

П. Паскалев (д): Да, именно, че се уволнява от него, а назначава от друг. Аз виждам, че функциите на съмия Върховен медицински съвет и неговите права в отдела „Върховен медицински съвет“ се намаляват. Остава Върховния медицински съвет да се занимава с всевъзможни съвети, с всевъзможни правилници, но относително назначаването и уволняването на санитарния персонал като че ли вие се стремите да ограничите правата на Върховния медицински съвет и да засилите правата на директора, за да може в назначаването и в уволняването на санитарния персонал да има същата decentralизация и същото партизанство, което вие се мъжите да прокарате във всички ваши министерства.

Аз настоявам, че в комисията и на второ четене ние трябва да разширим компетенцията на Върховния медицински съвет и да оставим централното управление по-скоро в ръцете на тази колегия, която да се занимава и с назначаването и с уволняването на персонала.

Х. Пенчев (з): Тогава няма да бъде Върховен медицински съвет, ами ще бъде административен съвет за назначаване и уволняване.

П. Паскалев (д): За попълване състава на този Върховен медицински съвет аз сметам, че ще бъде по-добре, ако лицата, които влизат в неговия състав, съгласно чл. 8, в своето си большинство бъдат длъжностни лица избирани, не назначавани непосредствено от министъра на вътрешните работи, както е в большинството си, но избирани било от своите колеги санитари, било от бъдещия синдикат на лекари, аптекари и фелдшери, който вие искаете да прокарате с вашия закон, от лекарското сдружение сега, или от аптекарското, или от фелдшерското. В такъв случай ние ще имаме в състав на Върховния медицински съвет лица по-компетентни, и които ще имат доверието на целата професия, а не лица приети на министъра или пък препоръчани от този или онзи депутат.

В туй отношение аз напирам, че вашия законопроект — който има много добри страни в другите отдели — в главата „Централно управление“, е малко назадничав и не отива да тика нашето санитарно дело към положението да го възвиши и да направи тази дирекция почти автономно управление, отделно министерство фактически,

но отива да го подчинява още повече на волята само на един министър и то на министъра на вътрешните работи.

Г. г. народни представители! Относително санитарното дело, неколко съж въпросите или неколко съж директивите, по които трябва да има един закон. Възь от централното управление трябва да има санитарни управления, които да се занимават с профилактиката, с борбата, против причините за пораждането на болестите и със самото лекуване на тези болести; ние имаме и трети един голем въпрос — алтернативни въпроси, и че възьтия голем въпрос, около който съжставали обикновено споровете и стават досега, то е въпроса за нашия санитарен персонал, за фелдшерите, за техните права и които трябва да лекува хората в самите села. В настоящия законопроект вие се мъжите да децентрализирате санитарното управление и да прехвърлите известни функции от държавата на окръжните, общинските и околовръстните съвети, ако те в бъдеще се създадат. Ние против това немаме нищо. В нашето минало и ние сме имали тенденцията да децентрализираме санитарното управление и да повикаме по-непосредствено самото население, изборните учреждения, окръжни съвети, общински съвети, да дойдат на помощ на централната власт и да вземат в своите ръце известни отдели от санитарното управление. Но ние сме разбирали и още сме на това гледище, че това децентрализиране трябва да отива главно в големият отдел от санитарното управление, от санитарното дело — това е отдела за борбата против причините за пораждането на болестите, за профилактиката, изобщо за санитариите, а не в лекуването на самите болни. И в туй направление ние ще поддържаме вашия законопроект, ако той се спре само до там.

Каквото щем да говорим, ние ще трябва да бързаме с предаването премного права и функции на окръжните и общинските съвети, не трябва да бързаме да предадем на окръжните и на общинските съвети самото лекуване, създаването на болници, управлението и поддържането на самите болници. За хигиеническа борба, за борба против причините на болестите, за борба за създаване по-добри условия — отводняване блага за предпазване от малярията, благоустройството, хигиена и пр. — окръжните и общинските съвети ще могат да изпълняват по-добре своята длъжност, отколкото централната власт. И там ние трябва да разширяваме техните права и да ти заинтересуваме все повече и повече в туй профилактично, в туй санитарно дело. В това направление и в това отношение аз даже се чудя, че представителя на комунистите като чели не му се ще много да се децентрализира санитарното дело. Той не беше ясен, но впечатлението ми е, че той предпочита по-голема централизация в управлението на санитарното дело отколкото е в законопроектът, и отколкото сме и ние. Аз немога да намеря, кога друг път и по какъв начин ние ще можем по-непосредствено да повикаме обществото да се грижи за своето здраве и да подпомага централната власт в борбата против разните болести и лекуването, освен ако ние разширим неговите права.

Обаче само с туй не се свършива всички въпроси. Ако вие не дадете надлежните материалини средства на окръжните и общинските съвети да могат да поддържат своя санитарен персонал, да могат да изпълняват всичките тези длъжности, които им турят тук в отдела „санитарно благоустройство“ и пр. и пр., ако не се повдигне благосъстоянието на тези окръжни и общински управления, и това, което е написано в този отдел, ще остане мъртва бука, ще остане неизпълнено.

Некой от земеделците: Още една катастрофа като докарате, ще се повдигне благосъстоянието!

П. Паскалев (д): Обаче липсата на материали и средства, липсата на общински и окръжни приходи в бюджета е правила неизпълними тези положения.

Що се отнася, обаче, до предаване лекуването на съмите болести, предаване управлението и издрожжата, създаването на болници в ръжете и в тежест на окръжните и общините, аз сметам, че там не трябва да се бърза. Настоящия законопроект предвижда, че в един период от пет години постепенно държавните болници ще преминават в ръжете на окръжните и общините. Мене ми се чини, че този период е къс, и че не съж още в положение тези политически изборни учреждения, окръжите и общините, да се занимават и със санитарното управление, и с функциите на самото лекуване. Мене ми се чини, че, ако държавата, която разполага с повече средства и която в

туй отношение я намиряме уредена, не може да се справи, при липсата на уредба, при липсата на определени, стабилни приходи на окръжията и общините и при тази неинтересованост, която съществуваше досега у нашите политически личности в окръжите и общините, мене ми се струва, че направим само една пакост, ако прибързашо предадем болниците в техните ръце. Лекуването е нещо по-специално и особено: Нека да го оставим за по-дълго време в ръжете на самата държава, а да не натоварваме и претоварваме тий бързо окръжите и общините с това управление. Тези съвети досега съж се проявиха само в големото си партизанство. Ние се мъжим да ги направим едни стопански, обществени единици, но надали вие и ние ще можем в тий скоро време да превъзпитаме нашите партизани — особено на местна почва е трудно това — за да могат те да не турят партизански страсти в назначаването на околовръстния лекар, на окръжния лекар и на ветеринарен лекар, както и в управлението на самите болници. Нашия народ ще е проявил качеството да стои там долу, в недрата на общините и окръжията, да си урежда всички тези дела, всички онези управлени, които съж тий близки до него. Достатъчно дълго време ще трябва ние да работим, за да можем да издигнем тия изборни учреждения до положението да вземат в ръжете си и самото лекуване, и целото санитарно дело на държавата. Даже ако минат болниците в ръжете на общините и окръжията, държавата във всеки случай трябва да запази своя контрол, инспекторският институт трябва да бъде от централното тело, от държавата. Всички тези нови изборни тела, които ще бъдат натоварени със санитарното дело, с борба против болестите, с профилактиката и с издрожжата на болниците, трябва да бъдат под строгата контрола на самата централна власт, чрез инспектори, които ще зависят от самата Дирекция на народното здраве и от Върховния медицински съвет. Съществуват и днес по вашия законопроект тези инспектори, но като-чели и тук тенденцията е да може да се разслаби връзката и контролата между централното държавно управление и между окръжните, околовръстните санитарни управлени.

Другия голем въпрос, който е в свръзка с правилното уреждане на народното здраве, то е въпроса за санитарния персонал. Никой от вас не съм да отрече, че лекарят е най-годният човек и за лекуване, и за водене борба против причините за създаване болестите, за хигиена, за санитария и профилактика. И каквото щем и да говорим ние за нашия персонал, колкото щем да се грижим за него-вото материалини положение и назначение, ю идеал ще и вие трябва да бъде да увеличаваме, колкото можем числото на лекарите, и те постепенно да изтичат в тия персонал, фелдшерите и санитарите, които днес по съществуващия закон и по законопроекта съз принудени в известни случаи да се занимават и със самостоятелна медицинска практика, с лекуване. Ръководителя, началника в санитарния общински, окръжен и селски център трябва да бъде лекарят, а нашия персонал да бъде негов помощник. Ние не сме против създаването на добро материалини положение на нашия санитарен персонал: фелдшери, санитари, акушери и т. н. И сметам, че достатъчно е приложен техния труд като помощници на лекаря в целата му борба за хигиена и санитария. Фелдшера в селото е орган на околовръстния лекар или на окръжния; той се грижи за хигиена, за издиране на болестите, за насочване санитарната служба в общината, за контролът и пр. и пр., с целния този отдел за санитария изобщо, с профилактиката. Лекуването, обаче, самостоятелно, практика, дадена на фелдшерите с 10-годишна служба в тези села, дето няма лекари, ние трябва да го сметаме като изключението и да шокаем по-строго тази практика, това лекуване на населението, даване рецепти, диагноза на болестите и даване лекарства, заместо от фелдшер, да се върши от лекар. И стига да искате вие, стига да искате държавата, ние в скоро време можем да дойдем до това уредено положение. Но, ако ние искаме да продължим съществуването на този фелдшерски институт, като искаме да го завладеем за наши партизански цели, ние няма да имаме дълги години лекари в селата. Г. г. народни представители! Представете си положението на един, който лекува самостоятелно. Каквото щете да говорите, редко ще намерите, при уроочището и образованието, което имат тези фелдшери, този добросъвестен фелдшер, който ще се ограничи да лекува само болест, която разбира, която е лесна за диагностиране, и да даде онова лекарство, което е обикновено и което може да се даде от него. От интерес,

от жажда за повече частна практика, добиване повече пари, в много случаи, във всички случаи почти, селския фелдшер ще се намери компетентен да лекува всяка болест и да даде лекарство за всяка болест, да казва на болния: „Стой в село, аз ще те излекувам, нема защо да отиваш в града при лекаря“.

И. Пандов (з): Обратното, г. Паскалев. Те повече съм добросъвестни и съветват населението да отива при лекаря.

П. Паскалев (д): Не знам, дали е така, но аз сметам, че колкото в санитарно отношение един човек е по-издигнат културно, колкото има по-големо образование, толкова той ще бъде по-компетентен и по-добросъвестен лекар в своята служба.

Х. Пенчев (з): По-голем спекулант.

Г. Недков (з): Лекаря търгува със своето партизанство.

П. Паскалев (д): Но, г-да, вие обичате да защищавате мнозинството, като искате насила и със закон да му дадете по-добри и по-големи качества, отколкото то има. Нема защо да се демагогствува с този въпрос. Аз ще призная, че има некои фелдшери, които със своето умение и със своята дългогодишна практика разбират, може-би, повече отколкото един неопитен лекар; но това е изключение от правилото. Аз ще ви кажа и друго нещо. Положението на лекаря в селото при съществуването на фелдшера е много трудно. Нема да ви посочвам случаи, където лично познати лекари, назначени в селата, вън от другите неудобства, които срещат, със гонени от самите фелдшери; самия фелдшер в това място или в близкото село, в което има право да лекува и да упражнява практика, създава маса неприятности на лекаря и предпочита да го изгони от селото, за да може да се настани той и да продължава своята фелдшерско-лекарска практика.

И. Пандов (з): Не фелдшерът, а народа ги гони, защото съм недобросъвестни.

П. Паскалев (д): Има оплаквания, които съм дошли до Върховния медицински съвет. Защо, г-да, ще кажете вие? Че един лекар е по-недобросъвестен, по-лош от един фелдшер — това не е издържа практика. Аз казвам, че фелдшера може да получава своята добра заплата; той ще бъде помощник в санитарната служба на лекаря, той ще изпълни своята функция в селото; но ние ще трябва да се стремим по-скоро тези фелдшери да ги изместим от самостоятелното лекуване и да пратим там лекар. Прежедговоривши ви язва, че, ако подобрим положението и условията на лекаря в село, ако създадем санитарни участъци, превозни средства, аптеки, ако подобрим удобствата, ако и самото население изобщо посреща по-добре лекаря — разбира се, в много случаи това зависи от самия него, ако той се носи добре в селото — ние ще дадем по-скоро до положението, при което в много големи села, в много селски центрове, села покрай железниците, да имаме лекари, които имат по-добра практика, отколкото много лекари в градовете при това постоянно увеличаване числото на лекарите.

Друг въпрос от принципиално значение в санитарното дело е аптекарския въпрос или изобщо даване лекарства по-евтини и по-доброачествени на самото население и повече достъпност на тия лекарства за самите бедни широки народни маси. В това отношение вие се мъжите да отидете малко по-напред, отколкото ние стигнахме. Ние сме също за обществените аптеки, дадени на общините, на околните и на разни санитарни сдружения, които вие сега се мъжите да създадете. В това отношение ние имаме и дела. И с изменението на санитарния закон и закона за Вътрешното министерство, ние предвидехме, ние намалихме числото на жителите, при които може да има една аптека; от 8—10 хиляди направихме ги 5.000. И във всяка градска община и на много по-големи селски общини, на около 5—6.000, ние откряхме нови концесии и дадохме предпочтение на общината, тя да взема концесиите пред частните лица. И много общини на времето вземаха концесии за аптеки, но нека признаям, че тогава общините не беха достатъчно подгответи, за да могат да се спроят с това трудно и мъжко дело на създаване аптеки и управяването им, намиране надлежни аптекари, за да

ги управляват, и много концесии, взети от общините, не можаха да се реализират и пропаднаха. Аз ще ви посоча един пример. В Габрово, където имаше една аптека, даде се право по нашия закон да има две, общината взема аптека, в три месеца треба да реализираме бойкот: никой аптекар не искал да дойде. Требващите вещества, разбираше, пари, и ние не можахме да създадем нашата общинска аптека. Такъ-там само в по-големите градове можахме да създадем такива общински аптеки. Вие в това отношение отивате по-далеч, като за във външте, при откриването на нови концесии, не давате концесии на частни лица, а оставяте аптеките да бъдат взети от общините, от околните или разните санитарни сдружения. Но що се отнася до самата лична концесия с настоящия закон се връщате малко назад и се мъжите по един незабележан начин да продължите специалните права, привилегиите, които имаха некои и други аптекари да продават своите аптеки. Вие давате право на сегашните аптекари, които имат пожизнена концесия за аптека през своя живот, да я препродават. Това право я самото препродаване ще продължи концесионния срок и тия частни аптеки, които сега съществуват, вместо да изчезнат след 20 години и да станат обществени, ще продължават 30, 40, 50 години да съществуват в ръцете на частни лица. Аз не намирам мотиви, не знам, как ще отправяте и мотивирайте тази концесия, която правите на сега съществуващите аптеки. С това повръщане назад дали имате пред вид известни личности, дали искате и техните гласове или намирате известна полза от това, не знаем. Съществуващето досега положение при новата концесия, която се открива, предпочтение се дава на общината и на сдруженията. Това положение го има още от 1910 г. у нас. Това е достатъчно, за да може всички нови места за аптеки, всички нови концесии, които се откриват изобщо, аптеките във външте да минат в ръцете на общините и разните сдружения. Стига тия общини, тия окръжия или благотворителни сдружения да могат да бъдат дееспособни да създадат своя аптека и тя да съществува. Ако те съм дееспособни ще вземам концесия за аптека, и тя ще може да функционира паралелно с аптеката, направена от концесионара и управлявана от него, и ще може, ако действително тези общински тела се издигнат на подобаваща висота, на каквато с настоящия законопроект искаме да ги издигнем, да конкурират по цена и качество даже частните аптеки. Та, при второто четене и в комисията аз сметам, че вие трябва да се откажете от това връщане назад и не трябва да давате право на сега съществуващи пожизнени концесии на аптекарите да ги препродават през своя живот. С това вие влошавате аптечното дело. Ако сметате, че аптеките трябва да станат час по-скоро обществени и продажбата на лекарства трябва да стане обществена, всичко да социализирате и всичко да дадете в ръцете на народа — това никога не е в съгласие с вашите разбирания.

Г. г. народни представители! Ще кажа две думи изобщо за нашите болници, санаториуми и за лекуването на самите болести. Много има да желаем да се разширят и подобрят нашите държавни болници! Във външте, когато тези болници ще минат в ръцете на окръжията, на общините, не знам дали ще могат да се разширят така, както се разширят като държавни, защото самите окръжия надали ще разполагат поне с такива средства, с каквито разполага държавата. И колкото тук да даваме, искате да дадем предимство на отдела „профилактика“, на борбата хигиенична, на борбата против причините на болестите, на създаването по-добри санитарни условия за по-малко зараждане на болестите, колкото да туряме на втори план лекуването на самото зло, когато то дойде, лекуването на самата болест, ние не можем да лишим обществото от добри лечебници, били те държавни, били те дружествени, били общински или частни. Вие искате да затворите известни частни лечебни заведения. По принцип вие давате право на отделни лица лекари да отворят свои санаториуми и лечебни заведения в България; това право, обаче, вие го отнемате само на гр. София, на столицата; вие искате да закриете съществуващите лечебници и санаториуми в София, като вземете инвентара им. Аз не знам, какви съм ваши серийни мотиви, какви съм изобщо мотивите ви за това нещо. Ако вие по принцип намирате, че частните лечебници съм вредни и че те съм експлоататорски, вие трябва да ги забраните за цела България. Вие не ги забранявате за цела България; вие ги позволявате за целата провинция; вие позволявате да съществуват в с. Княжево, в с. Горна-баня, а ги запреща-

вате в София — не само бъдещи, но и сега съществуващи — и то именно в столицата, където има най-добрите условия, за да може да се създаде и да се развива едно частно лечебно заведение, частен санаториум.

С. Манов (к): Обикновено спекулантско.

П. Паскалев (д): Вие ще кажете спекулантско. Да допуснем за минута, че има спекула в тая работа; никой лекар нема така за хайп да прави свое лечебно заведение или да лекува за хайп. Каква е, обаче, должността на държавата? Нека държавата, ако е годна, сама да създаде по-добри болници, по-добри лечебни заведения и санатории, отколкото частните, където ще има по-добри лекари, по-евтини, по-чисти, частните сами по себе си ще паднат, щом държавните съществуват и по-добри. Можете ли вие да посмете на вас си тази отговорност, че държавата може да създаде такива лечебници в по-скоро време и по-добри, отколкото сега съществуващи? Имаме болници — Александровската и други — вие виждате, че почти никак, който иде в София, не иска да иде там; отива най-бедния сиромах, който не може да плати нищо, или често пъти отива там не да бъде лекуван. Безспорно, там има добри лекари и добри отделения и помош се дава, но липсват условия, при които да съществува една добра държавна болница; липсата често лежи на бюджет, изобщо гледането на общото дело у нас като на беглишки харман, условията на лекуването в държавните болници правят, што последните да бъдат днес по-лоши, отколкото съществуващи лечебници. И хората отиват или в „Червен кръст“, или в Клементинската болница, или в частни лечебни заведения. Защо тогава вие искате да закриете тези лечебни заведения? Так, г-да, безспорно може да се критикува известен санаториум, критикува се санаториума „Крайсъл“ и аз слушам всекоя оплаквания и маса експлатации, вършени в него; вие взехте решение да го затворите; не знае фактически дали той е затворен. По силата на вашия закон, обаче, той ще продължава да стои, защото е вън от София, а такива клиники или лечебници като тая на д-р Сарафова, един от най-добрите лекари в България, на д-р Карамихайлова, един от най-добрите хирурзи в България, на д-р Горanova, един лечебен институт с вода, един от най-добрите съществуващи лекари, ако исказате, най-малко спекулантски лекар, ще ги закриете.

С. Манов (к): Вземете го тогава на обществена служба.

П. Паскалев (д): И вие няма да ги държите да ги управявате, защото държавата е негодна. Ако тя беше годна, щеше да създаде свои отделни лечебни заведения. Сега вие ще закриете всички тези лечебници, санатории, за да не могат да отиват да се лекуват хората, бедни били или богати, и да карате маса хора да отиват във Виена и Букуреш за операции, както отиваха по-рано. Ще кажете, че само богатите може да отидат да се лекуват в тези лечебници и понеже за бедните те същ недостатъни, ние ще накараме богатия да похарчи повече, но да отиде във Виена или Букуреш. Сметате ли, че от това нашата медицина или нашето стопанство или нашата страна ще спечелят? Не. Днес в София известни частни лечебници правят гордост и чест на България: и хора от Букуреш, даже от Сърбия и Гърция, дохождат тук да се подлагат на операции на тези добри и известни хирурзи в техните частни лечебници. Вие с това нищо добро няма да направите; вие ще понижите, може-би, нашата медицина, която, като наука, има нужда от по-добри условия за развиване, която, като наука, за дълго време ще бъде в ръцете на частното лице, на способния лекар и която за дълго време не може да се социализира, колкото и да желаем да се социализира. Та заради туй аз не намирам сериозни мотиви, освен може-би побужденията пак на завис, прониквати от разни други малки лекари, която, като не могат да имат своя лечебница, казват: нека аз, като не мога да имам моя лечебница, да затворя и тази, която съществува от един по-голем лекар. Като-чели тук зависта прониктува повече тази работа, отколкото сериозен мотив, защото ако има сериозен мотив против частните лечебници, той трябва да съществува и за самата провинция. Вие ги допускате в провинцията, където обикновено ги няма и където може да се създадат. Колко същ лекарите в провинцията, колко същ специалистите хирурзи и т. н. и кои ще могат да създадат отделен институт? Так се създават 2—3—5 лекари в едно и образуват един санаториум или лечебница и може да повикат в нея този и онзи капацитет да ви направи

операция при условия много по-добри, където и науката може да се развива. Та, г. г. народни представители, средството да подобрите лекарското дело в България не е в затварянето на частните лечебници. Създайте в държавата, общините и окръжията добри лечебници, евтини и достъпни и тогава частните ще паднат сами по себе си. Идете в чуждите държави, идете в Германия, във Франция, в Австрия, навред вие ще намерите частни санатории, лечебници; даже по-добрите същ в ръцете на отделни лица, отколкото в ръцете на държавата. Да не пресилваме работата, нема защо от мъст и от завис да искаеме да затворим тези лечебници, против които няма оплаквания, г-да, и които същ си пробили добро име и добър авторитет.

Г. г. народни представители! С тези неколко бележки аз свързвам почти моята критика по настоящия законопроект. Аз казвам, че изобщо взето той има добри работи. По принцип той требва да бъде гласуван и ще бъде гласуван и от нас. Обаче в комисията ще трябва да се поправят некои работи. Отделни нови глави „санитарно благоустройствство“ и пр. същ глави добри, но то не значи, че същ нещо ново. То е по-скоро превръщане на една функция от едно учреждение в друго. Отдела за благоустройство е съществувал и много по-рано. Отделите за отводняване и изсушаване на блатата, за канализация и пр. се намират в разните министерства. Тук по-скоро се иска отделните служби да се приберат в едно друго учреждение, при Санитарната дирекция, да се централизират и от там да се насочват. Аз не знае, дали всичките тези компетентности, които същ и от благоустройството, и от хигиена, и от Вътрешното министерство, и от Министерството на земеделието, ще могат да бъдат по-правилно изпълнявани, прехвърлени при Санитарната дирекция, отколкото те се изпълняват от досега съществуващи други министерства и отдели. Но изобщо създаването на една специална благоустройствена санитарна програма във всички общини, която трябва да се изпълнява последователно, е едно добро дело, което ние ще подкрепим и ще поддържаме.

Две думи за сдруженията на лекарите. Немаме нищо против създаването на сдружения, да имаме един вид лекарски, аптекарски и фелдшерски синдикати, даже ако бъдат те едни в цела България. Към синдикати и сдружения на отделните професии ние трябва да отиваме и всекога ще поддържаме такива синдикати и сдружения на всички специалности и професии. Но ние ще искаеме тези синдикати: лекарски, аптекарски и фелдшерски, тези професионални сдружения да не останат само така, като сдружения на книга, за да съществуват, може-би, за нищо, или за да може да ги вземе в ръцете си този или онзи партизанин; на тези професионални сдружения, на тези синдикати нека възложим и трябва да възложим известни функции, известни права и по-голема намеса в централното управление и изобщо в управлението на санитарното дело, по-големи стопански намеси на отделните професии — специалности, в управлението на държавата. Там ние ще имаме вешния човек, на когото ще дадем възможност да дава добри съвети и на министра, на управника, и на Народното събрание. И трябва да засилваме повече и повече правата на тези професии и намесата в самото управление. На тези лекарски сдружения, аптекарски и фелдшерски тук се дават известни права, но аз сметам, че тия права същ недостатъчни и на второ четене или в комисията ще трябва да се помажате да дадете по-големи и по-премо участие на лекарските и други санитарни професии в самото управление, било във влизането на Върховния медицински съвет, било в посочване членовете на този съвет, било в изказване известни мнения и решения по санитарни въпроси, които мнения и решения да бъдат повече задължителни за централната власт, отколкото същ били досега.

В края на крайцата, за да може да се приложи настоящия законопроект, за да можем да имаме една правилна санитарна политика и за да може всичките тези нови отдели: благотворителни сдружения, санитарни фондове, против които същ не сме — то е едно добро начало по подобие на Европа — всички тези благотворителни сдружения и тези санитарни фондове до голема степен същ грамадни помощници на централната власт в създаване и на лечебници, на санатории, в даване помош на страждущите и изобщо в лекуването. Но за да може всичкото това да се изпълни, не трябва да си правим илюзии. Ако стопански нашата страна не е благоустроена, ако ние не имаме достатъчно богатство, ако изобщо нашия народ няма

повече благоденствие отсега и ако ние не дадем повече средства и на общини, и на окръжия, и на държава, каквото щем да говорим, каквите щем закони да лишем, каквото и да пожелаваме, ние нема да можем да дадем живот на този закон. Той не е първия. Подобни големи закони за народното здраве съществуват и в миналото. Той не прави много радикални промени и не създава особени нови насоки; той може-би разширява насоките, които съм проектирани от предшествуващите правителства. Настоящия законопроект няма да бъде изпълнен, затова да не си правим илюзии и нека да не бързаме само на книга да заличаваме тоя или оня институт, като сметаме, че ние, като го предадем на новоизбраното или друго некоето тело, той ще може по-бързо да го благоустрои. Требва всички да насочим нашата политика към по-бързо възстановяване на страната, изобщо към повдигане благосъстоянието на България, и към по-голема заинтересованост на българското общество, на българския селянин и гражданин към санитарното дело, към делото на народното здраве, за да можем с такива общи усилия да издигнем нашата страна на едно по-високо положение, отколкото е била досега. Буржоазното управление и буржоазната държава не се е показвала негодна, както говореше представителя на комунистите, че тя не могла да уреди санитарното дело в своята страна. Самите цифри, които посочи тук, че смъртността в другите държави е 11%, а в България 30%, показва, че във всички други западни държави, които съм по-напреднали от нас и в които има так буржоазен строй, санитарното дело е достигнало надлежната висота на своето развитие, почти до идеалност: има и добри лечебници, и повече санаториуми за бедни и чиновници, има и добра хигиена и благоустройствство. Това е достигнала западната буржоазия — аз ще го призная — защото тя по-скоро си е отворила очите и е по-просветена некак си и по-годна да управлява държавата си, отколкото българската буржоазия и отколкото буржоазиите изобщо на Балканите. Но злото не се коренят в самия режим и в самите институти, в самия строй буржоазен; то е в лицата, може-би, на държавни личности, които да могат да приложат този буржоазен строй тий, както е приложен на запад. И ако вие от лево, г. г. комунисти, ни атакувате, вие можете да ни атакувате само на лична почва, а не и на принципи. Защото тяхното щете да говорите за съветска Русия, аз не знам дали в съветска Русия днес санитарното дело е по-добре организирано (Възражения от комунистите) и се намира на по-голема висота, отколкото санитарното дело в една Германия, в една Англия, в една Швейцария или в една Франция.

Д-р М. Сапарев (к): Днес в съветска Русия боледуват 8 пъти по-малко.

Председателствуващ Г. Марков: (Звънни)

П. Паскалев (д): При общия катаклизъм, при общото стопанско разстройство, каквото и да ми говорите, Русия не може в това отношение да бъде по-добре, отколкото западните държави, западните градове. Буржоазните държави и в туй отношение съм достигнали до едно развитие на идеалност. (Възражения от комунистите)

Председателствуващ Г. Марков: (Звънни) Моля, г-да!

П. Паскалев (д): Ние, българската буржоазия и българската демократия, трябва да вървим по примера на западните демокрации и западните държави, и стига стопански да издигнем нашата държава, ние ще можем и в санитарно отношение да я уредим тий добро, както съм уредени западните държави при стария строй и стария режим.

Председателствуващ Г. Марков: Г-да! Преди да се видим заседанието за утре, г. министъра на правосъдието предлага първата точка от дневния ред, която отложихме за една по-всестранна проверка, да я минем сега. Които съм съгласни да се мине към първата точка — трето четене законопроекта за изменение и допълнение на закона за съдение и наказание виновниците за народната катастрофа, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Моля г. докладчика да докладва законопроекта.

Докладчик Д. Стоев (з): (Чете)

„ЗАКОН

за изменение и допълнение на закона за съдение и наказание виновниците за народната катастрофа.

„§ 1. В чл. 1 след думите: „обявяването на войната“ се поставя: „1912—1913 г. или“, а думата „активно“ се заличава.

§ 2. Чл. 2 се изменя така: „Вършат изменения и се наказват съм същото наказание и лицата, които съм взели участие в дипломатическата подготовка на войната от 1912—1913 г. или 1915—1918 г. чрез сключване на договори, военни конвенции и споразумение, вредни за държавата и националните интереси, или в ръководството ѝ, или пък съм пропуснали благоприятни времена и обстоятелства за привършването ѝ, както и тия, които съм я продължили“.

„Вършат предателство и се наказват съм същото наказание и лицата, които съм извършили или заповедали или допускали избиването или малтретирането на български войници през септемврий и октомврий 1918 г.“

„§ 3. В чл. 6 алинея първа думите: „с участието на съдебни заседатели“ се заличават.

„§ 4. В чл. 7 вместо думите: „от следствената комисия, предвидена в чл. 8 от“, се поставя думата: „съгласно“.

„§ 5. В чл. 8 думите: „следствената комисия, или“ се заличават; думите: „съд дължник“ стават „е дължен“, а думите в средата на члена „Следствената комисия, или“ се заличават, като думите: „Надлежния следовател“ стават начало на изречението“.

Председателствуващ Г. Марков: Има думата г. министъра на правосъдието.

Министър П. Янев: В § 2 алинея втора думите „извършили или“ се заличават, а след думата „войници“ се поставят думите „или офицери“.

В. Власковски (к): „Завръщащите се от фронта“.

Министър П. Янев: Моля. — На края се поставят думите: „без да е имало срещу тех присъда“.

Л. Кандев (к): Да се определи кои офицери и кои войници — тия, които съм се връщали от фронта.

Председателствуващ Г. Марков: И тий имаме направени предложения: от г. министра на правосъдието и от комунистите. Най-напред ще ги прочета и ще ги гласуваме напако, за да съм ясни.

Първото предложение е на г. министра на правосъдието, който иска, щото вчера пристигат нови думи „извършили или“ да се мащнат; след думата „войници“ да се прибавят думите „или офицери“, а на края да се поставят думите: „без да е имало срещу тех присъда“.

Комунистите правят предложение, подписано от нужното число депутати, по чл. 2, алинея втора, след думите: „или малтретирането на“ — това е в последния ред — да се добавят думите: „завръщащите се от фронта“. Това е за да се обясни за кои войници се касае, за да бъде ясно.

Има думата народния представител г. Власи Власковски.

В. Власковски (к): Понеже г. Петко Стоянов правеше спомни възражение, че ако се каже: онзи, който е дал заповед, който е убивал войници, безразлично от къде съм идели и какво съм правили, тогава може да се каже: Вие, Георги Дамянов, бяхте в Радомир и дадохте заповед да се избиват войници, които дохождат срещу вас — Вие, следователно, подпадате под удара на тая забележка, то за да бъде ясно. . .

П. Стоянов (р): Че Георги Дамянов се освобождава от тази отговорност.

В. Власковски (к): Не се освобождава Георги Дамянов — . . . ние искаме да се каже, че това се отнася за войници, които съм се връщали от фронта и съм били избивани по заповед на други.

Г. Дамянов (з): Именно.

В. Власковски (к): За това е уместна тази забележка.

Г. Дамянов (з): Да, уместна е тази забележка.

П. Стоянов (р): Това е законодателство за Георги Дамянов да не попадне в такава беля.

Г. Дамянов (з) Това се прави за войници, които съм се връщали от фронта.

Председателствующий Г. Марков: Моля. — Които приемат направеното предложение от г. министра на правосъдието, а именно, думите: „извършили или“, вчера приети, да се изхвърлят; след думата „войници“ да се поставят думите „или юнции“, а наокрай да се поставят думите: „без да е имало срещу тех присъда“, моля, да вдигнат ръка. Министерство, приема се.

Има предложение и от комунистите: в чл. 2 алинея втора след думите: „или малтретирането на“ да се добавят думите „завръщащите се от фронта“. Които приемат туй предложение, моля, да вдигнат ръка. Министерство, приема се.

Които приемат на трето четене законопроекта за изменение и допълнение на закона за съдение и наказание виновниците за народната катастрофа, моля, да вдигнат ръка. Министерство, приема се.

Съобщавам на г. г. народните представители, че е постигнато титане от пловдивския народен представител г. Григор Чешмеджиев, който се оплаква, че околийския началник в Пещера определил 8 ч. вечерта за полицейски час.

Съобщавам също, че е постигнат от Министерството на финансите законопроект за митническата стража, който ще се отпечати, раздаде на г. г. народните представители и постави на дневен ред.

За утре на дневен ред съм поставени същите законопроекти, които съм поставени и днес на дневен ред, но понеже ги подреждаме по особен ред, моля, да се внимава:

Трето четене законопроектите:

1. За увеличение в десеторен размер наема за имоти на обществени учреждения;
2. За отстъпване без плащане от разните държавни ведомства и учреждения на Главната дирекция на трудовата повинност за първоначалното и обзавеждане разни имущества, добитък, и постройки и др.;
3. За разрешаване на Старозагорската и Хасковската окръжни постоянни комисии да гласуват бюджетите на съответните окръзи и пр.;
4. За даване концесия на Беленската градска община за построяване местна железница с нормална широчина на пътя и пр.;
5. Първо четене законопроекта за народното здраве — продължение разискванията.

Председател: **Н. АТАНАСОВ**

Второ четене законопроектите:

6. За отчуждаване за държавна нужда зданието заедно с местото към него на Академията на науките, находяща се в София, площад „Народно събрание“;
7. За изключителната привилегия на инвалидите;
8. За подпомагане пострадалите от войните;
9. За признаване правата на индустритална концесия за търгачество на компримирани платове на Кузман Чеков от София;
10. За обществените осигуровки;
11. За изменение чл. 144 от избирателния закон;
12. За разширение и подобрене на ж. п. мрежа и за построяване на малки морски и дунавски пристанища и екели;

Първо четене законопроектите:

13. За ликвидация с постановленията за нарушение закона за гербовия налог в свръзка със сделките на френския подданик Фернан Де Клюзие;
14. За устройството на войската и пограничната стража;
15. За попълзване войската, пограничната стража и жандармерията с доброволци (войници, граничари и жандарми), подофицери и офицери;
16. За военните лица;
17. За изменение и допълнение чл. 23 от закона за стипендията и временните помощи;
18. За учредяване на фонд за въздигане паметник на „Незнайния български войник“;
19. За изменение и допълнение чл. 23 от закона за заселване бежанците и обезпечение томинъка им и пр.;
20. За изменение и допълнение закона за митническата тарифа на вносните стоки;

Одобрение предложението:

21. За приемане на държавна, окръжна и община служба по ведомството на Министерството на обществените сгради и пр. руски подданици специалисти;
22. За приемане временно на държавна служба по Министерството на земеделието и държавните имоти руски подданици — специалисти по ветеринарна медицина; и
23. За одобрение VIII-то постановление на Министерския съвет, взето в заседанието му от 7 декември 1922 г., протокол № 122 (за отдаване на концесия на Ст. Балджичев за строежване на държавното място от 610 кв. м. в София и пр.).

Които приемат този дневен ред, моля, да вдигнат ръка. Министерство, приема се.

Заседанието се вдига за утре 14 часа.

(Вдигнато в 20 ч. и 15 минути).

Г. МАРКОВ
Подпредседатели:
К. МАЛЕВ

Зам.-секретар: **Х. ПЕНЧЕВ**

Началник на Стенографското отделение: **Т. ГЖЛЖБОВ**